

1- מהן שתי הגישות הבסיסיות בחקר היחסים הבין-לאומיים (הגישה הריאליסטית והגישה האידיאליסטית/ליברלית), ומהו הויכוח ביניהן ביחס למקומן של זכויות האדם ביחב"ל? השוו בין הנימוקים של גישות אלה ביחס לצורך להגן על זכויות האדם.

תשובה: שתי הגישות העיקריות בניתוח היחב"ל הן – ריאליזם פוליטי – הריאלי פוליטיק והליברליזם. ריאליזם הינה תיאוריה השואפת להציג מבט על העולם " כמו שהוא" ללא ניסיון לתקנה או לייפות אותה. עפ"י האסכולה הריאליסטית העולם הינו תוצר של כוחות הטבעיים בטבע האנושי, האדם הינו אנוכי מטבעו ובהתאם לכך שאיפתו העליונה הינה לשרוד ולשלוט באחר. היות שהעולם מטבעו מבוסס על האינטרסים מנוגדים הסותרים זה את זה, הרי שלא ניתן לעולם להגשים עקרונות מוסריים במלואם. ניתן להגיע למצב קרוב לכך ע"י איזון אינטרסים המובילים להסכמי שלום בין המדינות, אך אסור לשכוח ויש להפנים כי האיזון הוא זמני שמטרתו שאיפה להשיג את הרע במיעוטו ולא דווקא את הטוב המוחלט.

תומכי הריאליזם הניחו יסודות לתפישה הריאליסטית בטביעת ההנחה שטבען של המדינות הוא אנוכי, אינטרסנטי, בני אדם הם רעים מטבעם. האנרכיה הבינ"ל מחייבת מדינות לסמוך על משאביהן אפילו לצורך הגנה, מכאן טוענים הריאליסטים כי אי אפשר ליישם עקרונות מוסר אוניברסאליים בפעולתן של מדינות, לנקוט מדיניות חוץ מוסרית לא רק תהיה טיפשית ולא מוצלחת אלא תחשוף את המדינה לפגיעה מצד מדינות אחרות שמה שמניע אותן הוא שיקולי עוצמה אנוכיים. ריאליסטים טוענים שרק שיקולי אינטרס לאומי צריכים להנחות את מדיניות החוץ ואינטרס לאומי יוגדר במונחי עוצמה ובטחון בלבד. ריאליסטים שמים את המדינה במרכז וכל שאר הדברים צריכים לשרת את האינטרסים והצרכים של המדינה.

יש בטיעונים אלו גרעין של אמת. לעיתים קרובות מוסריות עומדת בסתירה לאינטרסים לאומיים של העוצמה אך גם כל שאר המטרות של מדיניות חוץ יכולות להתחרות עם אינטרס לאומי המוגדר כך, אף אם מחויבותן העיקריות של ממשלות היא אינטרסים לאומיים המוגדרים במושגים של העוצמה, אין זה אומר שזוהי מחויבותן היחידה או אף חשובה ביותר. גם טענות בדבר אופיים האנרכי של היחב"ל לא יעזרו לריאליסטים להיחלץ מעמדתן הא-מוסריות. לטענתם של רוברט אלט וקנת' וולץ במצב של אנרכיה של אנרכיה מדינות אינן יכולות להרשות לעצמן להיות מוסריות, האפשרות לנקוט התנהגות מוסרית נשענת על קיומה של הממשלה יעילה אשר תוכל להרתיע ולהעניש על מעשים לא חוקיים. מנגד טענתם ישנם הטוענים כי המצב הזה אינו נכון ואכן אפשרית התנהגות מוסרית רק בעלויות גבוהות יותר במערכת אנרכית נטולת מנגנוני אכיפה עצמיים.

טיעונים ריאליסטיים זוכים לעתים קרובות לחיזוקים רלטיביסטיים, ולפיהם ערכי המוסר הם מטבעם ספציפיים מבחינה היסטורית ותרבותי ולא אוניברסאליים. רלטיביזם היא תפיסה הגורסת כי לנקודות מבט אין תוקף או אמת מוחלטת אלא ערך יחסי בלבד הנקבע עפ"י הבדלים בתפיסה ובשיקולי דעת.

עפ"י תפיסה זו אין אמת מוחלטת, אין אמת מידע משותף, אין ערכי מוסר משותפים, אין ערכים אבסולוטיים, אין גבולות מוגדרים אין אמת או שקר, אין טוב ורע אלא כל קבוצה וחברה עם אמות המידה שלה, השונים מקבוצה לקבוצה. כמו כן גישה זאת תגיד כי כל אמות מידה שתבחר תהיינה נכונות ומוצדקות.

עמדות רלטביסטיות בדבר זכויות האדם ניתן לחלק ל-2 קבוצות, רלטביזם חזק- מחזיק בגישה שזכויות האדם וערכים אחרים הם בבסיסם אך לא לחלוטין תלויי תרבות ונסיבות אחרות. זכויות אדם אוניברסאליות משמשות כאמת מידה לערכים ספציפיים, אולם הדגש הוא על השתנות והיחסיות. לעומת רלטביזם חזק לפי רלטביזם חלש הדגש הוא הפוך, זכויות האדם האוניברסאליות הן הכלל והן נתונות להתאמות קלות לתרבויות מקומיות.

הגישה השנייה בניתוח היחב"ל היא הגישה הליברלית, אשר רואה ביצר האדם טוב מנעוריו ושמה דגש על רציונליות ותבונתיו של האדם. גישה זו בעלת אידיאולוגיה, צורת ממשל וגישה דמוקרטית שבה השלטון מתערב בחיי היחיד והחברה במידה מועטה למען הגנתו ודאגתו לשלום הציבור. גישה זו דוגלת באינדיבידואליזם ומעמידה את חירויות הפרט במרכז, ומדינה זו שתדאג לשרת ולהגשים מטרה זו, תפקיד המדינה בעצם להגן על חירויות הפרט ולאפשר לו לקבוע את סדריו חיו (יחיד) בהצבת הפרט במרכז. תומכי גישה ליברלית מאמינים שהחובות המוסריות לא נעצרות בגבול המדינה. ליברלים שמים דגש על חירות לעומת השוויון, דוגלים בכך שאין להתערב בחיי הפרט כדי להשוות בין האנשים וההבדלים הכלכליים שנוצרים והם אינם מעניינה של המדינה, בעצם יש צורך לקיים את השוויון הפוליטי בלבד בדגש על תחרות חופשית ודאגה לחלשים בחברה.

תומכי הגישה זו, שמים דגש על זכויות אזרחיות והפוליטיות וזאת משום שמאמינים כי כל אדם חופשי לחיות את חייו לפי בחירתו וזאת כל עוד עורך חיו אינו פוגע פגיעה ישירה בזולת הסובב אותו, דבר יתקיים כל עוד תהיה הגנה על הפרט מפני התערבות או עריצות מדינה. זכויות אלו מהווים תרומה משמעותית בהתפתחות וחיזוק משטרים דמוקרטיים וזכויות אוניברסאליות

תומכי גישה זו דוגלים בגלובליות של הזכויות האוניברסאליות על כל המדינות, הגישה האידיאליסטית קוראת לחובתן של המדינות המפותחות לקדם זכויות אדם בכל העולם כולו ובמדינות הבלתי מפותחות בעיקר. דוגמה לאחד מתומכי הגישה היא הפילוסופיה הפוליטית של קרטל שתפיסתו הפוליטית שלו הושפעה מהמסורת הליברלית של ארה"ב, זכויות האדם הוא מושג גלובלי, כלומר מכוונת לא רק כלפי מדינה אחת או כלפי יריבותיה בלבד. הוא שילב בפעילותו את עקרון הריבונות יחד עם כיבוד האדם. נוסף לכך יהיו רבים אשר יטענו כי בני אדם פועלים לעתים מתוך מניעים טובים, ערכים ואידיאלים המקדשים את זכויות הפרט ואף יהיו מוכנים להקריב את עצמם לטובת אותם ערכים.

2- מהם הדורות העיקריים בהתפתחות זכויות האדם? הסבירו בהרחבה את סוג הזכויות המיוחס לכל דור, את האמנות המעגנות זכויות אלה, מי קידם אותן ולמה, ואת הקשר שלהן לדור הזכויות שקדם להן.

דור ראשון- זכויות פוליטיות ואזרחיות שהתפתחו מן המהפכות והגישות הפילוסופיות שרווחו במאות ה-17 וה-18. זכויות אלו כוללות את הזכות לחיים, איסור עבדות, הזכות לחירות וביטחון אישי, חופש התנועה, הזכות להליך משפטי הוגן, הזכות לפרטיות, חופש דת, חופש הביטוי, הזכות לקניין ועוד. נהוג לכוון זכויות מדור ראשון כזכויות שליליות בהיותן מכלול חירויות שאסור למשטר להגביל אותן לאזרחיו ובתחומים מסוימים משמעותן היא חופש בלתי מוגבל.

דור שני- זכויות חברתיות, כלכליות ותרבותיות שמקורן בגישות פילוסופיות ובמהפכות הסוציאליסטיות והמרקסיסטיות של המאה ה-19 וראשית המאה ה-20. זכויות אלו כוללות את הזכות לעבוד, הזכות לביטחון סוציאלי, הזכות לרמת בריאות גבוהה, הזכות לחינוך, הזכות להשתתף בחיי

התרבות, הזכות להגנה על קניין רוחני ועוד. מימושן מצריך הקצאת משאבים רבים, שלא תמיד מסוגלות המדינות לספק, על כן נועדו להיות מיושמות באופן הדרגתי על פי החלטת המדינה.

דור שלישי – התפתח בעקבות המהפכות האנטי-קולוניאליסטיות לאחר מלחמת העולם השנייה ועקב תהליכים חברתיים, כלכליים ופוליטיים גלובליים, שהעלו תביעה לזכויות קולקטיביות הנובעות מערכי המשפחה והקהילה, כמו הזכות להגדרה עצמית וזכויות הקהילה והמדינה לפיתוח. מנקודת מבטן של המדינות המתפתחות – הדור השלישי עוסק בזכויות לפיתוח, לחלוקה צודקת של העושר העולמי וליציבות כלכלית ופוליטית. מבחינת העולם המערבי המפותח הוא מתבטא בעיקר בזכויות משותפות של קבוצות ייחודיות-פליטים, נשים, ילדים, נכים, הומוסקסואליים וזקנים.

דור רביעי – כולל זכויות חדשות שנובעות מפיתוח הטכנולוגיות המתקדמות ומהשינויים שהן חוללו במדינות המערביות. הדור הזה שם את הדגש על הזכות לפרטיות, שנחיצותה גברה בעקבות התפתחות טכנולוגית ופיתוחם של מאגרי מידע ממוחשבים. זכות זו מוגדרת כזכותו של אדם למרחב פרטי לניהול ענייניו האישיים בלי שיחשפו ובלי התערבות הזולת. בנוסף בא לידי ביטוי בדור הרביעי גם העיסוק בזכויות הנגזרות מערכי המשפחה והקהילה שמדינות המערב המתפתחות תובעות.

ניתוח היחסים בין זכויות אדם מדורות שונים:

קיים ויכוח בפרשנות המושג זכויות אדם בין מדינות הצפון – המפותחות, העשירות והדמוקרטיות, המדגישות זכויות מן הדור הראשון, לבין מדינות הדרום המתפתחות, העניות, המכונות "עולם שלישי", המדגישות זכויות מן הדור השני. מדינות הצפון מתייחסות לטבע האנושי ולרעיון הזכויות הטבעיות כמקור הזכויות ואילו מדינות הדרום מאמינות כי הזכויות נגזרות מיחסיו של הפרט עם הכלל (המשפחה, השבט, האומה).

מבחינת תוכן הזכויות-מדינות הצפון מגדירות תמיד לפי זכויות אזרחיות ופוליטיות, ומהן נגזרות הזכויות הכלכליות-חברתיות. מדינות אלה, ובעיקר ארה"ב, טוענות לליברליזם-התערבות מינימאלית של המדינה בחיי האזרחים, האינדיבידואל וחירויותיו האישיות במרכז. זאת מתוך מחשבה כי חירויות מדור ראשון הן הבסיס לקיום עצמי. לעומתן, מדינות הדרום מתייחסות לזכויות מדור שני-הכלכליות והחברתיות חשיבות רבה יותר מתוך מחשבה כי אדם חופשי הוא אדם המתקיים בכבוד. רק אם יהיו תנאים לקיום אנושי בסיסי (בטחון תזונתי, בריאותי ודורי) יוכלו הפרטים לממש את זכויותיהם מן הדור הראשון כמו למשל חופש הביטוי, מימוש זכות בחירה וכו'.

בפורומים הבין-לאומיים מדינות הצפון מתמקדות בהכרזה האוניברסאלית לזכויות אדם ואילו מדינות הצפון נאבקות לא רק על זכויות חברתיות כלכליות אלא גם על הזכות לפיתוח, לחלוקה מחודשת של המשאבים ולסדר עולמי כלכלי חדש.

חלוקה נוספת היא בין מדינות המערב למדינות המזרח. מדינות המערב הן בעצם מדינות הצפון. מולן, מדינות המזרח שחלקן דמוקרטיות וחלקן לא, חלקן עניות וחלקן לא-קבוצה אקלקטית.

מדינות המזרח אינן מתנגדות לרעיון זכויות האדם אך בעלות פירוש שונה מזה של מדינות המערב. הן טוענות כי יש להכפיף את ההגנה על זכויות אדם לאינטרסים לאומיים כמו למשל צמיחה כלכלית ושלמות טריטוריאלית. מדינות המזרח שונות ממדינות המערב-יש בהן עוני, נבערות והרבה שסעים וקבוצות אתניות הקוראות תיגר על השלטון המרכזי. ממאפייניהן המוצגים לעיל ומתוך התפיסה של

טובת הכלל, יפגעו בזכויות מדור ראשון, ישתמשו בדיכוי ובכלים לא דמוקרטיים כדי ליצור יציבות (הגבלת חופש הביטוי, מעצרים שרירותיים וכו').

בנוסף, מדינות המזרח טוענות כי במדינות הצפון המקדמות את הזכויות מן הדור הראשון, מוסתרות הפרות רבות של זכויות מן הדור השני. כך למשל בארה"ב הדוגלת בקפיטליזם ובמימוש זכויות אזרחיות ופוליטיות, קיימים מיליוני מחוסרי דיור, אין מערכת בריאות ציבורית ולכן טיפול רפואי עולה הון תועפות והופך לפריבילגיה למעמד הבינוני ומעלה. הפרות של זכויות מדור שני פוגעות בשוויון הזדמנויות לכלל אזרחיה כפי שמצהירה שמקיימת.

מאמרו של דהאן "תיאוריות של צדק חברתי" מציג התנגשות נוספת בין הדורות השונים- בין הדור השלישי לדור הראשון. קיימת התנגשות בין הגישה הליברלית שטוענת שאין צורך להעניק זכויות קולקטיביות למיעוטים, מספיקות לאדם הזכויות מן הדור הראשון על מנת לממש עצמו ובעצם הענקה של זכויות קולקטיביות מייתרת את הצורך בזכויות מדור ראשון.

לפי הגישה הרב תרבותית, הגישה הליברלית לא נותנת מענה לשאלות שמדינות רב תרבותיות בעלות קבוצות מיעוט שונות, נדרשות להתמודד איתן. גישה זו מטילה חובה על המדינה לעצב הסדרים פוליטיים כלכליים וחברתיים להגנה על אותן קבוצות מיעוט. המדינה אינה יכולה להישאר ניטראלית תרבותית למאפיינים שונים כמו מגדר או דת (כפי שהגישה הליברלית מצפה) משום שניטרליות זו מעניקה העדפה לאינטרסים של קבוצת הרוב, על כן על המדינה להכיר בקבוצות המיעוט ולהגן עליהן.

עקרונות הצדק של הגישה הליברלית מתייחסים לכל אדם באופן המפשיט ממנו מאפיינים זהותיים ייחודיים. בסיס זכויותם הם אזרחותם והיותו חבר שווה בקהילה הפוליטית.

גישת הרב תרבותיות מתנגדת להנחת היסוד המרכזית הזאת של הגישה הליברלית. לפיה, לא ניתן להפריד בין זהותו הפוליטית של היחיד לבין זהותו התרבותית.

דהאן מציג את תיאוריית הצדק של רולס כדוגמה בצורך לספק זכויות קולקטיביות. רולס, מנאמני הגישה הליברלית, מבקש מכל אדם לחשוב כיצד היה רוצה לנהל את החברה ואת חלוקת המשאבים בה, אילו כללי מוסר יהיו בה, כל זה ללא ידיעה על מצבו הכלכלי, החברתי והתרבותי שלו. הוא טוען שמאחורי מסך הבערות הפרטים יעצבו כללים שיהיו הוגנים וצודקים בעיניהם בכל מצב שיינתן.

גישת הרב תרבותיות מבקרת את רולס וטוענת שלא הכניס את הבדלי התרבות לגישתו- כל בחירה של אדם נעשית בהשפעת החינוך שקיבל, התרבות שגדל בה ועיצבה את אישיותו. על כן יש להגן על תרבויות המיעוט.

לסיכום, נראה שמאז ומתמיד קיים הויכוח על קדימות וחשיבות הזכויות מן הדורות השונים. מצד שני למרות שהן נפרדות לחלוטין במשמעותן, נראה שהזכויות קשורות זו בזו קשר הדוק.

3- זכויות אזרחיות פוליטיות, זכויות חברתיות וכלכליות, זכויות תרבותיות - מהן נקודות הממשק ביניהן, ובמה הן יכולות לעמוד בסתירה אלה לאלה?

תשובה: ביסוד של מסורת זכויות האדם עומד הרעיון שלכל אדם באשר הוא אדם, יש זכויות בסיסיות המגיעות לו ללא תנאי. הזכויות הללו נובעות מהערך של כבוד האדם, אותו דבר שהוא "צלם האנוש"

והוא שמייחד את האדם מכל היצורים. כבוד האדם משמעו להתייחס אל האדם כבן אנוש והיפוכו הוא יחס משפיל הפוגע בזכויות האדם.

כבוד אדם הוא אפוא מקור שממנו נובעות כל הזכויות אך הוא גם זכות בפני עצמו לצד זכויות לחירות לשוויון ולהליך הוגן. הזכות לכבוד או במילים אחרות הזכות שלא להיות מושפל כוללת בתוכה כמה זכויות כגון הזכות שלא להיות נתון ליחס או עונש אכזריים או משפילים, הזכות לפרטיות והזכות לשם טוב.

קבוצה נוספת של זכויות הנובעות מכבוד האדם היא משפחת הזכויות הנקראת "זכויות כלכליות, חברתיות, תרבותיות".

זכויות חברתיות באות לעגן את התפיסה שכבוד האדם מחייב הבטחת תנאים המנימלים של קיום האנושי. כדברי שופט ברק "כבוד האדם נפגע כאשר אדם נאלץ להיות בתנאי חיים משפילים השוללים את צלם האדם שבו הופכים אותו לאובייקט. כבוד האדם מניח הבטחות מינימום של קיום אנושי חומרי ונפשי."

מזון, מים, לבוש וקורת גג חיוניים לקיומו הפיזי של האדם, אף אין די בהם כדי להבטיח את כבוד האדם. "הבטחת מינימום של קיום האנושי חומרי ונפשי" מחייבת לתת מענה גם לצרכים הנפשיים, החברתיים, האינטלקטואליים של האדם. מכלול זכויות חברתיות באות לספק אותם צרכים חיוניים של קיום האנושי. ירה מזאת: מימוש זכויות חברתיות הוא תנאי למימוש זכויות אזרחיות ומדיניות, שכן אם אין לאדם קורת גג מה תועיל לו זכות לפרטיות? אם האדם אינו יודע קרוא וכתוב מה טעם לו בחופש עיתונות?

זכויות אזרחיות פוליטיות מכניסות תחת הגדרה – הזכות לחיים וביטחון האישי, הזכות לחירות (והמחאה, ההתארגנות, המחשבה הביטוי והדת והמצפון) הזכות לשוויון ואיסור הפליה, הזכות לבחור ולהיבחר, הזכות להליך הוגן, הזכות לכבוד.

זכויות כלכליות חברתיות כוללות: הזכות לבריאות, דיור מחסה, רווחה וקיום בסיסי, תעסוקה/עבודה, חינוך, חיי משפחה. לזכויות חברתיות יש מאפיינים אחדים במיוחדים אותן לעומת זכויות אזרחיות ובמידה מסויימת מחייבים גישה שונה ליישומן.

הזכויות החברתיות שונות מזכויות האזרחיות בהיותן זכויות "חיוביות" התובעות מהמדינה פעולה והקצאת משאבים, בניגוד לזכויות האזרחיות שהן זכויות "שליליות" הדורשות מהמדינה להימנע מפעולה מגינות על אדם מפני התערבות המדינה. לדוגמה – על מנת ליישם את החופש הביטוי על המדינה להימנע מפגיעה בו, בעוד שכדי ליישם את הזכות לבריאות על המדינה להקנות משאבים, לקבוע כללים וכן הלאה.

אכן קל יותר למדינה להבטיח מימוש זכויות באמצעות הימנעות מהתערבות שלטונית מאשר ע"י מעורבות פעילה. עם זאת גם בין זכויות אזרחיות אנו מוצאים אחדות התובעת מהשלטון הקצאת משאבים לא קטנה וקיום מנגנונים ענפים, כגון הקמת והחזקת משטרה כדי להבטיח את הזכות לחיים ולביטחון האישי, ניהול מערכת בית המשפט. על מנת לממש את הזכות להליך הוגן, או מנגנוני הקלפיות ומימון המפלגות, הבאים ליישם את הזכות לבחור ולהיבחר, למותר לציין כי איש אינו מעלה על הדעת לטעון שזכויות אלו ראויות פחות למימוש משום עלותן למדינה.

4- הסבירו את הצורך בגיבוש הגדרות אוניברסליות של זכויות אדם, ואת הקשיים הכרוכים בכך.

תשובה : הזכויות המוכרות בהכרזה האוניברסאלית מחולקות בדרך כלל לזכויות פוליטיות ואזרחיות ולזכויות חברתיות כלכליות ותרבותיות. מושג זכויות האדם מתייחס לבני אדם ומכאן ניתן להגדיר את המושג כזכויות אוניברסאליות. את הזכויות אלו אי אפשר לבטל או להעביר לאחר, כן נאמר עליהן שהן יסודיות ומשמעות הדבר שיש להן חשיבות מיוחדת, שהן ראיות להגנה מיוחדת ושערכים אנושיים אחרים תלויים בהם. עם זאת אין זה אומר שיש להם ערך מוחלט

פרשנות של המושג זכויות האדם, עומדת בלב ויכוח מתמיד, במשך עשרות שנים הויכוח העיקרי התמקד בין העולם המערבי לעולם בשלישי ובין אידיאולוגיה הקפיטליסטית לקומוניסטית. כיום הויכוח מתרכז ברוב רובו בין מדינות הצפון המפותחות, המתקדמות, המתועשות, לעומת מדינות הדרום המתפתחות בעלות קידמה איטית. מדינות המערב אשר נכנסות תחת הגדרת מדינות מערב נותנות קדימות לזכויות פוליטיות ואזרחיות ורואה בהן תנאי להבטחת הזכויות הכלכליות והחברתיות, מנגד מדינות הדרום והמדינות הלא מערביות מתמקדות בעיקר בזכויות כלכליות וחברתיות וכן לזכות בהגדרה העצמית ולשוויון הגזעי. עפ"י תפיסתן לחירות פוליטית אין כל משמעות אם לא מומשה קודם הזכות למזון, לעבודה, למגורים, לחינוך וכד'. יתר על כן יציבות פוליטית קודמת וחשובה יותר מחירות ומדמוקרטיה. בויכוח שקיים בין מדינות הדרום למדינות הצפון בדבר אוניברסאליות של זכויות האדם קיימת גם הגישה המתנשאת של מדינות צפון, אשר רואים במדינות הדרום מדינות נכשלות שאינם מודעים למה טוב בשבילם ומה לא, ולכן מדינות הצפון המפותחות, המתקדמות יודעות טוב יותר מה טוב יותר לאותם המדינות המתפתחות מעולם השלישי. דעתם של מדינות מערביות ניתן לבסס על רעיון "מה שטוב לנו בטח טוב גם לכם", מכאן ניתן להסיק כי תומכי גישה אוניברסאלית טוענים כי רוב זכויות האדם הם בעלי משמעות אוניברסאלית אשר ניתן ליישמן על כל חברה מבלי התחשבות בייחודיות של מורשת התרבותית של אותה חברה, לערכיה, לרמתה הכלכלית, מצב ביטחוני או יציבותם הפוליטית.

מנגד חסידי הגישה התרבותית מתנגדים לרעיון של יישום נורמות לכל העמים כי בענייה מצב כזה הוא מצב של כפייה מצד המערב, וכל ניסיון כזה היא בבחינתם אימפריאליזם תרבותי.

בהבחנה בין היחסיות התרבותית לאוניברסאליות באים לידי ביטוי בהבדלים בתנאים פוליטיים וחברתיים בין המדינות, את ההגנה על זכויות האדם יש לשפוט בהקשר התרבותי, החברתי והכלכלי של חברות ברמות שונות של התפתחות מבלי להצדיק עינויים ועבדות וכמו כן מבלי לוות על זכויות האדם מתוך מחשבה שרק משטר עריץ יכול לדאוג לאזרחיו, למזון ולמחסה.

הבדל נוסף ניתן לראות בין מדינות מערב לבין מדינות אסיה אשר לטענתם אינטרסים פוליטיים וכלכליים ואזרחיים הם שעומדים בבסיס הטענות של המערב וזכויות מסוג זה אינן צריכות להיות חלק מסדר היום של התנועה לזכויות האדם מאחר ואינן אוניברסאליות לעומתם המערב לא רואה בעין יפה שלילת זכויות פוליטיות, כלכליות וזכויות אזרחיים ובמידה ואכן הגיעו למצב של פגיעה או שלילתם של זכויות, הדבר יהיה מוצדק בחלקו רק בתנאים קיצוניים.

על אף הפערים וההבדל בין היחסיות התרבותית לבין האוניברסאליות של זכויות האדם, אין ספק באוניברסאליות של ארבע זכויות :

1. הזכות לחיים לביטחון הגוף ולשלמותו
2. זכות הנאשם להליכים משפטיים
3. הזכות לחופש הדתי והאינטלקטואלי
4. הזכות לפרטיות ולחיי משפחה

האוניברסאליות של זכויות האדם אינה מתיישבת בנוחות עם סדק פוליטי הבנוי על מדינות ריבוניות. זכויות אוניברסאליות נראות מתאימות יותר לתפיסה קוסמופוליטית של הפוליטיקה עולמית, הרואה בפרטים יותר כחברים בקהילה פוליטית גלובלית מאשר אזרחי מדינות, מכאן נוצרות מודלים תיאורטיים של מקומן של זכויות אדם ביחב"ל ובכל מודל תפיסה אחרת של הקהילה הבינלאומית.

המודל המסורתי המדינתי רואה את זכויות האדם כסוגיה עקרונית הנתונה לסמכות החוקית של המדינה הריבונית. הדוגלים בגישה זו יודו שזכויות האדם אינן עוד נחלה בלעדית של המדינות ושמידנות אינן שחקן המשמעותי היחידי ביחב"ל, עבור תומכי הגישה אין קהילה בינ"ל משמעותית, עצמאית ולבטח לא קיים גוף בינ"ל בעל זכות לפעול בשם זכויות האדם.

המודל הקוסמופוליטי מתחיל בפרט ולא במדינות אשר מהוות לעתים קרובות "את הבעיה". הקוסמופוליט רואה כיצד המדינה מאותגרת הן מלמטה בידי פרטים וארגונים לא ממשלתיים NGO's והן מלמעלה מצד הקהילה הבינלאומית גלובלית ממשית. פעולה בינלאומית למען זכויות האדם אינה מהווה בעיה במודל זה. להיפך הקוסמופוליט דורש הצדקה לאי התערבות במקרים של הפרות שייטות ותמורות של זכויות האדם.

לסיכום העניין הפער בין מדינות המערב אשר מציבות את הזכויות הפוליטיות ואזרחיות במעלה הדבר לבין מדינות הדרום המתפתחות אשר נותנים קדימות לזכויות כלכליות וחברתיות, באים לידי ביטוי בפורמים בינלאומיים ובהם מדינות מתפתחות דואגות לשום דגש על הצורך בסיוע לפיתוח, חלוקה מחדש של המשאבים העולמיים, דחיית פירעון חובותיהן ונגישות רבה יותר לטכנולוגיה, עם את שאלת היחסיות התרבותית והפערים התרבותיים- ערכיים שבין תרבויות שונות אינם עילה לפגיעה בארבע זכויות האדם הבסיסיות שמנינו ובייחוד לא בזכות לחיים, לביטחון הגוף ולשלמותו.

בקטע הנ"ל ניתן לראות ויכוח בין הרלטיביזם המוסרי לבין ביקורת חברתית, ניתן ליחס את המצב המובא בקטע לפערים בין האוניברסאליות לבין היחסיות התרבותית אשר דוגלת בזכויות האדם בהתאם לתרבות וערכיה של החברה, של העם ומתנגדת לאוניברסאליות וחד וגונית של זכויות האדם בעם או בחברה, כך גם הרלטיביזם מתנגד להתערבות או הפרעה בכללי מוסר וערכים שעל פיהם מתנהלת חברה מסוימת. רלטיביזם מוסרי מעחה את הערכים ונורמות של אותה חברה בדומה ליחסיות התרבותית ששמה בקדמת הדרך את הערכים, האינטרסים הכלכליים והאזרחים של אותה החברה.

5- הסבירו מהי יחסיות תרבותית. מהן תרומותיה לקידום זכויות אדם, ואילו סכנות אורבות לזכויות

אדם בגישה זו?

יחסיות תרבותית הינה שיפוט של כל תרבות עפ"י אמות המידה שלה עצמה. על פי גישת היחסיות התרבותית הגורם השופט צריך להבין את הערכים והנורמות של התרבות על סמך התועלת שלהם לתרבות עצמה, ולא לפי הפער ביניהם לבין התרבות אליה משתייך הגורם השופט. הגישה עצמה קשה לאימוץ משום שקשה לשפוט תרבות אחרת גם במינימום של אתנוצנטריות (גישה המעמידה במרכז את

המוצא האתני-גזעני). בעניין זכויות האדם, המושג מוגדר כך שהזכויות הללו לא באות לידי ביטוי בצורה דומה בכל מדינה- ייתכן שבחברות שונות, בעלות רקעים תרבותיים והיסטוריים שונים, יהיו ניסוחים והגדרות שונות לאותן הזכויות ויהיה שוני בתפיסה של זכויות מסוימות.

הפרשנויות השונות למושג זכויות אדם עומדות בלב ויכוח מתמיד ביחסים שבין ה-"צפון", המדינות המפותחות והמתועשות (הנמצאות רובן בחלק הצפוני של כדור הארץ), לבין מדינות ה-"דרום" המתפתחות (המכונות גם "העולם השלישי"). מדינות הצפון רואות את זכויות האדם כטבעיות, כאלו אשר כל אדם באשר הוא אדם זכאי להם, לעומת הדרום שם רואים את הזכויות כחלק מחברות הפרט בתוך הקהילה, זאת לצד העובדה כי מדינות הצפון מדגישות את הזכויות הפוליטיות והאזרחיות, בעוד בדרום ניתנת קדימות לזכויות כלכליות וסוציאליסטיות (זאת בשל הטענה כי ללא תנאי מחיה בסיסיים ויציבותה של המדינה המאכלסת, אין באמת משמעות לחירות פוליטית). העדר הסכמה על הגדרתן וטיבן מציב מכשול בפני המערב בניסיונות לחולל שינוי בהבדלי התפיסות לגבי זכויות האדם ובמצב זכויות האדם במדינות שונות באפריקה, באסיה ובאמריקה הלטינית.

מכוון שלפי מדינות הדרום, הגדרתן של זכויות האדם נעשות על פי מדינות הצפון, המבטאות את ערכי המערב המפותח והליברלי, היחסיות התרבותית אינה באמת ברת ביצוע מכוון שהערכים שהיא מייצגת לא בהכרח מתאימים ונכונים לערכים התרבותיים של רוב מדינות הדרום, דוגמה לכך ניתן לראות באידיאולוגיה הקומוניסטית, אשר מדגישה במיוחד את המרכיב הכלכלי-חברתי בזכויות האדם. התפיסה היא שלחירות פוליטית אין משמעות בלי שמומשה קודם הזכות למזון, לעבודה, למגורים ולחינוך. בתחום הזה, המדינות הקומוניסטיות טענו שהשיגו יותר מהמערב הקפיטליסטי, שם במערכת הכלכלית כל או רוב אמצעי הייצור נמצאים ומופעלים בבעלות פרטית או בבעלות של חברות מסחריות.

אחרי שנגעתי בהגדרתה הכללית של היחסיות התרבותית, אפנה לתרומותיה ולסכנות שהיא עלולה לשקף לזכויות האדם:

התרומות- היחסיות התרבותית, על ידי כך שהיא מכירה בכך שלא תרבות ומדינה מתנהלות על פי אותן אמות מידה ולפי אותן מידות שיפוט, מאפשר למעשה את השתמרות התרבויות השונות והאותנטיות של כל אחת מהן. כאשר לא מתקיימת כפייה של מדינות הצפון על מדינות הדרום, הדבר מאפשר את שימור הייחודיות של כל אחת מהמדינות שמוגדרות כדרום, ועל ידי כך הן לא נטמעות והופכות לעוד מדינה בשרשרת מדינות הצפון. ב-1966 הייתה חלוקה בין שני אמנות נפרדות לזכויות אדם, האחת שמדגישה את גישות הצפון- המתרכזות בזכויות אזרחיות ומדיניות, והאחת שמדגישה את גישות הדרום- התרכזות בזכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, מצב זה למעשה יצר את האופציה שכל מדינה תוכל לבחור את האמנה אליה היא מתחברת יותר ועל ידי כך להראות כי ישנה הסכמה בין-לאומית רשמית נרחבת על מושג זכויות האדם, על אף שמדינות שונות רואות בצורה שונה את משמעותן ותכניהן של זכויות אלה וכיצד יש ליישמן במציאות פוליטית-חברתית מסוימת. תרומה נוספת היא העובדה, על אף מה שאציג בסעיף הבא, כי נקבעו על ידי פרנקל 4 זכויות אוניברסליות שלא ניתן להטיל בהן ספק והן מגיעות לכל אדם באשר הוא אדם: 1- הזכות לחיים, לביטחון הגוף ושלמותו, 2- זכותו של נאשם להליכים משפטיים- 3, הזכות לחופש דתי ואינטלקטואלי, 4- הזכות לפרטיות ולחיי משפחה- על זכויות אלו לא ניתן לערער, ויש להכיר בהן, בעוד יישומן עלול לקחת זמן.

הסכנות- כמו במקרים רבים, ולא דווקא רק בזכויות אדם, כל מדינה היא שונה, מורכבת מתרבויות שונות ומאנשים שונים, המאמינים באמונות ובדתות שונות ומחזיקים בהשקפות ודעות שונות- כל אלו מבטיחים כי לא באמת יהיה ריאלי לחשוב שניתן יהיה להגיע לקו אוניברסאלי כלל עולמי בכל הנוגע

לזכויות אדם שירכו בתוכו את הזכויות הבסיסיות שעליהן יסכימו כל מדינות העולם, ולעולם לא יהיה ניתן לגשר בין מה שנתפס כנורמה במדינות הצפון לעומת מה נתפס כנורמה במדינות הדרום. אם אכן יהיה ניסיון כפיה על מדינות מסוימות כך שיאכפו זכויות מסוימות, הדבר עלול להיתפס באימפריאליזם תרבותי. ניתן להבין מכך כי גישת היחסיות התרבותית מיישרת קו עם טיעונים ריאליסטיים שזוכים לעיתים קרובות גם לחיזוקים של תפיסה הגורסת כי לנקודת מבט אין תוקף או אמת מוחלטת, אלא ערך יחסי בלבד הנקבע על-פי הבדלים בתפיסה ובשיקול דעת- רלטיביזם. אם משליכים תפיסה של רלטיביזם על היחסיות התרבותית, ניתן להבין כי בשל שוני תרבותי ואף היסטורי, לא קיימת אמת אחת לתפיסת זכויות האדם, אין ערכים אבסולוטיים, אין טוב מול רע, אלא נקודת מבט שונה על אותם ערכים ואף ייתכן וכל אמת מידה תהיה נכונה ומוצדקת על ידי הטיעון הנכון. משום שישנה הזדהות של היחסיות התרבותית עם הרלטיביזם, הדבר פותח צוהר להפרה חמורה של זכויות אדם עבור קבוצות ויחידים במדינות השונות, כמו למשל שלילת זכויות אדם עבור קבוצה חברתית מסוימת על בסיס העובדה כי בחברה הכוללת ישנם אמות מידה מסוימות שמצדיקות זאת- לדוגמה מדינה שנשלטת על ידי חברה מוסלמית ובחוקיה כל מי שהוא בן לדת היא אינה אסלאם (או נשים), זוכה לפחות זכויות מזה של המוסלמים (דבר שהיה קיים בעבר במדינות מוסלמיות ומתקיים במדינות הלכה אסלאמיות עד ימינו אנו). הדוגמה האחרונה שהצגתי לא רק שלא תקבל ביקורת ממצדדי גישת היחסיות התרבותית, אלא אף תוצדק, בשל העובדה כי זו המסורת באסלאם, וכפיה של זכויות האדם כפי שהן נתפסות במדינות הצפון תהיה פגיעה חמורה בדת ובערכיה, ולכן לא ניתן לכפות את הנורמות המערביות של מדינות הצפון על מדינות שמחזיקות באמונות אלו- כי זו האמת שלהן והיחסיות התרבותית מעניקה להן גב לגיטימי לפעול כך. בנוסף היחסיות התרבותית לא תעביר ביקורת על מדינות שמעדיפות לשים דגש על זכויות כלכליות חברתיות ותרבותיות ופחות מקדמות זכויות פוליטיות ואזרחיות, מתוך תפיסה שזכותן לבחור אילו זכויות לקדם בהתאם לתרבותן.

לסיכום, היחסיות התרבותית בזירה הבין לאומית נתפסת כמעין דרישה לרב-תרבותיות, אשר באחרונה יש דרישה למניעת כור היתוך בין תרבויות העולם ושימור המסורות השונות הקיימות, כך גם היחסיות התרבותית מנסה למנוע אוניברסאליות ואחידות של זכויות אדם במקומות שונים ובחברות שונות, לטוב ולרע. מדינות הצפון מהוות כיום רוב יחסי השולט בתחום, זאת אל מול מדינות הדרום הנמצאות בעמדת המיעוט עם מסורות שלעיתים רבות נוגדות את הזכויות הבסיסיות ביותר. לכאורה הצפון בעל גישה ליברלית המקדמת זכויות אדם ושוויון, אך בפועל הוא מבצע כפייה באמצעות תפיסות אוניברסליות ובכך שולל את זכותן של המדינות האחרות להתאים את זכויות אדם השונות בדרכן לתרבותן. גישת היחסיות התרבותית מהווה סכנה עבור התפיסה האוניברסליות, זאת בשל גילוי של סובלנות, אי-גינוי ומתירנות יחסית להפרות של זכויות אדם, ובכך מביאה לשימור הפערים בין הצפון לדרום. על פי גישה זו, אין כל דרך להגיע לאחידות עולמית, והפער בין מה שנתפס על ידי הצפון כזכויות אדם, לבין התפיסה של אותם ערכים על ידי מדינות הדרום ימשיך להתקיים. על אף כל זאת, יש לזכור כי כפי שהדמוקרטיה אינה המשטר המושלם עבור כלל המדינות בעולם, ייתכן ולא כל זכויות האדם הנדרשות על ידי הצפון מהדרום הינן פרקטיות לביצוע- כל עוד יש שימור של 4 הזכויות הבסיסיות שהגדיר פרנקל, על השאר, לדעתי, ניתן להתמקח.

6- מה חשיבותן של אמונות בינלאומיות בקידום זכויות אדם ומהן מגבלותיהן? בססו תשובתכם על

אמונה לפי בחירתכם.

תשובה: בעשרות השנים האחרונות ניכרת התפתחות החשובה ביותר במאבק להגנת זכויות האדם במישור החקיקה הבינ"ל. האו"ם ומוסדותיו ניסחו אמנות ופרסמו הכרזות בתחומים מגוונים של מסכת זכויות אדם. מרבית מדינות העולם משתתפות בהסכמים אלה. בחלקם משתתפת גם ישראל ברמות מחוייבות שונות.

הכרזות הן טקסטים שיש עימם הצהרת כוונות ומחוייבות כללית לרעיון, המנוסחים ע"י גופים מוסמכים במישור הבינ"ל. הן אינן מחייבות את המדינות השותפות להן, אולם הן משמשות בסיס רעיוני ומקור השראה לחוקות של מדינות ולאמנות בינלאומיות.

לעתים הן מעידות על התגבשותו של מנהג בינ"ל מחייב או שהן מעודדות יצירת מנהג כזה. אמנות הן הסכמים בין מדינות. חתימתה של מדינה על אמנה אינה יוצרת לכשעצמה התחייבות כלפי מדינות אחרות במסגרת המשפט הבינ"ל ואינה בהכרח מקבלת תוקף במשפט הפנימי.

על מנת שהאמנה תחייב את המדינה במישור הבינ"ל על הממשלה לאשרר אותה. מדינה אשר לא השתתפה במו"מ שקדם לניסוח האמנה יכולה להביע הסכמתה להתחייב לאמנה ע"י הצטרפות אליה. דין ההצטרפות כדין האשרור.

יש לזכור כי ישנן זכויות אזרח שמדינות מצוות על שמירתן משום שהן מהוות מנהג בינ"ל המחייב את כל המדינות אולם אין הסכמה כללית לגבי תוכן והיקפן של זכויות אלה במשפט הבינ"ל המנהגי.

ההכרזה האוניברסאלית היא אחד המסמכים החשובים בהיסטוריה של ז"א ביחב"ל. חשיבותה בראשונותיה בהיקפה ובאימוצה האוניברסאלי ע"י כל מדינות העולם. ההכרזה שנוסחה בידי המשפטנים דיפלומטיים ואינטלקטואלים מארצות שונות, הוא מסך הבסיסי ביותר שמסעיפיו השונים נגזרו במשך השנים הצהרות ואמנות המכתיבות היום את המשטר הבינ"ל של ז"א. 30 סעיפים תורגמו ע"י האו"ם ל-200 שפות, ואפשר להגדירם כ-30 "הדיברות" של ז"א.

ההכרזה האוניברסאלית על ז"א שאומצה ב-1948 ע"י האו"ם אינה מסמך משפטי מחייב מאחר שאינו אמנה, תוקפה בעיקר מוסרי אך ממנה נגזרו שתי אמנות מחייבות שאומצו כ-20 שנה לאחר פרסומה: האמנה על זכויות פוליטיות ואזרחיות והאמנה על זכויות כלכליות וחברתיות. עם זאת כיום מקובל לראות בה כמייצגת דין מנהגי בינ"ל המחייב את המדינות השונות. במרצות השנים שחלפו מאז נוסחה ההכרזה האוניברסאלית, גובשו ואומצו אמנות בינ"ל המפרטות ומעמיקות את זכויות שנקבעו בה, בעיקר בעניין זכויותיהן של קבוצות ייחודיות כמו נשים, ילדים ופליטים.

כל מדינות העולם אימצו את ההכרזה האוניברסאלית על זכויות האדם, כמעט כולן חתמו או אשררו את האמנות שנגזרו ממנה וכמובן הכירו בהן והתחייבו בחוקותיהן לשמור עליהן, ועולם תמונה העגומה של מצב ז"א בעולם היא עדות לפער העמוק שבין הרטוריקה למעשה, ההכרזה האוניברסאלית היא אחד המסמכים המצוטטים ביותר בפורמים הבינ"ל אך היא גם המסמך שמיישמו מרבים ביותר להתעלם. מנהיגים פוליטיים רבים מצהירים על התחייבותם לשמור על זכויות האדם אך לעתים קרובות הצהרותיהם אינן אלא מס שפתיים. במקרה הטוב הם אינם עושים דבר ובמקרה הרע מדיניותם כרוכה בפגיעה נרחבת בז"א של בני עמם או של בני עמים אחרים.

בעצם אותם אמנות והכרזות מהוות נתיב וסדר שלפיו העולם אמור להתנהג מכתובות נורמות שלפיהם יש לכבד את זכויות האדם אך אותן נורמות וחוקים באמנות שרוב מדינות העולם חתומות לא תמיד

עולות בקנה אחד עם אינטרסים הפנים מדינתיים, ההגנה על ז"א של עמים אחרים היא גורם אחד או שיקול אחד מתוך שורה של שיקולים ואינטרסים המעצבים את מדיניות החוץ, המדיניות בפועל היא בסופו של דבר פשרה בין אינטרסים שונים לעתים סותרים. כל משטר או מדינה מעמידה בראש סדר עדיפויותיהם את אינטרס הקיומי של הישרדות ואת השלמות הטריטוריאלית כל שיקול הנוגע לביטחון הלאומי ולהגנה על שלומם של אזרחים תמיד עדיף על שיקולים ואינטרסים אחרים. במקום השני עומדים האינטרסים הכלכליים המסחריים.

לסיכום ניתן לומר שלאמנות והכרזות ישנן יתרונות והן אכן מהוות אבן יסוד לשמירה על זכויות האדם אך יחד עם זאת מוגבלת ביישומן בחלק מן המקרים שהמדינה שמה לעצמה בראש סדר העדיפויות את האינטרסים הפנים מדינתיים מאשר שמירה על זכויות אדם במדינה אחרת, עם אחר.

7- נתחו את הקשר בין זכויות האדם לבין משטרים דמוקרטיים. האם תיתכן דמוקרטיה בלא הגנה על זכויות אדם? האם ייתכן קידום זכויות אדם שלא במסגרת דמוקרטיה?

תשובה: משטר דמוקרטי מעצם מהותו מבטיח זכויות פוליטיות ואזרחיות: הזכות לבחור ולהיבחר, חופש הביטוי, חופש העיסוק, חופש ההתאגדות, הזכות למשפט צדק ושוויון בפני החוק. מדינה שאינה מבטיחה לאזרחיה זכויות יסוד כאלה אינה מקיימת משטר דמוקרטי אמיתי.

דמוקרטיה מבטיחה בדרך כלל לאזרחיה גם זכויות אדם אחרות מלבד אלה המגדירות אותה כדמוקרטיה, למשל הזכות לחיים, גם אם אין קשר ישיר בין הדמוקרטיה לבין קדושת חיי אדם, הרי שהמוסדות והמנגנונים המוסמכים שהמדינה מקימה ליישוב סכסוכים וחילוקי דעות בדרכי השלום מונעים שפיכת דמים, האופיינית לעתים קרובות לחברות החסרות מוסדות כאלה, יתר על כן דמוקרטיה גם מגבילה את מידת האלימות שהשלטון יכול להפעיל כלפי אזרחים וגם בכך היא שומרת על זכותו של האדם לחיים. דוגמה אחרת- זכות ההפגנה והשביתה. דמוקרטיות רבות אכן מסייגות אותה אך הפעלת לחץ ציבורי על הממשלה דמוקרטית ע"י הפגנות ושביתות, בצד ההגבלות החוקתיות על סמכותו של הממשל להשתמש בכוח, מאפשרים לממש את הזכות בזאת ללא חשש מה גם שזכויות אלה מעוגנות בד"כ בחקיקה.

לשאלה האם תיתכן דמוקרטיה בלא הגנה על זכויות אדם ניתן לענות בעזרת התייחסות להבדלים בין הדמוקרטיה המהותית לבין דמוקרטיה הפומלית. דמוקרטיה היא כידוע שלטון הרטב. התפיסה הפומלית מתייחסת רק לצורת קבלת החלטות במדינה ואילו התפיסה המהותית מתייחסת גם לתוכן ההחלטות המתקבלות, זכויות האזרח והאדם תופסות מקום שונה בשתי הגישות.

דמוקרטיה הפורמאלית היא משטר שבו כל האזרחים מגיל מסוים ומעלה בוחרים בחופשיות אחת לכמה שנים את נציגיהם לשלטון, בתקופות שבין הבחירות מנהלים הנציגים את ענייני המדינה עפ"י הכרעות הרוב. הרוב ראשי לקבל כל החלטה, אלא אם כן היא מנוגדת להגדרה הצרה של הדמוקרטיה הפורמאלית עצמה. לכן אסור לרוב לפגוע בזכות המיעוט להתארגן ולהתבטא לקראת הבחירות, אולם מותר לו להפלות את המיעוט בקבלת העבודה, לאסור עליו פעילות דתית או להגבילו לאזורי מגורים מסוימים. שלטון הרוב הוא הערך העליון בדמוקרטיה הפורמלית, המנימלים וזכויות האזרח תלויות בעיקרון ברצונו הטוב של הרוב.

הגישה המהותית לעומת זאת רואה את הגנת זכויות האדם והאזרח כעמוד תווך של דמוקרטיה. לפי גישה זו ההתנגשות בין ההגנה על זכויות לבין ההחלטה של רוב היא התנגשות פנימית בין שני יסודות דמוקרטיים חיוניים. המצדדים בה תומכים לרוב בחקיקת חוקה או "מגילת זכויות" כדי להגביל את כוחות של רוב לקבל חוקים הפוגעים בזכויות האדם.

תפיסת זכויות האדם והאזרח כחלק מהותי של דמוקרטיה אינה מקרית, קיים דיון רב בין השורשים הערכיים של שתי התורות. נבחר זאת, ראשית האדם עומד במרכז כבעל ערך עצמאי, עליו לשלוט בגורלו ולא להיות מכשיר בידי אחרים. לכן דמוקרטיה מאפשרת לו להשתתף בניהול ענייני מדינותיו ולכן יש לו זכות אדם לכבוד ולחירות, שנית כל בני אדם שווים בערכם האנושי. מכאן נובע העיקרון הדמוקרטי של שלטון הרוב ומכאן נובעת זכויות לשוויון.

לשאלה האם ייתכנו זכויות האזרח והאדם במשטר לא דמוקרטי ניתן אולי לנסות ולענות בעזרת דוגמה של משטר לא דמוקרטי, למשל משטר מלוכני, האם ייתכן כי מלך יקפיד על זכויות האזרח והאדם של נתיניו? התשובה היא חיובית ולא רק תיאורטית. זכויות האזרח והאדם נובעות מדרכיו הבסיסיים של האדם ואלה אינם תלויים במשטר, לכן מלך נאור צריך ועשוי להכיר בזכויות האדם ולכבדן, ואמנם מסורת ז"א צמחה, היסטורית דווקא במשטרים לא דמוקרטיים, גם בימינו מדינות בלתי דמוקרטיות רבות הצהרה על מחויבותן לזכויות האדם.

ובכל זאת אין ספק כי מצב זכויות האדם והאזרח במדינות דמוקרטיות עדיף בד"כ על מצבן במדינות לא דמוקרטיות תופעה זו אינה מפתיעה, זה עתה ציינתי כי זכויות האדם והאזרח הם מרכיב מרכזי בתורה הדמוקרטית במיוחד התפיסה המהותית. לעומת זאת אין הן נמצאות בראש סולם העדיפויות של השליטים הלא דמוקרטיים, לכן המחויבות לזכויות האדם והאזרח היא טבעית אמיתית ועמוקה יותר בדמוקרטיה.

8- עד כמה מדינות הן מכשיר הכרחי למימוש זכויות אדם, או בלם בקידומן?

ישנן דרכים רבות בהן יכולות מדינות לקדם או להפר זכויות אדם. ניתן לחלק זאת לדרכים הנוגעות ליחסן של מדינות כלפי בני אדם המצויים בשטחן או למדיניות החוץ שלהן. בנוגע ליחסן של מדינות כלפי בני אדם המצויים בשטחן ישנן כמה דרכים: חקיקה וקביעת מדיניות, הקמת מנגנוני אכיפה, מתן לגיטימציה להקמת ארגונים ופיתוח המגזר השלישי. בנוגע למדיניות החוץ של מדינות, ישנן מספר דרכים גם כן: חתימה על אמנות בינלאומיות ואשרורן, השתתפות בפעילות בינלאומית, ויחסיהן של מדינות עם מדינות אחרות.

הדרך המוכרת ואולי הכי ברורה בה מדינה יכולה לקדם זכויות אדם היא חקיקה. מדינה יכולה לעגן בחוקיה את זכויות האדם ובעשותה כן היא עושה שני דברים: ראשית, במישור הנורמטיבי, היא מראה מה רצוי וראוי מבחינתה וגם משמשת מורת דרך לאזרחיה, בכך שהיא מתווה את הדרך הרצויה. שנית, היא מכינה את הקרקע ואת הבסיס לעבודתם של מנגנוני אכיפה שיוכלו להסתמך על חוקים אלה אשר עולים בכנה אחד עם זכויות האדם. כלומר, חקיקת חוקים המסתמכים על זכויות אדם מעלה את זכויות האדם מרעיון בלבד למשהו מנוסח היטב, לאידאול חשוב שיש לשמור עליו ולקבע אותו בחוק, למשהו

קונקרטי ושכלל האנשים בשטח המדינה שווים בפניו. **יש גם לחזק ז"א באמצעות מנגנוני חינוך, תקשורת ואכיפה, בין היתר** כמו שסטנלי הופמן, כתב במאמרו "להגיע לקשה מכל: זכויות אדם כיעד במדיניות חוץ" [...] בתחום של זכויות האדם, אי אפשר לוותר על החוק. החוק חיוני כדי לתרגם את החובה המוסרית למציאות פוליטית".

דרך נוספת אשר קשורה מאוד לדרך הקודמת היא קביעת מדיניות, ובכלל זה מדיניות כלכלית וחברתית פנימית בעיקר. קביעת מדיניות כלכלית כזו או אחרת עשויה להתוות את הקו לניסוחם של מסמכים חשובים או מונחים מרכזיים שיתרמו בקידום זכויות האדם. כמו שמוצג בקטע המובא, המונח "רעב" והמונח "אי-ביטחון תזונתי", אינם אותו הדבר, והשימוש והניסוח של כל אחד מהם עשויה ליצור דימוי מוטעה של תופעה המתקשרת לזכויות אדם, ויכולה למשל לגרום לאי מתן חשיבות למשהו שמבחינת זכויות האדם הוא חשוב מאוד. בכלל זה, מדיניות כלכלית גם תניח את היסודות לשינוי הסיבות שאמריטיה סן דיבר עליהם בקטע המובא – מדיניות כלכלית, כך אמר, היא שורש הבעיה.

הדרך השלישית בה מדינה יכולה לקדם זכויות אדם בשטחה לאחר שקבעה חוקים בעניין, הוא הקמתם של מנגנוני אכיפה, ובראשן והחשוב ביותר מביניהם הוא בית משפט. בתי דין נועדו לשמור על החוקים שנחקקו, ולשפוט על פיהם. רצוי לציין כי הקמתם של בתי המשפט אינה מספיקה, על המדינה להקנות להם סמכויות ותקציבים מספיקים לצורך פעילות יעילה ואפקטיבית. חוץ מהרשות השופטת ישנם מנגנוני אכיפה נוספים, שאחד מהם מוזכר בקטע המובא, והוא מבקר המדינה, שתפקידו הוא גם כן לשמור על כך שהכול עובד על פי החוק שחוקק בהתאם לזכויות האדם וגם אם לא, יש לו סמכויות, כמו לרשות השופטת, לתת את דעתם על זכויות אדם שלא עוגנו בחוק, וכך להתוות את הקו הנורמטיבי. חוץ מאלה, יש גם סמכויות הניתנות לרשות המחוקקת שהיא אחראית בין היתר על מתן ביקורת על עבודת הממשלה, בכדי שזו תעשה את עבודתה כחוק, ולא תפר זכויות אדם המעוגנות בחוק, או העברת ביקורת על זכויות שטרם עוגנו ויש לעגן בחוק. אחרי הכול, ללא מנגנוני אכיפה יעילים, זכויות האדם יישארו במישור ההצהרתי.

דרך רביעית וגם העקיפה ביותר היא מתן לגיטימציה להקמתם של ארגונים שונים העוסקים בקידום זכויות האדם, ובכלל זה לפתח חברה אזרחית ואת המגזר השלישי. ברוב הדמוקרטיות המערביות ישנו מספר עצום של ארגונים לא-ממשלתיים אשר מספקים שירותים שהמדינה לא יכולה או לא רוצה לספק, או לאוכלוסיות המופלות לרעה, או נלחמות על זכויות של אוכלוסיות מסוימות, והרבה פעמים גם מבקרות את המדינה והתנהלותה, על חוקיה השונים ומדיניותה. באמצעות מתן לגיטימציה לקיומם של ארגונים אלה, המדינה גם מגשימה זכות אדם בסיסית, וגם מאפשרת להיות מטרה לחיצי ביקורת. בנוסף, במתן לגיטימציה זו היא גם מאפשרת לחברה לפתור בעיות של זכויות אדם בתוך הקהילה עד כמה שאפשר. עוד היא נותנת לגיטימציה לקידום זכויות האדם באמצעות ארגונים אשר זוהי מטרתם – לקדם זכויות אדם. מתן הלגיטימציה יכול להיעשות לא רק ע"י מתן לגיטימציה חוקית, אלא גם ע"י מימון חלק מפעילות הארגונים הללו, או לקיחת אחריות מהם והפיכתה לאחריות המדינה. כמובן שההצלחה הגדולה של ארגונים אלה נמדדת בין היתר אם יצליחו להפוך זכויות אדם שאינן מעוגנות בחוק, לחוק מדינה. בנוסף למתן הלגיטימציה הזאת, יש עוד מוסד אחד שמתן לגיטימציה לפועלו היא בהחלט קידום של זכויות האדם – התקשורת. התקשורת משמשת כמבקרת וכמקור מידע להמונים, איכויות חשובות שבהחלט יכולות לסייע לקידומן של זכויות האדם, אך זו צריכה לקבל מהמדינה עצמאות וחופש לעשות כן. מדינה אשר מקדמת זכויות אדם תהיה מדינה בעלת תקשורת עצמאית וביקורתית כלפי השלטון, ובעלת חברה אזרחית מפותחת.

מלבד זאת, מדינה גם יכולה לקדם זכויות אדם במדיניות החוץ שלה. דרך אחת מאוד ברורה לעשות כן היא לחתום על אמנות זכויות אדם. כשמדינה חותמת על אמנות זכויות אדם היא מקדמת זכויות אדם בכמה מישורים. במישור ההצהרתי נורמטיבי היא אומרת מה ראוי מבחינתה ומניפה את דגל זכויות האדם כאידאל שיש לשאוף אליו. בנוסף היא גם משמשת דוגמה למדינות אחרות כשהיא חותמת וגם משפיעה על דעת הקהל העולמית בנושא, וגם יוצרת לחץ בינלאומי על מדינות אחרות או מעודדת אותן לחתום גם. זו פעולה שיש לה הכרה בינלאומית ולכן יש לה השלכות מרחיקות לכת על התוויית הדרך הנורמטיבית בדעת הקהל העולמית בכלל ובמדינה שלה בפרט. אבל לא מספיק שמדינה תחתום על מסמך האמנה, עליה גם לאשרר אותה, כלומר להתאים את החוקים שהיא מחוקקת לאותה אמנה. בעשותה כן היא גם מקדמת זכויות אדם בשטחה. תהליך האשרור הוא חשוב ביותר כי הוא מעביר את זכויות האדם מן המישור ההצהרתי למישור יישומי. כלומר לא רק שמדינה הניפה את דגל זכויות האדם היא גם מיישמת אותן בשטחה. על המנות מסוג זה הסתמך מבקר המדינה בקטע המובא כשהתייחס למשמעותו של המושג "אי-ביטחון תזונתי".

דרך נוספת לקדם זכויות אדם יכולה לבוא לידי ביטוי כשמדינה יוצאת להחלטות ויוזמת פעילות לצורך קידום הרעיון עצמו, וקידום ועידוד התמיכה בו. זה יכול לבוא לידי ביטוי בהקמת כנסים בינלאומיים העוסקים בזכויות האדם. העובדה כי המדינה יוזמת או שותפה לפעילות בינלאומית לקידום זכויות אדם מקדמת זכויות אדם באמצעות הצהרה ומתן דוגמה למדינות אחרות, ומגבירה את המודעות בעולם לזכויות אדם. מדינה שהיא שותפה פעילה בכנסים ועידות העוסקות בזכויות אדם מפיצה אותן ועוזרת בקידום ותמיכה ברעיון.

לבסוף, מדינה יכולה לקדם זכויות אדם ע"י מדיניות חוץ הבאה לידי ביטוי ביחסיה עם מדינות אחרות. היא יכולה למשל, להטיל סנקציות על מדינות המפרות זכויות אדם, ולאיים על ניתוק הקשרים הכלכליים והמסחריים עם אותה מדינה. היא יכולה להשפיע על ארגונים וקואופרטיבים גדולים שיש להם קשרים מסחריים וכלכליים עם מדינות אחרות. לשכנע את החברות להכניס למדיניות שלהן את זכויות האדם כתנאי לקשרים מסחריים, כדי להשפיע על מדינות אחרות איתן יש לארגונים אלה קשרים מסחריים. היא יכולה להקים ארגוני סיוע הומניטריים לעזור למדינות אחרות לקדם זכויות אדם. היא יכולה להשקיע כסף בפיתוח מדינות הדרום בתמורה לתמיכה בזכויות אדם. מדינה גם יכולה לזכות בריתות עם מדינות אחדות על סמך זכויות אדם, כמו גם בריתות אזוריות, והסכמי סחר העומדים בקנה אחד עם זכויות אדם. כל הפעילות הזו בהחלט מקדמת זכויות אדם בעולם.

באותה מידה שבה מדינות יכולות לקדם זכויות אדם, הן גם יכולות לגרום להפרות שלהן. ישנן צורות רבות ליכולת של מדינות לגרום להפרות של זכויות אדם, ולמעשה, כל אותן דרכים שציינתי כדרכים לקידום זכויות אדם יכולות גם לבוא כצורות שבהן מדינות יכולות לגרום להפרות של זכויות אדם.

נושא החקיקה הוא אולי המובן ביותר, שכן מדינות יכולות לעגן בחוק חוקים הסותרים זכויות אדם או לא לעגן זכויות אדם בחוקי המדינה וכך לעודד ולאפשר הפרה שלהם. יש לכך דוגמאות רבות, ודוגמה אחת בולטת היא חוק השבות בישראל שמתייחס רק ליהודים. כמו כן יש מדינות המתירות עונש מוות על ילדים, דבר שנוגד זכויות אדם.

קביעת מדיניות היא עוד דרך לגרום להפרה של זכויות אדם, וכמו שהקטע המובא מציג, באמצעות מדיניות כלכלית אפשר לגרום לעוני לחוסר ביטחון כלכלי, כמו גם לאי-ביטחון תזונתי וכיוצא בזה.

מדיניות גם יכולה להפלות לרעה מיעוטים. לדוגמה, אפשר בנקל להוציא הוכחות להפליית ערבים והעדפת יהודים בכל נושא האדמות במינהל מקרקעי ישראל כמו גם בתקציבים לרשויות מקומיות ובעוד תחומים רבים. בהרבה מקרים ההפרה של המדינה היא באמצעות עצימת-עין ו/או ריפיון.

דרך נוספת היא באי-הקמה של מנגנוני אכיפה יעילים. מדינה, גם אם הקימה רשות שופטת, לרשות זו לא יהיה כוח אם לא יינתן לה כוחה כזה מן המדינה. מדינה יכולה להביא לכך שהרשות השופטת היא רשות התלויה בה וכך היא מפעילה אותה לפי צרכיה, ולא לפי זכויות האדם. שחיתות, תלותיות ומחסור במשאבים יכולים להביא לכך שהרשות השופטת כמו גם מנגנוני אכיפה אחרים לא יעבדו בצורה יעילה וישרתו מטרות אחרות במקום תמיכה וקידום זכויות אדם. מצד אחר, אי-מתן אפשרות להעברת ביקורת על המדינה היא עוד נושא בעייתי שעשוי לגרום להפרה של זכויות אדם. הרשות השופטת, מבקר המדינה והרשות המחוקקת משמשות אחרי הכול גם כמוסדות מבקרים.

לבסוף, יכולה המדינה למנוע בצורה חלקית או מלאה את פעילות החברה האזרחית והארגונים שקיימים בה. מצב שיכול לגרום להפרות של זכויות אדם, כיוון שאזרחים עשויים לא לקבל שירותים שהמדינה לא מספקת, או לא יכירו בזכויותיהם ולא יוכלו להתארגן בשביל לקדם ולהיאבק למען זכויותיהם. הם גם לא יוכלו לבקר את המדינה בעת שזו מפרה זכויות אדם. דבר נוסף הוא שליטה על מידה ועל אמצעי התקשורת גם כן יכולה להוביל להפרה של זכויות אדם, באמצעות מניעת מידע מאזרחים או באמצעות הסתה. כמו כן התקשורת משמשת גם ככלי ביקורת חשוב. מה גם שמניעת אלה היא בעצמה פעולה הנוגדת זכויות אדם.

גם ברמת מדיניות החוץ יכולה המדינה לגרום להפרה של זכויות אדם. מאחר וריבונות המדינה נמצאת מעל הכול גם ברמה הבינלאומית, אין מדינה חייבת לחתום על שום אמנה בנוגע לזכויות אדם, ואכן ישנן מספר מדינות אשר סרבו לחתום על אמנות מסוימות. גם אם זו חתמה על האמנה, היא יכולה להסתייג ממנה בנוגע לסעיפים ספציפיים, למשל או בהתניות מסוימות כמו שעשו מדינות אחדות. גם אם חתמו על האמנות, המדינות לא מחויבות לאשרר אותן ולפעול על פיהן. ישנן הרבה מדינות המאופיינות בדיבורים לחוד ומעשים לחוד. כלומר, יכול להיות שמדינה תחתום על אמנה אך חוקי המדינה עדיין לא יעלו בקנה אחד עם זכויות האדם המוזכרות באמנה עליה חתמה המדינה. כמובן שפעולות מעין אלה יכולות לגרום להפרות של זכויות אדם עקב זה שהמדינה מצהירה במפורש כי אינה מחויבת לזכויות אדם וגם משמשת דוגמה רעה ובך מעודדת אי תמיכה ברעיון במדינות אחרות, ונותנת לגיטימציה להפרת הזכויות.

לבסוף, יחסיה של מדינה עם מדינות אחרות יכול גם הוא לגרום להפרת זכויות אדם. המשך המסחר עם מדינות המפרות זכויות אדם יכול להתפרש כמתן לגיטימציה לאותה מדינה להמשיך ולהפר זכויות אלה. דוגמה לכך אפשר לכך ממקרה יחסיה של ישראל עם דרום-אפריקה בעת האפרטהייד והאמברגו על דרום-אפריקה. ישראל המשיכה בקשריה עם דרום-אפריקה למרות שזו הפרה זכויות אדם וזאת בגלל אינטרסים אחרים. דוגמה נוספת לדרך בה מדינה יכולה לגרום להפרות של זכויות אדם היא עסקאות מכירת נשק, שגם בהם חלקה של ישראל לא קטן ולא פעם היא הואשמה בעידוד מלחמות והפרה של זכויות אדם ע"י מכירת נשק. גם קיומם של סכסוכים כאלה ואחרים עם מדינות אחרות, עמים אחרים, אזורים טריטוריאליים או אפילו עם מיעוטים הקיימים בתוך מדינות יכול לגרום להפרות של זכויות אדם ע"י המדינה. הדוגמה הברורה כאן היא כמובן ישראל, בה יש סכסוך, שהוא ספק בינלאומי, ספק לא בינלאומי, בין ישראל והפלשתינאים, סכסוך הגורם להפרה של זכויות אדם במגוון

רחב מאוד של צורות. חשוב גם לציין כי גם אם מדינה לא תגרום להפרות של זכויות אדם היא יכולה לעודד הפרה בעמדה המתעלמת מהבעיה. ישנם משברים הומניטריים רבים בעולם, ומדינות העולם לא חייבות להגיש סיוע, וגם לא חייבות להשקיע כסף בפיתוח, אך בעשותן כן, או בחוסר עשייה זה, הן נותנות לדבר לגיטימציה להימשך.

מדינות הן עדיין שחקן המפתח המוביל ביחסים הבינלאומיים וריבונותן עדיין עומדת מעל הכול, מה גם שהיעדר ממשל גלובלי של ממש והיעדרם של מנגנוני אכיפה יעילים, למדינה יש מרחב תמרון רב ביותר. בגלל זה, בשביל לקבל תוקף, זכויות אדם זקוקים למדינות שיקדמו אותם. חקיקה, קביעת מדיניות, הקמת מנגנוני אכיפה יעילים, מתן לגיטימציה לארגונים ופיתוח חברה אזרחית, כל אלה הם קלפים ביד המדינה לקידום או הפרה של זכויות האדם בתוך השטח הריבוני שלהן. חתימה על אמנות בינלאומיות העוסקות בזכויות אדם ואשרורן, השתתפות בינלאומית פעילה וקיום יחסים מסוגים שונים הם הכלים בהן מדינות יכולות לקדם או להפר זכויות אדם במדינות החוץ שלהן. העובדה כי אין בעולם כולו, ובכלל זה גם במערב המפותח, ולו מדינה אחת מושלמת, מעיד על כך שמדינות לא רק מקדמות או רק גורמות להפרות של זכויות אדם אלה עושות גם את זה וגם את זה בצורות ודרכים שונות.

9- האם היתה מלחמת העולם השנייה נקודת מפנה בהתפתחות זכויות האדם ביחסים הבין-לאומיים? הביאו טיעונים שונים לביסוס.

תשובה: עד 1945 לא היה קיים משטר בינ"ל להגנה על זכויות אדם, אך האירועים במחצית הראשונה של המאה ה-20 ובראשם עליית הנאציזם והפשיזם, גרמו לפגיעה נרחבת בזכויות האדם והניעו את הקהילה הבינ"ל לפעול למיסוד משטר זכויות האדם כוללים עקרונות, נורמות, מוסדות ותהליכים של קבלת החלטות ע"י שחקנים בינ"ל שמטרתם לקבוע את המותר והאסור בתחום.

המאבק לכינון זכויות האדם כלל מספר דרכים מקבילות ולא דווקא חופפות, ההגנה על זכויות האדם בעולם נסמכת בעיקר על הארגונים הבינממשלתיים ועל הארגונים הלא ממשלתיים:

- ארגונים בין ממשלתיים: הקמת מוסדות בינ"ל במסגרת הארגון אומות מאוחדות: כחלק מהמאבק לקידום זכויות האדם ע"י האו"ם, אימץ האו"ם את "ההכרזה האוניברסאלית לזכויות האדם" (1948) ואת שתי האמנות הנגזרות ממנה, שאומצו ב-1966 ונכנסו לתוקף ב-1976:

1. האמנה הבינ"ל בדבר זכויות אזרחיות ופוליטיות
 2. האמנה הבינ"ל בדבר זכויות כלכליות חברתיות ותרבותיות
- הכרזות ואמנות אלו הובילו לכינון של 6 אמנות משנה נוספות ולהקמתן של מוסדות מקצועיים שתפקידם קידום זכויות אדם בהתאם לאמנות השונות:

1. הקמת הוועדה לזכויות אדם בשנת 1946 שלאחר מכן שינתה את שמה למועצה לזכויות האדם. ועדה זו פעלה עד שנת 2006, ובמקומה הוקמה המועצה לזכויות האדם.
2. הקמתו של נציב העליון לזכויות האדם, בשנת 1993 שתוקף סמכותו הינו לקדם את כל זכויות הפוליטיות הכלכליות, התרבותיות והחברתיות ולהגן עליהן, להעניק שירותי יעוץ כספי וטכני בתחום ז"א למדינות שחפצות בכך, לתאם תוכניות חינוך ומדע לציבור. למנוע פגיע בז"א ולהסיר מכשולים המפריעים בקידומם ויישומם של ז"א.

3. הקמתו של נציב עליון לפליטים ב-1949, הפועל במסגרת הוועדה הכלכלית חברתית ומתמקד בסיוע לפליטים באזורי מצוקה שונים בעולם. עיקרי פעילות הארגון- סיוע חירום במזון, תרופות, מגורים. סיוע לממשלה ולארגוני סעד לא ממשלתיים להחזרת הפליטים למקומות מגוריהם במולדתם או ליישובם ולהטמעתם במקום החדש. סיוע לפליטים להעברת רכושן כדי להקל את יישובם מחדש. תיאום בינארגוני, סיוע תפעולי לאיסוף מידע על מספר ועל מצבם של הפליטים.

- ארגונים לא ממשלתיים: החל מהמאה ה-19 החלו ארגונים לא ממשלתיים למלא תפקיד חשוב מאד בקידום זכויות אדם, יש הטוענים שהשפעתם על קידום ז"א אף גדולה מאלה של ארגונים ממשלתיים רשמיים. מספר של הארגונים אלה עומד כיום על אלפים ברחבי העולם, הם עוסקים רבות בקידום יומיומי של חשיפת פשעים כנגד האנושות שמבצעים מדינות ואנשים שונים ברחבי העולם. כוחם העיקרי של הארגונים הינה בהיותם ארגונים פרטיים שרואים בפעילותם לקידום הצדק האנושי מטרה נעלה. פעילות של ארגונים אלה מקיפה את כל הקשת הנושאים העוסקים כיום בקידום זכויות האדם. החל מסוף שנות ה-60 עוברים ארגונים אלה תהליכים אחדים: מעבר מעיסוק בהפצה סטנדרטית בלבד להגנה בפועל על ז"א. מעורבות גדלה והולכת של ארגוני רופאים ואנשי מדע, מעורבות הולכת וגדלה של ארגוני עו"ד, של כנסיות ואנשי כמורה ודאגה גוברת לעמים נכחדים ומהגרים. להלן מספר ארגונים משמעותיים שעזרו בקידום משטר ז"א בינ"ל:

1. אמנסטי אנטרנשיונל: הוקם ב-1961, כארגון מתנדבים כדי להביא לשחרורם של אסירי מצפון ולהיאבק בתופעות של עינויים. הוא ארגון אפוליטי ובלתי תלוי, הפועל למניעת כמה מן ההפרות החמורות ביותר של ז"א, הוא מבוסס על דמי חבר ותרומות של גורמים פרטיים, ארגון שמהוות ארגון "חושף" והצהרתי, בנוסף מנסה לקדם פעילות של אכיפת זכויות אדם באמצעות מעשים כגון שיגור מכתבים, פקסים לאנשי ממשל לצורך השפעה.

2. משמר זכויות האדם: ארגון בינ"ל, עצמאי הוקם ב-1978, בעקבות טענתו של ממשל רייגן על כך שהפגיעה בז"א במשטרים ימניים אוטוריטאריים נסבלת יותר מפגיעתם של משטרים שמאלניים טוטאליטריים, הארגון הוקם במטרה לאמת את הטענה הזו. מטרת הארגון לחשוף הפרות של ז"א ברחבי העולם ולהוקיע את האחראים להן באופן פומבי ובדרך זו להעניק כוח למדוכאים ולחייב את המדכאים לתת דין וחשבון על מעשיהם, מתקיים מתרומות.

3. רופאים ללא גבולות: ארגון הנותן סיוע הומניטארי ללא שיוך דתי או ממשלתי, באותן מדינות שבהן הוא פועל וישנה סכנה לחיי תושבים כתוצאה מאלימות, מגיפות, תזונה לקויה, מחסור בטיפולים רפואיים או אסונות טבע. חוסר שיוך המדינתי-פוליטי של הארגון מותיר אותו כביכול מחוץ לגבולות הדיון הפוליטי בסכסוכים בהם מעורב הארגון.

4. ארגון עורכי דין לזכויות האדם: פועל מתוך הנחה שקיומו של משטר ז"א בעולם מבוסס על מערכת משפטית יציבה בכל מדינה. הארגון נוסד ב-1978 ומתקיים באמצעות תרומות.

5. הקמת זורע שיפוטית: מאז סיום מלחמת העולם השנייה ולאורך עשורים רבים עסק האו"ם בהיבטים משפטיים שעניינם שיפטם של מפרי ז"א. העיסוק המשפטי

המשמעותי הראשון היה ב-1945 עת הקמתו של בית הדין הצבאי והמיוחד שמקום מושבו בנירנברג שבגרמניה. בית הדין השני שהוקם היה אף הוא בית הדין הצבאי לפשעי מלחמה והוא התמקד בפושעי מלחמה יפנים. שני בתי דין הללו "נועדו להעמיד לשין את המנהיגים ואת מבצעים של פשעים נגד האנושות ופשעי מלחמה- השמדת העם, טיהורים אתניים, רצח, עיניים, טרור, ביזה ושרפה ולהביא לתהליך של השכנת שלום ופיוס"

ארגונים אלה הן דוגמאות ספורות מאד וישנם עוד מספר רב של ארגונים בעלי מטרות דומות .

החל משנות ה-90 חלה התעוררות נוספת מצידו של האו"ם באכיפה המשפטית, החל מתחילת שנות ה-90 הוקמו בתי דין מיוחדים שהוקמו אד הוק לצורך שפיטה של פושעי מלחמה בעקבות אירועי רצח עם שאירעו ברחבי העולם. ציון הדרך המשמעותי ביותר במאבק לקידום זכויות אדם ע"י האו"ם היא הקמתו של הבית הדין הפלילי הבינ"ל בהאג.

לסיכום ניתן לומר שאכן חל מפנה ביחס ז"א לאחר מלחמת העולם שנייה ובעקבות פגיעות בזכויות אדם שחלה בתקופתה, אותו שינוי חל בעזרת הארגונים השונים שצמחו ועליהם דיברתי קודם, אותם ארגונים שרובם אם לא כולם שמים במטרה נעלה הגנה על זכויות האדם.

10- הציגו את נקודות הציון העיקריות בסיפור התפתחותן של זכויות האדם עד ראשית המאה העשרים ואחת. תשובה לשאלה נמצאת בתוך תשובה לשאלה 11

11- הציגו את ארבעת סוגי המשטרים הבינלאומיים של זכויות האדם. תנו דוגמה לכל סוג. כיצד נראה סיפור התפתחותן של זכויות האדם במחצית השנייה של המאה ה-20 בין סוגי משטרים אלה? התייחסו לעמדות מחקריות שונות (אברוני, הופמן, בן נפתלי ושני). נמקו.

משטר בינלאומי העוסק בזכויות אדם קובע את המותר והאסור בתחום זה. הוא נוצר בשל שותפות של מדינות באותן בעיות והצורך שלהן לשתף פעולה כדי לפתור אותן - להגן על זכויות האדם ולבלום את המסגרת הפוגעת. משטר זה הוא בעל ארבעה שלבים, שמאפיינים ומציגים את התפתחות ההגנה על זכות אדם לאורך השנים, החל מ-1945 ועד היום.

משטר הצהרתי הוא השלב הראשון באבולוציית ההכרה בזכויות האדם. הוא מציג נורמות ועקרונות אוניברסאליים, כללים להתנהגות בנושא זכויות אדם. דוגמה למשטר הצהרתי היא "הכרזת האו"ם לכל באי העולם בדבר זכויות האדם" משנת 1948. מסמך זה מהווה את הבסיס לפעילות הבינלאומית בתחום. היא מציג את כל זכויות האדם הקיימות במדינות המשתייכות לאומות המאוחדות.

משטר מקדם מגבש את אותן נורמות ועקרונות לכדי החלטות מחייבות באמצעות מסמכים משפטיים. דוגמה למשטר זה היא "האמנה בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם". אמנה זו פורסמה בשלב מוקדם אחרי גיבוש המשטר הבינלאומי בשל הפרות זכויות האדם חסרות בתקדים שבוצעו במהלך מלחמת העולם השנייה. אמנה זו ספציפית יותר באשר לפגיעה בזכויות אדם ביחס לנורמות האוניברסליות. במקביל, מדינות חתמו על האמנות ויש להן מחויבות כלפיהן.

משטר מיישם מבקש להביא למימוש של החלטות בתחום זכויות האדם. ביטוי לכך ניתן לראות בהסכם הלסינקי משנת 1975. בהסכם זה חתמו מדינות מזרח אירופה על התחייבות לשמור על זכויות האדם. באמצעותו התאפשר פיקוח של ועדות מיוחדות בברית המועצות כדי לבדוק את מצב זכויות האדם שם ולבחון תלונות. משטר מיישם זה יצר תקדים שבו זכויות האדם עולות על עקרון ריבונות המדינה.

משטר אוכף הוא זה בעל מנגנונים המסוגלים לאכוף את ההחלטות, לא רק לדון בהן או לפקח עליהן. למשל, בית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג. בית דין זה רשאי לשפוט אנשים, כולל מנהיגי מדינות, על חלקם בביצוע פשעים חמורים.

לפי דעתי, ההכרזה האוניברסאלית בדבר זכויות האדם היא דוגמה למשטר הצהרתי.

ההכרזה היא בעלת אופי הצהרתי- נורמטיבי ולא אופרטיבי וזאת מהסיבות הבאות:

1. העצרת הכללית של האו"ם אינה מוסמכת לחוקק והחלטותיה הן בגדר המלצה בלבד.
2. לשון ההכרזה עצמה מצביעה על כוונת המנסחים ליצור סטנדרט של דין רצוי ולא דין מצוי.
3. הימנעות המנסחים מלכלול הוראות בנוגע לדרכי האכיפה, מצביעה על כוונה שלא להעניק למסמך תוקף מחייב.

4. הזכויות עצמן הוגדרו בצורה כללית ביותר, שהותירה בידי המדינות מתחם פרשנות רחב מאוד. לפי דעתי, שתי האמנות מ-1966 הן דוגמה למשטר מקדם, וזאת משום שהאמנות קידמו את קבלתן של זכויות האדם בכך שהן סיפקו הכוונה נורמטיבית רבה יותר מזו שהייתה בהכרזה האוניברסאלית. וגם משום שאמנות מעצם טבען יש להן תוקף מחייב יותר מאשר הכרזה.

לפי דעתי, תיקון ג'קסון- ואניק לחוק הסחר הוא דוגמה למשטר מיישם, וזאת משום שזה אולי המקרה הראשון שבו הנורמות תורגמו מהלכה למעשה (כלומר מומשו במציאות).

הסכם זה קשר בין הטבות סחר (שבריה"מ רצתה לקבל מארה"ב) לבין מצב זכויות האדם בבריה"מ (שבמקרה זה התבטא באפשרות היציאה של יהודים מבריה"מ).

לפי דעתי, האמנה האירופית להגנה על זכויות האדם מרמזת על רצונו של המשטר האזורי האירופי להפוך למשטר אוכף, וזאת ניתן ללמוד מכך שהיא כוללת גם החלטה על הקמת מנגנון אכיפה במקרים של הפרות זכויות אדם באירופה. מנגנון הכולל נציבות לזכויות אדם ובית- משפט לזכויות אדם.

12- מדוע במחצית השנייה של המאה ה-20 צברו זכויות האדם עוצמה נורמטיבית ביחסים הבין-לאומיים, אך נותרו חלשות בכל הקשור לפיקוח, יישום ואכיפה? שאלה 13 היא אותה תשובה.

אינטרסים- בסיס התשובה להכל

מדוע הוא התחזק- תום מלחמת העולם השנייה, יותר מדינות דמוקרטיות נוצרו, היה צורך ליצור מצב בו תימנע מלחמת עולם שלישית בשל הפחד לאירועי זוועות כמו מלחמת העולם השנייה, אך עם זאת הגישה הריאליסטית עדיין מכתיבה את הכללים הנוקשים בכל הנוגע לקודם כל ביטחון ורק לאחר מכן זכויות אדם ברוב המדינות, גם הדמוקרטיות והמערביות ביותר- כדוגמת ארה"ב. ניתן לאסוף לתשובה זו את כל מה שנכתב במהלך התשובות הקודמות.

מדוע נשאר חלש- אין קונצנזוס לגבי קיומו של בית הדין: ישנו חשש שבית הדין יהיה מונע מאינטרסים פוליטיים ויהפוך לבית דין של המדינות המנצחות.

עוני , אינטרסים לאומיים , חוסר שיניים לאום. אי התערבות אצל אחרים [בדלנות] ושלא יתערבו אצלם.

"מעל לכל, בולטת חולשתם של מנגנוני האכיפה.

זוהי גם "אשמתן" של המדינות עצמן שחוששות מפני עליית כוחו של משטר שכזה: "הרעיון של זכויות אדם הוא רעיון חתרני ומסוכן עבור משטרים רבים בימינו משתי סיבות. הראשונה היא שבמבט ראשון הוא מעמיד פנים כלא מהפכני, וכך הוא גם נראה בתחילה. החוק הבין-לאומי אינו דורש ממשטרים שונים להפסיק להיות קומוניסטיים, קפיטליסטיים וכו'. הם "רק" מתבקשים להציג או לכבד זכויות מסוימות, להם הם התחייבו בחוקה, או חתמו באמנות שונות. מה יותר הגיוני מזה? אך אילו זכויות אלה היו ניתנות בפועל, היה משתנה ללא היכר אופיו של המשטר"

בשל חששן של המדינות מהתחזקות כוחם של הארגונים הבינלאומיים, ניסו ומנסות המדינות להשפיע על קבלת ההחלטות ועל חוות הדעת שמתקבלות בוועדות השונות לזכויות אדם של האו"ם, לדוגמה, אחת הטענות הנפוצות ביותר כנגד המועצה לזכויות האדם של האו"ם היא תופעת הפוליטיזציה שקיימת בוועדה: "חולשתה של הוועדה נבעה בעיקרה מפוליטיזציה ומהעדר סמכות לאכוף את החלטותיה. שלא כמו מועצת הביטחון, לא היה בסמכותה להטיל סנקציות, וכל שיכלה לעשות היה לאיים בנקיטת צעדים. מבחינת הרכבה היתה הוועדה לזכויות אדם במידה רבה תמונת ראי של העצרת הכללית, והחלטותיה היו נגועות באינטרסים מדינתיים ואחרים" (אברוני, שם, 132). אך לא רק אינטרסים חיצוניים משפיעים על מידת ייעולתם של ארגונים אלה, בשל היותם ארגונים הממומנים ע"י כספים ציבוריים / בינלאומיים, הרי שדינם לפעול במבנה ביורקרטי (ולעיתים מסואב והיררכי) הדורש קבלת אישורים והתחשבות בכל צד שנוגע למימון הפעילות שאותה מעוניין הארגון לבצע, מבנה זה פוגע בגמישות הארגון וכפועל יוצא גורם לסירבול ולירידה באפקטיביות הפעולה שאותה הוא מבצע (כגון: תגובה מאוחרת מידי וקטנה מידי מתוך החשש שאינטרסי אחד הצדדים ייפגע).

גם הארגונים הלא ממשלתיים סובלים מבעיות שפוגעות באפקטיביות פעילותן, בשל היותם ארגונים הממומנים באמצעות אנשים פרטיים, קרנות וחברות מסחריות, הרי שהם חשופים ללחץ מצד גורמים אינטרסנטים הממנים את פעילות הארגון: "תופעה המעסיקה את תנועת זכויות האדם בימינו היא הפריחה של קבוצות המתיימרות לדבר בשם המטרה של זכויות האדם, אך למעשה מקדמות עמדה של צד כלשהו במאבק ציבורי"

מרבית הארגונים עסוקים רבות בהישרדות בשל מקורות מימון מוגבלים, אך הם חדורי מוטיבציה ובעלי יכולת לבצע משימה בזמן נתון ובמהירות גבוהה מאוד: "לארגון [אמנסטי] יש רשת הדוקה המסוגלת לגייס לפעולה עשרות אלפים מחבריו ברחבי העולם בתוך 48 שעות"

כמות הארגונים היא גדולה מאוד: "אם פעם היו כמה ארגוני זכויות אדם בכמה מדינות בעולם, היום יש אלפים רבים וכמעט בכל העולם" אך למרות מספרם הרב, הביזור והפיזור של הארגונים ברחבי העולם מחליש את כוחם, עם זאת, כאשר מספר ארגונים מחליטים לפעול יחדיו לטובת מטרה משותפת, יכולתם להשפיע ולצור לחץ על ממשלות הוא גבוה מאוד: "במסגרת 'המערכה הבין-לאומית לאיסור מוקשים', ICBL. בשנת 1992 התאחדו כאלף ומאתיים ארגונים משישים מדינות ברחבי העולם..." "המערכה על איסור מוקשים יצרה שותפות אמיתית בין ארגונים לא ממשלתיים, ארגונים בין-לאומיים ומדינות אוהדות..."

הם נגועים פחות בפוליטיזציה לעומת הארגונים הבין-ממשלתיים ולכן יעילותם גבוהה: "מבחינת היעילות, הארגונים הלא-ממשלתיים יעילים הרבה יותר מהארגונים הבין-ממשלתיים, בעיקר מפני שהם אינם נגועים בפוליטיזציה ומשכילים לשמור על מידה רבה יותר של ניטרליות" לא מדויק. כפי

שעולה מתוך הטקסט של סטיינר – בעיקר (וגם מהמאמר של גורדון), ישנם ארגוני ז"א שאינם נייטרליים כלל. דווקא מכיוון שאינם כפופים לאינטרסים של מדינות, הם "מרשים לעצמם" לקדם אידיאולוגיה ברורה ופוליטית מאוד (זה שונה מפוליטיזציה). לכך יש יתרונות אך גם חסרונות. מנהיגי "המחר" של ארגונים אלו הם גם (לעיתים) מנהיגי ההווה של מוסדות שלטוניים חזקים (וההיפך), דבר המסייע לצבירת כוחם הפוליטי: "הצטרפותם של נושאי משרות ציבוריות בכירות ונכבדים אחרות לשורות האגודה היא רק חלק אחד בתמונה בכוללת, שכן מעברים הם דו כיווניים, ובמהלך השנים גייסה ממשלת ישראל לשורותיה אחדים מחברי האגודה [האגודה לזכויות האזרח בישראל]" (גורדון, 2005, 33). אך דווקא קירבה זו יכולה לעיתים גם לפגום ביעילותם: "לכן השאלה החשובה אינה מידת מוערבותם של יחידים מסוימים (הקשורים בדרך כלשהי לאגודת זכויות האזרח) במדיניות הפוגעת בזכויות, או אדישותם כלפיה, אלא אם תהליך "הפקידותיזציה" שבורדיה מתאר והסמיכות בין האגודה למוסדות הממשלתיים עלולים להשפיע לרעה על סדרי עדיפויות של האל"מ לזכויות אדם. התשובה היא חיובית" (גורדון, שם, 36),

עוצמתו של המשטר הבין לאומי היא בעייתית למדידה וזאת בשל מספר סיבות:

מהצד החזק של המשטר הבין לאומי, עומדת העובדה כי מדינות רבות כמו ארה"ב, ישראל, מדינות אירופה וכו' חתומות על האמנה שמגדירה את זכויות האדם בזירה הבין לאומית, ורובן פועלות בגלוי או בסתר לצורך קיום כלל ההצהרות, הכללים והנורמות שנקבעו על מנת לשמור על זכויות אדם- לדוגמה הסודנים והאריטראים בישראל שזוכים למעמד של פליט ומציפים את אזור דרום תל אביב והפריפריה, או מדינות מסוימות באירופה שקולטות אליהן פליטים ומבקשי מקלט מוסלמים שברחו מהתופת של המלחמה בסוריה.

מהצד החלש של המשטר הבין לאומי, עומדות העובדות כי על אף החתימה על האמנה, המדינות השונות בוחרות את הדרך ואת הזמן המתאים להן לפעול על פי האמנה, ולא בהכרח בכל עת שיש צורך בכך, כפי שהן מחויבות- לדוגמה מדינות מסוימות באירופה שמסרבות לקבל לתוכן פליטים ומבקשי משלט שעומדים בקריטריונים משום שהאוכלוסייה המקומית בהן יוצאת נגד המדיניות אליה המשטר התחייב. כמו כן, ובהמשך לכך- מדינות פועלות על פי האינטרסים האישיים שלהן, ואינן כפופות למשטר בין לאומי שלעיתים לא רחוקות ידרוש ממדינות מסוימות לפעול כנגד הרצונות שלהן- ישנן מדינות שלא ניתן להכריח אותן לפעול בניגוד לדעתן (כדוגמת ארה"ב וישראל שבולטות בתחום זה), אשר שמות את הביטחון הלאומי שלהן בראש אל מול כל דבר אחר, בין לא רק שמירה על זכויות האדם, אלא גם פגיעה מכוונת באותן זכויות כחלק מהשמירה על הביטחון הלאומי (הממשל הצבאי על ערביי ישראל, או מתקן המעצר והחקירות האמריקאי על אדמת גואנטנמו).

לסיכום ניתן לראות כי עוצמתו של המשטר הבינלאומי בנושא זכויות האדם היא דינאמית ומאוד תלויה בפרמטרים שונים של האוכלוסייה שאת הזכויות שלה צריך לשמר- בין אם אלו פליטים, מבקשי מקלט או מהגרי עבודה- הדברים יהיו תלויים בשיוך המדיני, הדתי והתרבותי שלהם אל מול האינטרסים של המדינות השונות שחתומות על האמנה ועל מידת ההקרבה אותה הם צריכים לתת (לדוגמה אם זה סיוע צבאי או כלכלי למדינה אל מול הכנסה פיזית של אוכלוסייה זרה לשטחה).

13- מהם הקשיים הניצבים בפני הניסיון לעבור ממשטר בין-לאומי הצהרתי ומשטר בין-לאומי מקדם של זכויות אדם, למשטר ממשטר בין-לאומי מיישם ואוכף של זכויות אדם? תשובה נמצאת בתוך התשובה לשאלה 12.

14- כיצד השפיעה המלחמה הקרה על התפתחות המשטר הבין-לאומי של זכויות האדם? מדוע בהתפתחות זו יש משום השפעה ואיך אפשר להסביר אותה?

תשובה: בשנות המלחמה הקרה, אינטרסים אסטרטגיים גלובליים ויריבות הבין גושית האפילו בד"כ על שיקולים של זכויות האדם, נושאים של זכויות האדם היה לעתים זוכה למאבק הבין גושי וחלק מהאימות האידיאולוגי והפוליטי, ואם זאת בשנים האלו גם הונחו היסודות העקרוניים- ערכים למשטר הבינ"ל של ז"א ונושא החל לתפוס מקום במדיניות החוץ של מדינות אחדות.

את השנים של המלחמה הקרה ניתן לחלק לשתי תקופות משנה שמבחינת חשיבותן של ז"א ביחב"ל והתפתחות המשטר הבינ"ל של ז"א:

1. תקופה ראשונה היא בתחילת המלחמה הקרה עש ראשית שנות ה-70. בעשור הראשון של המלחמה הקרה חלה האטה ביוזמה שראשיתה באימוץ האוניברסאלי של ההכרזה על ז"א אך בשנים שאחר כך נעשה מאמץ בינ"ל נרחב לניסוח הכללים והנורמות למשטר הבינ"ל של ז"א. נוסחו שורה של אמנות שאומצו כמעט אוניברסלית, אומצה גם אמנה אירופאית לז"א (1950) והוקם בית הדין האירופאי לז"א (1958).
2. התקופה השנייה היא מאמצע שנות ה-70 ועד התפרקות ברית המועצות בראשית שנות ה-90, בשנים אלו היו ז"א לגורם משפיע ביחסים בין שתי המעצמות וכן במדיניות החוץ של מדינות אחדות ובייחוד של ארה"ב, האיחוד האירופאי וכמה מחברותיו. בשנים האלה אירעו שני אירועים שהי לציוני דרך – תיקון ג'קסון ואניק לחוק הסחר (1974) והסכמי לסינסקי (1975).

- תיקון ג'קסון ואניק: עיקרו של תיקון איסור להעניק מעמד של מדינה מועדפת ביותר שמשמעותו הקלות בתחום המכסים, אשראי וביטחונות להשקעות, למדינה שכלכלתה אינה כלכלת השוק והאוסרת על אזרחיה להגר או מגבילה את זכותם להגר ע"י הטלת מס הגירה גבוה במיוחד. לאחר שהתקבל התיקון לחוק הסחר בבית הנבחרים בדצמבר 73, החל מו"מ בין תומכי התיקון בקונגרס לבין הממשל על דרישה להנהיג ליברליזציה רבה יותר בהגירת יהודים מברית המועצות. הקונגרס הסכים להסתפק בהצהרה בעל פה או בכתב מצד ברה"מ המביעה נכונות לצמצם את ההגבלות על ההגירה. הממשל ביקש לקבל מהקונגרס סמכות ויתור נשיאותית שתאפשר יישום הסכם הסחר 18 חודשים או יותר. לאחר שהקונגרס יאשר שחלה התקדמות בעניין ההגירה. ב-74 הושגה פשרה שעיקרה הבטחת הממשל שקצב ההגירה מברית המועצות יגבר- כלומר תותר יציאתם של יותר מ-35 אלף יהודים בשנה ופעולות הענישה נגד המבקשים להגר ייפסקו בתמורה להענקת סמכות ויתור לנשיא. השאלה אם תיקון ג'קסון ואניק סייע להגירת יהודי ברה"מ או פעל לרעתה שנויה במחלוקת, היו אשר טענו העלייה במספר היהודים שהיגרו מברה"מ הושגה בזכות מדיניות הדיפלומטיה השקטה של הבית הלבן והתיקון באותם שנים גרם לירידת מהגרים יהודיים, מכיוון שהעמיד במבוכה את הסובייטים שהציגו בגלוי את הקשר בין הסחר לבין מדיניות הגירה שלהם. יש הטוענים שתיקון זה מילא דווקא תפקיד מכריע ביציאתם של יהודים ולירידה בהגירה באותם שנים ולהתנערות הסובייטית הפומבית מכל הסכמה בעניין זה היו סיבות אחרות – תיקון סטיבנסון שצמצם את התיקון ג'קסון, מעמד הדטנט והחשש של הסובייטים מפני בריחת מוחות. אין הסבר אחד ברור לשינוי שחל במספר היהודים שהורשו להגר מברה"מ וקרוב לוודאי שנבע משיקולים

שונים, תערובת של שימויים שהסובייטים ביקשו ליצור ואינטרסים ממשיים ביחס עם ארה"ב. ואולם אין ספק לגבי חשיבות התיקון בנושא ז"א ביחסים שבין שתי המדינות והשלכותיו בטווח הארוך ובייחוד בחשיבות שיש "בראשונות": בפעם הראשונה בהיסטוריה של היחסים בין שתי המעצמות היה מצב זכויות האדם בברה"מ- אמנם רק בהיבט אחד שלו הגירת היהודים- נושא לדיון ולמיקוח.

- הסכמי הליסינסקי: נחתמו ב-1975 על ידי 35 מדינות, הסכמים אלו היו פרי מאמצייה של ברית המועצות במשך 30 שנה לזכות בהכרה נשמרת של המערב בגבולותיה באירופה שנקבעו לאחר מלחמת העולם השנייה ובגליטימציה לשלטונה במזרח אירופה. בתמורה עמד המערב על עיקרון של זכויות האדם בכללן תנועה חופשית יותר של בני"א וזרימה של רעיונות אל מחוץ לתחומה.

- בהסכמי הליסינסקי ארבע חלקים עיקריים. השלושה הראשונים המכונים בלשון לא רשמית "סלים" עוסקים בשאלות הקשורות בביטחון באירופה, בשיתוף פעולה כלכלי, מדעי וטכנולוגי ובזכויות האדם. החלק הרביעי הוא מעקב. חשיבות ההיסטורית של ההסכם היא רבה ועל אף הקביעה שלא היה בבחינת האמנה מחייבת, היא השפיעה ישירות על נושא ז"א. אחד ההוכחות לדגש על ז"א בהסכמים אלו היא סעיף 7 בהסכם אשר בא לידי ביטוי בסל ראשון, הוא דן בכיבוש ז"א ובחירויות יסוד. עיקריו הם:

1. המדינות המשתתפות יכבדו ז"א וחירויות יסוד ובהן חופש המחשבה, ההכרה הדת או האמונה ללא הבדל גזע מין דת או שפה.

2. המדינות יקדמו ויעודדו זכויות אזרחיות, פוליטיות כלכליות חברתיות ותרבותיות וזכויות של מיעוטים. בסעיף זה גם נקבע שהמדינות ינהגו לפי עקרונות שבמגילת האו"ם ובהכרזה האוניברסאלית של ז"א. מנקודת מבט של ההגנה על זכויות האדם- יש בסעיף הזה הסכמה מפורשת ומפורטת על עקרונות זכויות האדם החשובים והבסיסיים ובמערב אכן ראו בו את ההישג החשוב ביותר.

הסכמי הליסינסקי הקנו לנושא ז"א מעמד של עקרון היסוד המסדיר יחסים בין המדינות ובייחוד בים שתי המעצמות, לא רק קשריי מסחר וחילופי תרבות אלא גם הגנה על החירויות יסוד של האדם. סו הייתה הפעם הראשונה שזכויות האדם הוכרו רשמית בהסכם בינ"ל. יתר על כן ההסכם סלל את הדרך בפני בני"א ברחבי אירופה להעלות את בעיית זכויות האדם כנושא לגיטימי לדיון בינ"ל ואפשר למערב להפעיל לחץ נמשך בנושאים אלו.

הסכמי לסינסקי הוא הסכם בינ"ל היחיד המתנה שיתוף פעולה בינ"ל בנושאים כלכליים וביטחוניים בכיבוד זכויות האדם המאפשר לאזרחים פרטיים לדעת את זכויותיהם ולפעול להשגתן, כלומר לפקח על ממשלותיהם ולתבוע מהם למלא את סעיפיו. לכל אחד מעניינים העיקריים שפילגו את אירופה בין מזרח למערב- זכויות אדם, פיתוח כלכלי וביטחון צבאי, יש חשיבות שווה כדי להביא ליתר שיתוף פעולה באירופה. במילים אחרות בשל הזיקה בין זכויות האדם לבין עניינים כלכליים וביטחוניים נוצרה כאן מעין "עסקת חילופין" בין המחויבות בנושאים של זכויות אדם למחויבות בנושאים אחרים.

בכל תקופת המלחמה הקרה ובייחוד לאחר חתימה על הסכמי לסינסקי ותיקון ג'קסון ואניק אנחנו נוכחים בפני התקדמות נושא ז"א חל מפנה במדינות גדולות בהיבטם על ז"א במתן יחס לז"א והעלתם לדיון בינלאומי והכרה בינלאומית בייחוד במדינות שטרם תקופה של מלחמה הקרה לא היו מודעים

לחשיבות ז"א או שפשוט לא ייחסו חשיבות לכך במלחמה הקרה ראינו תפנית בכל הקשור לזכויות האדם.

15- מהם היתרונות והחסרונות של מדינות וארגונים בין-ממשלתיים בקידום זכויות האדם בהשוואה לארגוני זכויות אדם לא ממשלתיים?

תשובה: ההגנה על זכויות האדם בעולם נסמכת בעיקר על ארגונים הבין ממשלתיים ועל ארגונים הלא ממשלתיים. יש אינספור ארגונים שהוקמו בעשורים האחרונים ופועלים בנושא של קידום זכויות אדם. תחילה יש לסווג ארגונים אלה לשתי קטגוריות, ארגונים בין ממשלתיים וארגונים לא ממשלתיים.

ארגונים לא ממשלתיים הם ארגונים עצמאיים, אשר פועלים לקידום נושאים רבים ביניהם זכויות האדם. הם מהווים חלק חיוני בכל משטר של זכויות אדם, כמו גם לקידומן, יישומם ואכיפתן. הם מעוררים, ממריצים ומפיצים את המסר של זכויות אדם ומגייסים לו תמיכה, בהיותם מגוונים ופועלים באופן עצמאי, הם יכולים לקדם במהירות ובנחישות מגוון של נושאים, הרבה יותר מאשר ארגונים בין ממשלתיים שהם יותר בירוקראטיים ונתונים למגבלות פוליטיות. מטרותיהם של ארגונים לא ממשלתיים משתנות בהתאם לסדר עדיפות ולשיטות הפעולה שלהם.

יש לציין שקיים מגוון הולך ומתרחב של ארגוני זכויות אדם לא ממשלתיים, פעילותיהם מתמקדות בראש ובראשונה בהכנת דוחות על הפרת זכויות אדם מסוימות במדינות מסוימות, אותם ארגונים אחרים על הפצת אותם דוחות כלפי חוץ והפצת מידע על הפרת זכויות במדינות שונות בדרכים שונות כגון תקשורת.

בעזרת המידע והדוחות שאוספים הם מנסים להפעיל לחץ על אותן מדינות אשר מפרות זכויות אדם, ארגונים אלו מאירים באור גדול חריגות ופגיעות בזכויות האדם. ארגוני זכויות אדם לא ממשלתיים בתוך מדינות הם אלו שקוראים לסדר את הממשלות ומחייבים אותן להכניס שיקולי זכויות האדם לקו מדיניות ותוכניות שגובשו. ארגונים לא ממשלתיים מנסים בעצם להציף את נושא זכויות האדם והפרתם לעיני עולם כולו ומנסים לשמור על אי הפרה של זכויות אדם. ניתן אף לומר שארגונים אלו דומים "לכלבי שמירה" של מדינות ברחבי העולם על תפקודם ושמירתם של זכויות האדם. כמו כן כוחם של ארגונים אלה הינם בהיותם ארגונים פרטיים שרואים בפעילותם לקידום הצדק האנושי מטרה נעלה. בין הארגונים אלו ניתן למצוא את הארגונים כמו "אמנסטי", "רופאים ללא גבולות", ארגון עורכי דין לזכויות אדם וכוד רבים.

במקביל לארגונים לא ממשלתיים ישנם ארגונים ממשלתיים. ארגונים ממשלתיים פועלים החל ממאה ה-19, בתחילת דרכם נושאי הטיפול שלהם היו מקצועיים אשר חרגו מתחומי מדינה בודדות, במאה ה-20 הורחבו סמכותיהם לנושאים פחות טכניים (כגון: בריאות וחינוך), עד כי הגיעו לכדי פעילות בנושאים מדיניים מובהקים. ארגונים בין ממשלתיים פועלים תחת האו"ם, הם ארגונים גדולים וותיקים כמו נציב העליון לזכויות האדם, הנציב העליון לפלטים וכד'. ארגונים בין ממשלתיים מוקמים ע"י המדינות שהקימו אותו מבחינת יעדים וסמכות משפטית. פעולתו הינה בינלאומית ולא לאומית בלבד והוא אינו כפוף משפטית למדינה כלשהי. ארגונים בין ממשלתיים פועלים רבות בכדי לתמוך

במיליוני אנשים ומעניקים עזרה ברחבי העולם, מה עוד שלארגונים אלו יש חלק נכבד בהבאת נושא זכויות האדם למרכז הדיון הבינלאומי.

פעילות באמצעות ארגונים בין ממשלתיים, פעילות באמצעות ארגונים לא ממשלתיים הובילו ללא ספק לשינוי משמעותי במשטר זכויות האדם במהלך המחצית השנייה של המאה ה-20. הקמת המוסדות הבין ממשלתיים והשתלבותם של ארגונים הלא ממשלתיים הובילו לעליית כוחם של הכוחות שפעלו לקידום זכויות האדם בעולם. ארגונים אלה ביחד או לחוד יצרו מצב חדש עבור ממשלים שונים בעולם וזאת בכך שהפעילו לחץ שלא היה מוכר בעבר לאותם ממשלות ודעת קהל, דבר אשר הוביל לחקיקת חוקים ותקנות חדשות לצמצום ופגיעה בזכויות האדם.

אך למרות עליית כוחם של הכוחות הפועלים לחיזוק משטר זכויות האדם ועל ההישגים הלא מעטים שהושגו בזכות הארגונים אלו, עדיין ניתן לומר שהתמונה לא מושלמת וקיימים חסרונות ופערים בין המציאות הקיימת לבין המטרות השונות והיעדים של הארגונים. לדבריו של הופמן "מעל לכל בולטת חולשתם של מנגנוני אכיפה, למשל יישומה של האמנה הכלכלית וחברתית נותר במידה רבה בידי המדינות שחתמו עליה. הליכי הגשת התלונות על הפרות זכויות נותר בעיקרו בידי מדינות ולא יחידים וגופים בינלאומיים שונים חסרים סמכות ואכיפה."

המצב הוא אינו "אשמתם" בלעדית של המוסדות הבינלאומיים שנועדו לאכוף את סדר של משטר זכויות האדם, אלא זוהי "אשמתן" של מדינות עצמן שחוששות מפני עליית כוחו של משטר שכזה: "הרעיון של זכויות אדם הוא רעיון חתרני ומסוכן עבור משטרים רבים בימינו משתי סיבות. הראשונה היא שבמבט ראשון הוא מעמיד פנים כלא מהפכני, וכך הוא גם נראה בתחילה. החוק הבינלאומי אינו דורש ממשטרים שונים להפסיק להיות קומוניסטיים, קפיטליסטיים וכו', הם רק מתבקשים להציג או לכבד זכויות מסוימות, להם הם התחייבו בחוקה או חתמו באמנות שונות, איך אילו זכויות אלה היו ניתנות בפועל, היה משתנה ללא היכר אופיו של המשטר".

בשל חששן של מדינות מהתחזקות כוחם של ארגונים בינלאומיים ניסו ומנסות המדינות להשפיע על קבלת ההחלטות ועל חוות הדעת שמתקבלות בוועידות השונות לזכויות האדם של האו"ם. אך לא רק אינטרסים חיצוניים משפיעים על מידת יעילותם של ארגונים אלה, בשל היותם ארגונים הממומנים ע"י כספים ציבוריים, הרי שדינם לפעול במבנה בירוקראטי הדורש קבלת אישורים והתחשבות בכל צד שנוגע למימון הפעילות שאותה מעוניין הארגון לבצע, מבנה זה פוגע בגמישות הארגון וכפועל יוצא גורם לסרבול ולירידה באפקטיביות הפעולה שאותה היא מבצעה.

גם הארגונים הלא ממשלתיים סובלים מבעיות שפוגעות באפקטיביות פעילותן, בשל היותם ארגונים הממומנים באמצעות אנשים פרטיים, קרנות וחברות מסחריות, הרי שהם חשופים ללחץ מצד גורמים אינטרסנטיים הממנים את פעילות הארגון. מרבית הארגונים עסוקים רבות בהישרדות בשל מקורות מימון מוגבלים, אך הם חדורי מוטיבציה ובעלי יכולת לבצע משימה בזמן נתון ובמהירות גבוהה, הדוגמה הטובה לכך היא ארגון אמנסטי אשר עומדת לרשות יכולת לגייס אלפים מחבריו ברחבי עולם תוך 48 שעות.

כמות הארגונים היא גדולה מאד, הביזור והפיזור של ארגונים ברחבי העולם מחליש את כוחם, עם זאת כאשר מספר ארגונים מחליטים לפעול יחדיו לטובת מטרות משותפות, יכולתם להשפיע ולצור לחץ על ממשלות הוא גבוה מאד.

ניתן לומר שארגונים לא ממשלתיים נוגעים פחות בפוליטיזציה לעומת הארגונים הבין ממשלתיים ולכן יעילותן גבוהה. אך למאות הטענה ניתן למצוא גם ארגוני זכויות אדם שאינם ניטרליים, עצם זה שהם אינם כפופים לאינטרסים של מדינות הם יכולים לקדם עמדה של צד כלשהו במאבק הציבורי, כלומר עומדת ביכולתם אפשרות לקדם אידיאולוגיה ברורה ואף פוליטית בהתאם לצד שאותו הם מייצגים במאבק ובו הם תומכים. לצד ההזדמנויות וההשפעה שהאגודה משיגה באמצעות ההון שברשותה ובאמצעות מקומה במרחב החברתי, היא חייבת על מנת לשמר את כוחה, לנקוט צעדים שפוגעים לעתים במאבק אוניברסאלי למען זכויות האדם. מנהיגים של אותם ארגונים הלא ממשלתיים מהווים גם נקודת חוזקה וגם נקודת חולשה, בקרב חברי ההנהלה של ארגונים לעתים עומדים אנשי ציבור ידועים כגון שופטים בדימוס, אנשי אקדמיה, פוליטיקאים לשעבר וכו', דבר אשר יכול לסייע לארגונים לא ממשלתיים בקבלת תשומת לב תקשורתית וכן בגיוס תמיכה כלכלית

הדוגמה הטובה היא "אגודה לזכויות האזרח" אשר רוב נשיאי האגודה אם לא כולם היו אנשי ציבור ידועים, אך מנגד היתרון של כך ישנו גם חסרון, "כל עוד מיקומה של האגודה במרחב החברתי מוך למוסדות הממשלתיים יש לשער שתהליך "הפקידותיזציה" המתרחש בארגון הזכויות דומה לתהליך המתרחש במשרדים ממשלתיים...לכן השאלה החשובה אינה מידת מעורבותם של יחידים מסוימים במדינות הפוגעות בזכויות או אדישותם כלפיה, אלא אם תהליך "הפקידותיזציה" שבורדיה מתאר וסמיכות בין האגודה למוסדות ממשלתיים עלולים להשפיע לרעה על סדרי העדיפויות של ארגונים לא ממשלתיים לזכויות האדם.

לסיכום, עד כה נוכחנו לראות מהם ארגונים ממשלתיים וארגונים לא ממשלתיים, את תרומתם לקידום זכויות האדם אך יחד עם זאת חשוב להדגיש כי אין הם טהורים והם בעלי חסרונות כפי שצינתי במהלך תשובתי.

16- מהן דרכי הפעולה של ארגוני זכויות אדם לא ממשלתיים? הסבירו מהן היתרונות והחסרונות של כל דרך פעולה. תנו דוגמאות מחומר הלימוד

תחילה, אסביר בקצרה מהם ארגוני זכויות אדם לא ממשלתיים :

ארגון לא ממשלתי, הוא התאגדות אזרחית רשמית (כמו למשל עמותה) או בלתי רשמית, אשר פועלת באופן עצמאי כדי לספק שירותים או לקדם תחומים חברתיים ופוליטיים. למרות שארגונים לא ממשלתיים מעדיפים להראות כקבוצות שצמחו מ"השטח", המייצגות אוכלוסיות מצוקה חלשות אל מול עוצמתה הרבה של הממשלה, לארגונים לא ממשלתיים רבים ישנם תקציבים גדולים והם מהווים שחקנים חזקים בזירה הפוליטית. הם בעלי יכולת השפעה על מדיניות הממשלה באמצעות שתדלנות וקמפינים תקשורתיים יקרים. לארגונים דוגמת "אמנסטי אינטרנשיונל" יש תקציבי עתק, קשרים הדוקים עם ממשלות המערב, וכוח השפעה במסגרות בינלאומיות כגון האו"ם. בנוסף, ארגונים לא ממשלתיים רבים מקבלים מימון משמעותי מממשלות, דבר העומד בניגוד לטענות שהם עצמאיים וכי יש להם מעמד "לא ממשלתי". למעשה, לחלק מהארגונים יש מאפיינים לא-דמוקרטיים, שכן הם לוקים בחוסר שקיפות וחוסר אחריותיות. בכירי הארגונים אינם נבחרים ונוטים לייצג קבוצה קטנה של פעילים פוליטיים בעלי אידיאולוגיות דומות.

בישראל, לדוגמה, רשומות כ-40,000 עמותות הפועלות במגוון רחב של תחומים כולל אספקת שירותים חברתיים ודתיים, לובי, פעילות משפטית וקידום תחומים שונים דוגמת זכויות נשים, זכויות נכים וכו'.

אחד מהארגונים הללו הוא ארגון "בצלם", עליו נכתב בקטע, ודרכו גם אסביר בהמשך את דרך פעילותם של ארגונים אלו.

ישנם ארגונים לא ממשלתיים רבים ומגוונים, כאשר לכולם ישנם דפוסי התארגנות ייחודיים המשפיעים על קידום זכויות אדם בעולם. כל ארגון מחזיק ביעדים מוגדרים ומנוהל להשגת יעדים אלו ע"י וועד ויו"ר. ארגונים אלו פועלים בין היתר בעתות משבר ומטרתם היא מתן סיוע בין לאומי, בין אם בסיוע והצלה במקרי חירום ובין אם בסיוע בפיתוח:

מקרי חירום- סיוע כאשר ישנו משבר הומניטרי שגורם לחוסר תפקוד של המדינה המביא לכאוס (אסון טבע, מלחמות, הפיכות, רעב, פליטים וכו').

פיתוח- סיוע שניתן גם על ידי בניית אסטרטגיית מניעה של אירועים לטווח הארוך (ארגונים רבים הם בעלי ניסיון "מבצעי" באירועים מסוימים ולעיתים יכולים להביא לשינו בקו המחשבה ויישום של טקטיקות ואסטרטגיות מניעה לטווח הרחוק).

את דרכי הפעולה של ארגונים אלו ניתן לראות בין היתר במאמריהם של נציגים ושל מנוחין, כמו גם בקטע המצורף בשאלה.

הדבר המשותף למה שאפשר לראות בשני המאמרים וגם בקטע המצורף לשאלה- הוא כי דרך הפעולה העיקרית, שמהווה את הבסיס כמעט לכל הארגונים השונים, היא פעולה מלמטה למעלה (זאת בניגוד לארגונים ממשלתיים שפועלים מלמעלה למטה).

נציגים טוען במאמרו כי דרך הפעולה של הארגונים היא לרוב פחות בהצלחה פיזית אלא יותר בסיוע, הם מתחמים בפעילויות שקשורות למזון, מים, מקלט, טיפולים רפואיים ומאמצי שיקום. מטרתם היא שילוב בין הצלה לפיתוח, לכן הם משתדלים להשקיע בחקלאות, ייעור, סלילת כבישים וכו'. הם משתמשים במקורות מימון שונים, בין אם זה גורמים רשמיים כמו ממשלות, ובין אם מאגשים ומוסדות פרטיים, ומנצלים את התקשורת להשגת אהדה ותמיכה, לעיתים תוך שימוש במראות קשים. משום שאין להם לרוב פיקוח מצד מבצעי התרומות, הם מפוקחים רק על ידי הוועד של הארגון ונותנים לו את הדיווחים, ולכן גם פועלים בעצמאות רבה באופן יחסי.

מנוחין במאמרו סוקר יותר את לעומק את דרכי הפעולה של הארגונים הללו, על ידי ניתוח של אסטרטגיות בסיסיות לשינוי חברתי (12 אסטרטגיות- בניית ארגונית, בניית יכולות פרטניות וארגוניות, בניית מודעות או חינוך ציבורי, פיתוח שירותים חסרים, סנגור משפטי, סנגור ציבורי, השתתפות הציבור בקבלת החלטות, ייצוג הציבור במוקדי קבלת החלטות, בניית דיאלוג, מחאה, אי ציות אזרחי, ארנק פוליטי וניצול של כוחות השוק). אסטרטגיות אלו אשר לוקחות חלק גם במרחב הממסדי (החלק העליון) וגם במרחב הציבורי (החלק התחתון). בין היתר חלק מהאסטרטגיות בהן נוגע מנוחין הן:

בניית ארגונים ברמת הקהילה, החברה הלאומית או ברמה העולמית. אסטרטגיה זו מתבססת על קידום של שינוי חברתי מלמטה למעלה, גיוס חברים ותמיכה במרחב הציבורי, כדי לצבור כוח פוליטי ולשנות את המרחב עצמו ואת אופן ההתנהלות של הממסד שלמעלה. אסטרטגיה זו נותנת ביטוי להשתתפות הציבור בתהליכי קבלת החלטות בחברה אזרחית ודמוקרטית, שבה כל בעלי העמדה אמורים להיות חופשיים להתארגן ולהשפיע על ההחלטות החברתיות (כמו ארגון גרינפיס או הפנתרים השחורים, שהוקמו על מנת להפוך את העולם למקום טוב יותר וניסיון לפתור בעיות קשות).

בניית מודעות וחינוך ציבורי במטרה להביא לשינוי על ידי העלאת המודעות הציבורית וחינוכו, כך שהחברה תיקח חלק ממשי בעצמה בשינוי. המטרה היא לשים את האצבע על העובדה כיחברה יכולה להביא לשינוי אם יינתנו לה הכלים שימנעו חוסר מודעות, חוסר ביטחון או אינטרסים מערכתניים למניעת שינוי. נוקטי דרך פעולה זו הם בעד גישה חופשית למידע עבור הציבור הרחב, תוך הבנה כי אם

המידע יזרום לציבור, הלחץ לשינוי יגיע מלמטה כלפי מעלה וישפיע על מסודות השלטון. דוגמה לכך ניתן גם לראות בקטע המצורף, בו מדובר על ארגון "בצלם", אשר מטרתו היא הגברת מודעות הציבור לגבי מה שלטענתם מתרחש בשטחי יהודה ושומרון.

תקשורת מהווה פלטפורמה רחבה בה ניתן לחשוף את הציבור ואת העולם כולו למתרחש באירוע או במקום מסוים, ודרכה ניתן להשפיע ולחולל שינויים עצומים. ארגוני זכויות אדם מנצלים פלטפורמה זו כל הזמן על מנת להרחיב את השפעתם ולחולל את השינוי אליו הם מייחלים.

השתתפות הציבור בקבלת החלטות היא אסטרטגיה שמנסה להביא לשינוי חברתי מלמעלה למטה, ע"י חשיפה של קבלת ההחלטות המתרחשת בצמרת ונתינת מקום להחלטות הציבור הרחב.

מחאות הם כלי לייצור כח פוליטי שגורם לממשלות להגיע לויתורים. זוהי הפעולה הבולטת ביותר של תוואי הפעולה מלמטה למעלה, זאת ע"י הנעת ההמונים סביב נושא מסוים. הנעת המונים נתפס כבעלת יכולת ליצור כוח פוליטי שייאלץ את הממשלות ליצור ויתורים. פעולה מלמטה למעלה, של הנעת המונים סביב נושא מסוים. ניתן לראות מחאות כאלה בכל מקום- החל ממחאות קטנות כמו מחאת הקוטג' בישראל ועד מחאות בסדר גודל עצום כמו המחאה על חוק ההסגרה בהונג קונג.

אי ציות הינה דרך נוספת להנעת הציבור, הדומה במאפייניה למחאה, אך היא רדיקלית יותר בתפיסתה ולרוב אינה חוקית. היא באה לידי ביטוי לדוגמה במחאת האפודים הצהובים בצרפת שהייתה אלימה וכללה חסימת כבישים כמחאה על העלאת המסים.

איסוף מידע היא אסטרטגיה נוספת, אשר לארגוני זכויות אדם ישנה מומחיות מיוחדת בהם, מבצעים זאת על ידי איסוף עדויות, תשאולים וצילומים.

כלים משפטיים הינם כלי קבוע בשימוש על ידי ארגוני ממשלתיים (כפי שניתן לראות בקטע המצורף על ארגון "בצלם", ובפנייתו של חגי אלעד ישירות למועצת הביטחון של האו"ם), בין אם מדובר על עבודה פרלמנטרית ובין אם עבודה בבתי משפט.

אמצעים כלכליים כמו קריאות לחרם על מוצרים או הפעלת סנקציות כלכליות אם יש ביכולת הארגון. פיתוח שרותים חסרים כמו מילוי חסרים וסיוע לזמן קצר וארוך.

כעת, לאחר שנגעתי בשיטות הפעולה השונות ע"פ חומר הלימוד, אפנה ליתרונות והחסרונות:

היתרונות נפרסים על פני כמה תחומים- מקורות המימון של הארגונים הם לרוב מקורות פרטיות, הארגונים הם ציבוריים עם מימון פרטי והם לא צריכים לרצות את המדינה ממנה יצאו או ליצור קשרים דיפלומטיים ולהתחייב למדינה בה הם באו לפעול, החסך שלהם מבירוקרטיה מאפשר להם להגיע לשטח ולהתחיל לעבוד מיד. גם אם נציגי המדינה יפריעו להם- אין להם צורך באישורים דיפלומטיים- הם יעשו הכל כדי להגיע כמה שיותר מהר לאוכלוסייה ולסייע. מבחינה כלכלית הארגונים דואגים לגוון את מקורות המימון שלהם, לעיתים ממומנים גם על ידי המדינה אבל הגיוון שומר עליהם מפני אינטרסים של כוחות מסוימים- בעל המאה אינו בהכרח בעל הדעה. התקשורת מהווה פלטפורמה מעולה להפצת רעיונות ולעיתים קרובות היא שקובעת את קו החשיבה בעולם, זאת יחדיו עם המחאות השונות שניתן לראות שמתפשטות כמו אש בשדה קוצים.

בחסרונות ניתן לראות מספר מאפיינים גם כן, גיוון המקורות הכספיים מאפשר אמנם עצמאות וחוסר תלות בגוף אחד ובאינטרסים שלו אך לעיתים תורם משמעותי עלול להגביל את הפעילות לאג'נדה שלו, כמו גם שהכספים שניתנים לארגונים המדינתיים הם בהיקפים רחבים יותר ואף מספקים יציבות אורך זמן שמביאה עימה עקביות ותכנון לטווח ארוך. איסוף מידע מצריך כח אדם בשטח וכח אדם מצריך הגנה פיזית- כל אלו עולים כסף, שלא בהכרח יש לארגונים הללו. נגישות לאנשים ולמתנדבים בעיקר, כך שימצאו גורמים מתאימים ואמינים, אלו דברים שלוקחים לרוב הרבה זמן ממועד האירוע ועד

פרסומו. כמו כן קשה לעמוד האם הפרסום ישפיע על הציבור, גם לעיתים לא בהכרח התקשורת תשתף פעולה- כמו שניתן לראות באמצעי תקשורת רבים בישראל, אשר נאמנים לערכי הצבא ולא יפעלו יחד עם גורמים כמו "בצלם" על מנת למנוע פגיעה קודם כל בחיילי צה"ל ובשנית בביטחון המדינה על ידי פרסום של אירועים או סיפורים שלעיתים הם מסווגים. כיוון שהם אינם מחויבים לדיפלומטיה ולמדינה, בד"כ ארגונים כאלו באים לשטח ואוספים מידע על הפרות זכויות אדם ומפיצים את המידע הלאה. הם יכולים לגרום לשיימינג בעולם על המדינה בה הם פועלים- מה שיביא לפעולות של המדינה כנגדם (בישראל ניתן לראות כי ישנם מספר ארגונים כאלה שהוצאו מחוץ לחוק בשל פעולות נגד ישראל), הדבר מביא לכך שהמדינה יכולה להצר את צעדיהם ולמנוע עזרה נחוצה מהתושבים. תלות ארגונים בתרומות גורם להתעסקות רבה עם הנראות שלהם- יחסי ציבור תופסים משאבים אנושיים וכספיים רבים. חייבים לייצר בולטות מול ארגונים אחרים, מה שלעיתים מביא לביזיון כאשר הם משווקים וסוחרים באומללות של אלו שהם אמורים לסייע להם. דבר אחרון נוסף הוא כי המחאות ואי הציות עלולות להביא בדיוק לדבר ההפוך ממנו התכוונו ארגוני זכויות האדם- לפגיעה נוספת בזכויות האדם של אנשים אחרים.

לסיכום, ארגוני זכויות אדם אכן מחזיקים במספר רב של יתרונות, אך אל מולם ישנם חסרונות רציניים גם כן, מה שמחייב את ההבנה כי למרות הדימוי של ארגונים אלו כגיבורים, הנמצאים בזמן הנכון ובמקום הנכון, הרבה פעמים דווקא הדיפלומטיה השקטה של ארגונים ממשלתיים עושה הרבה מן העבודה.

17- אילו סוגים של ארגוני זכויות אדם קיימים? מהם המכשולים הניצבים בפעילותם, ואיך הם מתמודדים איתם?

ארגונים לא ממשלתיים (NGO'S) הינם ארגונים אשר אינם מייצגים אינטרסים של מדינות והם לא ממונים על ידי ממשל או כספיים ממשלתיים. החל משנות ה-70 ניתן לראות גידול בהיקפם של הארגונים הלא ממשלתיים וכיום יש אלפי ארגונים כאלו. מהפכת המידע בשנות ה-90 הקלה על הארגונים להתארגן שכן הגלובליזציה הקלה על התקשורת ושיתוף הפעולה ביניהם. תהליכי הגלובליזציה הקלו על בניית הקואליציות אך ייצרו גם סוגיות (כדוגמת בעיות סביבתיות) אשר מחייבות שיתופי פעולה בעולם. בארגונים אלו פועלים אנשים פרטיים, חלקם מועסקים בשכר וחלקם מתנדבים, שהמומחיות שלהם זה זכויות אדם. המימון הינו לרוב ממקורות פרטיים ועל מנת למנוע השפעה יש מגבלות על התרומה. בארגונים הלא ממשלתיים מבנה הארגון מושתת על שקיפות ולעיתים על מנת לייעל אותו הם יפעלו בצורה היררכית אך בשיתוף פעולה ובצורה ביזורית בין המוקדים בתוכו.

ארגונים בין ממשלתיים (IGO'S) הינם ארגונים כדוגמת האו"ם. האו"ם הינו הארגון הבין ממשלתי הגדול ביותר אשר מורכב ממוסדות וועדות אשר מפקחות על אמנות והסכמים בין לאומיים. האו"ם גיבש הסכמים ואמנות אשר יצרו את הבסיס למשטר הבין לאומי של זכויות האדם והגופים בתוכו מנסים לקדמו בעזרת פיקוח, דיווח, הסברה, חינוך ומחקר בתחום. האו"ם ב-1948 אימץ את ההכרזה האוניברסאלית על זכויות האדם וממנה נגזרו שתי אמנות שאומצו בשנת 1966 ונכנסו לתוקף ב-1976- האמנה הבין לאומית בדבר זכויות אזרחיות ופוליטיות והאמנה הבין לאומית בדבר זכויות כלכליות וחברתיות. בארגונים ישנם נציגים של מדינות וגם עובדים מומחים. המימון בארגונים הבין ממשלתיים הינו מימון ציבורי, מהממשלות או בחלקו המימון מגיע מהאו"ם. צורת הארגון בארגונים הבין ממשלתיים הינו היררכי, פדרטיבי.

היתרונות והחסרונות של ארגונים לא ממשלתיים בקידום זכויות אדם בהשוואה למדינות ולארגונים הבין מדינתיים הינם :

פוליטיזציה מול אידיאולוגיה - בפעילות שלהם הארגונים הבין ממשלתיים הרבה יותר פוליטיים מהארגונים הלא ממשלתיים. הארגונים הבין ממשלתיים צריכים בפעילות שלהם להתחשב באינטרסים של המדינות התומכות בהם. עובדה זו משפיע על אופי הפעילות של הארגונים הבין ממשלתיים. ארגונים בין ממשלתיים שנמצאים במדינה ימעיטו מלהביש מדינה אחרת או להעביר ביקורת ישירה על ממשל אחר שכן זה עלול לפגוע באינטרסים פוליטיים. ארגונים בין ממשלתיים יכולים ליצור לחץ על הממשל, לחץ שונה מאשר הלחץ אותו יוצרים הארגונים הלא ממשלתיים. העובדה כי ארגונים לא ממשלתיים לא תלויים במדינות יכולה להוות יתרון, אך גם חסרון. אופן ההשפעה שלהם על המדינות יכול להיות יחסית קטן יותר, אך הם יכולים לפעול בצורה יותר קיצונית ולהשתמש בביוש על מנת להוביל שינוי. הארגונים הבין ממשלתיים פחות קיצוניים בביקורת שלהם אך עובדה זו יכולה להוות בשבילם יתרון. הקיצוניות לעיתים יכולה להוות חסרון בפעילות של הארגונים הלא ממשלתיים שכן הם עלולים לאבד את הלגיטימציה שלהם בקרב הציבור. הארגונים הלא ממשלתיים צריכים מכורח זה לפעול בצורה זהירה יותר על מנת לעורר מודעות, לא לפעול בצורה קיצונית על מנת לא לאבד את הלגיטימציה שלהם.

ריכוזיות מול ביזוריות - הארגונים הבין ממשלתיים הם יותר ריכוזיים, יותר בירוקרטים ועל כן הם יותר איטיים בדרכי הפעולה שלהם מול ארגונים לא ממשלתיים. הביזוריות יכולה להוות יתרון לארגונים הלא ממשלתיים שכן הם יכולים לפעול לקידום לעיתים בצורה יעילה ומהירה יותר. הביזוריות מקלה על הקשר לקהילה ועל העבודה בשטח. עצם הביזוריות יכול להוות חסרון שכן הפן הדמוקרטי בארגונים אלו והצורך בהסכמה של כל הגורמים (שכן אין מישהו שידו על העליונה) על דרכי הפעולה יכול להקשות על הצורך בשינוי. הדמוקרטיה בארגונים מהווה יתרון להדגשת הקולות השונים ונציגים רבים, אך מקשה לעיתים על דרכי הפעולה. ארגונים לא ממשלתיים מקדמים את השתתפות הציבור בקבלת ההחלטות, דבר המהווה לרוב יתרון אך במקרים של חילוקי דעות בקרב הציבור יכול להוות כחיסרון גדול.

דרכי הפעולה - מלמעלה או מלמטה - הארגונים הבין ממשלתיים מנסים ליצור שינויים על ידי ההשפעה על מקבלי ההחלטות. הארגונים הלא ממשלתיים פועלים הפוך, הם מנסים לגייס את תמיכת ההמון כדי שההמון ישפיע על מקבלי ההחלטות. עובדה זו יכולה להוות יתרון של הארגונים הלא ממשלתיים שכן הקשר שלהם לקהילות הינו חזק יותר והם מודעים לצורך הקיומי בשטח. ארגונים לא ממשלתיים אוספים מידע על ההפרות והפעילות בשטח ולאחר מכן הם מנסים ליצור מודעות לכך ולהביא לשינוי מלמטה. עובדה זו יכולה להקשות על שינוי המדיניות מלמעלה ולגרום למקבלי ההחלטות באמת לשנות את המציאות בשטח. הארגונים הבין ממשלתיים מתמקדים בשינוי מלמעלה ועל כן יכול להיות להם יתרון שכן הם "קרובים לצלחת" ויכולים (במידה והם מתעלמים מהפוליטיזציה, דבר הקשה להם ביותר לעשות) להביא לשינוי מהיר יותר שכן הם המחליטים מה הדברים אשר יעשו ברמה הגלובלית.

תלות במימון - הארגונים הבין ממשלתיים מקבלים מימון ציבורי, מהממשלות או מהאוי"ם ועל כן יש להם מימון מסודר יותר. התלות במימון מהווה חסרון לארגונים הלא ממשלתיים שכן לעיתים הדבר מקשה על דרכי הפעולה הרצויים בעיניהם. העבודה כי מקור המימון הוא פרטי וחסרה ההשפעה כמו בארגונים הבין ממשלתיים מהווה יתרון שכן זה מונע פוליטיזציה אך הדבר מהווה חסרון שכן דרכי

פעילות הארגונים יותר מוגבל ולעיתים ההתעסקות הרבה כיצד לקיים את הארגון ולדאוג למימון גורע מהפעילות האמיתית שלשמה הם קמו.

ארגונים לא ממשלתיים יכולים למנוע פוליטיזציה ולנסות לפעול יותר ממניעים אידיאולוגיים אבל מעצם היותם ארגונים אשר אינן תלויים במדינות הדבר הוא כמו אליה וקוץ בה. ארגונים אלו גדלים ומתפתחים, מוקמים גופים נוספים הפועלים במסגרות גדולות וקטנות כאחד אך לעיתים הקושי האמיתי בשינויים הוא מעצם קיום הארגונים הבין ממשלתיים והיכוח בין שניהם. ניתן להגיד כי היתרון של הארגונים הלא ממשלתיים הוא בניטרליות והעדר הפוליטיזציה המשפיעה על היעילות שלהם אך הניטרליות, דרכי הפעולה והקושי במימון יכול לפעול גם כחסרון ליצירת מנגנונים יעילים לאכיפת הנורמות והערכים של משטר זכויות האדם

18- השוו בין 2 משטרים אזוריים (יבשתיים) של זכויות אדם.

תשובה: ישנם 3 משטרים אזוריים שונים, נתמקד באירופאי ואמריקאי. כדי לבחון משטרים אזוריים החוקרים מתייחסים לכמה היבטים כדי למקם אותם על הספקטוריום, בודקים את רמת ההרצאות, בודקים את החקיקה, מנגנוני פיקוח, מנגנוני קבלת החלטות ובסוף את היישום.

תחילה נדבר על משטר אזורי אירופאי. האיחוד האירופאי קיים החל משנת 1993, פחות מ-20 שנה, נחשב עדיין צעיר אך יודע להתייחס למשטר האירופי עוד בשורשיו המוקדמים, עוד בתקופה שקראו לו הקהילה האירופאית. משטר אזורי אירופאי נחשב כמשטר חזק בעל שלטון חזק בעל שלטון חזק, אז נשאלת השאלה למה להם להתערב בנעשה באזור מה אכפת להם?

ראשית ניתן לייחס השפעה של מלחמת העולם השנייה שדרכה היה ניתן לראות לאן אותו אדם נאור ומפותח יכול להגיע לאיזה שפל מדרגה אם לא ישימו לו רסן, ראינו מה בני אדם יכולים לעשות אחד לשני, היה שוק מוסרי ונפשי.

אירופה צריכה לדאוג לעצמה מפני המעצמות שמטווחות אחת בשנייה כלומר בין ברית המועצות לארצות הברית, היא רצתה ליצור את החיץ ביניהם ובכדי להוות חיץ מתווך היא צריכה להתגבש. בכדי להתגבש אירופאים השתמשו בכלי מאד טוב וחשוב לגיבוש והוא זכויות האדם. אירופאי ראה בכלי ה תועלת רבה מול מאמץ קטן לעומת כפייה שהיא בעלות גבוה לטווח מאד קטן ולכן נחשב כלא יעיל וכלי כמו זכויות אדם מאשפר להשיג יותר. ז"א שימש ככלי שימושי פוליטי נהדר. היווה חומר גלם נהדר לריאליסטים וליברלי סטים גם יחד.

בכדי לבדוק את העוצמה והמלאות של כל משטר אזורי נתייחס ל-3 מישורים, נבדוק הצהרות-אמנות, גופים-גופי פיקוח וקבלת החלטות ונבדוק את היישום בפועל.

1. בפן ההצהרתי האמנות האירופאיות הקדימו את האמנות הבינ"ל והאמנות הבינ"ל התבססו על אירופאיות. אירופאים היו חלוצים בכתיבת האמנות. באירופה ניסחו כבר בשנות ה-50 אמנה לזכויות פוליטיות, וכבר בשנות ה-60 ניסחו את האמנה הכלכלית והחברתית.

2. את המישור המקדם מנגנונים וגופים ניתן לראות בבית דין האירופאי לז"א, בועידת זכויות אדם, במועצת השרים של הקהילה האירופאית. ועידה לזכויות האדם זה גוף הראשון שאליו מגיעות תלונות מהמדינות השונות, אותה הועידה המורכבת מנציג

אחד לכל מדינה מהאיחוד, אשר אותם נציגים חופשיים ופועלים עפ"י שיקול ענייני עצמאי. אותה ועידה אחראית על בחינה וברור של תלונות וניסיון ליישב את הבעיות במו"מ. במידה ולא הצליחו אז היא שולחת דוח למדינה הנוגעת בדבר ללא סנקציות. אומנם הדוחות הללו לא מחייבות משפטית, המדינות האירופאיות שחברות באיחוד בדו"כ מתייחסות לדוחות כאילו הן מחייבות מבחינה משפטית, דבר אשר מהווה כוח למשטר אירופאי- הרצינות שמייחסים למשטר זכויות האדם. כמו כן אם אחד המדינות שנגדה הוגש הדוח לא ייחסה לו חשיבות הוועדה לזכויות האדם יכולה להעביר את העניין לבית הדין או מועצת השרים ששם החלטות מחייבות מבחינה משפטית. לכאורה מצטיירת תמונה "ורודה" בנושא, נשאלת השאלה – איפה הבעיה בכל זאת. הבעיה הנוצרת היא בעיית הנגישות, אנשים פרטיים וכו' חייבים למצות את האפשרויות הסעד המדינתיות וזה יכול לקחת המון זמן בעלות כספית גבוהה, בעצם התהליך מתבסס על שיטת ההתשה. אך למרות בעיית הנגישות לוועדה היא יחסית גבוהה בהשוואה לזו האמריקנית וזו של האו"ם.

ישנו דבר חשוב אשר בא להסביר את עוצמתו של המשטר האזורי האירופאי. בסה"כ יש מידה רבה מאד של הסכמה על הנורמות ואין סיכון לפרשנות שונה וקיצונית של אותם סעיפים באמנה אירופאית. קיימת גם הסכמה עצומה מבחינה תרבותית. הלגיטימיות של הגופים, הערכים ונורמות די שותפים. המדינות מייחסות חשיבות רבה לנושא זכויות אדם ורואות בקבלת דוח ביקורת, דבר אשר מביש גם אם הצליחה לפתור את הבעיות שהדוח מציג בצורה טובה, אותו דוח בצורה כלשהי מהווה כתם על המדינה. כמו כן קיימת אף תחרות בי המדינות על מי מהמדינות תקבל כמה שפחות דו"חות. לאירופה מאד חשוב להיות חשופים כלפי חוץ, הן מראות ומדגישות את הוולונטריות שבעניין- הנה אנחנו מעצמות גדולות מעבירות מרצון את הסמכויות לגורם שמעליהן כמו למשל ועידת זכויות. הן עושות זאת בשל ידיעה כי אין הן חשופות לסיכונים מאד גבוהים והן מקפידים על זכויות אדם כהוגן, והכול פתוח וחשוף לבדיקה. נוסף על כל זה למשטר זכויות אירופאיות ייחודיות מסוימות, הם כולם בני אותה הדת ורובן מעצמות דמוקרטיות.

לסיכום בינים ניתן לומר כי המשטר האירופאי הוא החזק ביותר בשל ציות המדינות מרצון, גם בגלל יעילות מנגנוני האכיפה באותם המקרים נדירים שהרצון לא מספיק או לא עוזר. ישנו שת"פ מאד הדוק בין מנגנוני האכיפה לבין האלה שמיישמים.

בנוסף לנאמר עד כה ניתן אף להוסיף מדעתו של מורבצ'יק עומק אנליטי, הוא מוסיף הסבר נוסף לעוצמה של המשטר האירופאי- המטרות של המערכת האירופית הן מטרות מאד ריאליות וזאת מכיוון שמערכת האירופאית אינה מנסה לשנות משטרים עויניים, הן רוצות לשפר את המצב במדינות שמראש רואות עצמן כחובבות של זכויות אדם וגם דמוקרטיות. בנוסף הוא טוען כי הצלחת המשטר תבוא ע"י הלחץ שבא לא רק מלמעלה אלא גם מלמטה ע"י גיוס חברה אזרחית- למשל גיוס מערכת משפט מקומית, ארגונים לא ממשלתיים, אנשים פרטיים, כל אלו יהווה לחץ על הממשלות שלהן. לדעתו של מורבצ'יק הלחץ הטוב ביותר הוא המגיעה מלמטה.

לעומת המשטר האירופאי והחזק עומד המשטר האמריקאי פחות חזק מאירופאי אך שני בחשיבותו מתוך ה-3 – אירופאי אמריקאי ואפריקאי.

המשטר האמריקאי הוא יותר קרוב לאירופאי. גם במשטר אמריקאי אזורי אנחנו נתבסס על החקיקה, הפן הצהרתי, מישור של מנגנוני פיקוח וקבלת החלטה. בעזרת הנקודות אלו נוכל להסביר על אופן של משטר אזורי אמריקאי ולהשוות אותו למשטר אזורי אירופאי.

מבחינת החקיקה שלו גם במשטר האמריקאי אזורי קיימות הכרזות בדומה להכרזה האוניברסאלית, ישנן – אמנה פוליטית, קניין, ישנן כמה נלוות לגבי קבוצות ספציפיות למשל זכויות לנשים, אך בניגוד לאמנה האירופאית אין לה אמנה לזכויות חברתיות וכלכליות, היא כלל לא קיימת באמריקה.

במישור המנגנונים, פיקוח וקבלת החלטות במשטר האמריקאי האזורי יש יעד לזכויות האדם, ישנו בית דין לזכויות האדם. להבדל ממשטר אירופאי ציות לבית הדין במשטר האמריקאי תלוי בכל מדינה, אך לא כל מדינה אשר נמצאת במשטר האמריקאי חתמו על האמנה אלא רק שליש. אך למרות הכול ניתן ליחס חשיבות לכך שהמשטר האמריקאי האזורי הוא צעיר יחסית למשטר האירופאי ואולי עדיף לתת לו זמן להתפתחות.

תפקיד של הועדה לזכויות האדם במשטר האמריקאי, היא לעורר מודעות, לדרוש מידע, אודות זכויות אדם בתחומיהם, לחקור מצב זכויות האדם- בהסכמת ממשלות, הועדה מכינה דוחות עם המלצות ומעבירה אותם לממשלות. הועדה יכולה לקבל תלונות על הפרה בכל מדינה שחברה באמנות, היא לא ועדה פוליטית והנבחרים הממונים מקצועיים ולא פוליטיים, כל מדינה שולחת נציג לוועדה והיחסים בה ניטרליים ועצמאיים. יש הבנה וכיבוד של הגוף הזה וזאת בגלל היותו יותר מקצועי וזאת למרות שהוא מייצג מדינות.

המנגנונים במשטר האזורי הם יחסית חזקים, נשאלת השאלה מה ההסבר לכוח היחסיות גדול למשטר האזורי בהינתן זה שלא כל המדינות חברות בה והמדינות שכן חברות בה חושבות הפוך בנושא של זכויות אדם, ישנן כאלו שמכבדות וישנם כאלה שרומסות ברגל גסה.

בניגוד למשטר האירופאי שעובר בשל היותו הומוגני ומסנכרן, במשטר האמריקאי יש "בעל הבית" ההגמון הוא המחליט על כך שהמשטר האזורי יקדם את האינטרסים שלו והוא דואג לזה, ארה"ב מאד מסתייגות מפרויקטים על מדינתיים של זכויות אדם. משטר אמריקאי נשען על שילוב של הסכמה וכפייה מצד ארה"ב וזאת משום שלא כולם רוצים. התועלת של המשטר האמריקאי היא פחותה מזו של האירופאית. באירופה הן רוצות להצטיין מרצון, במשטר האמריקאי לעתים ישנה כפייה שלעתים נתפסת כסוג של אימפריאליזם. הגמוניה במשטר האזורי האמריקאי יכול להבטיח מידה מסויימת של פיקוח אבל היא פחות יעילה מאשר המשטר האזורי האירופאי שפועל מרצון פתוח, מהמחויבות המלאה של המדינות ולשתף פעולה עם המשטר האזורי.

19- נתחו את הסיבות לעוצמתו של משטר זכויות אדם האירופי, או הסיבות לחולשתו של המשטר האזורי הבין-אמריקני (לא ארצות הברית).

קשה היום, להתקבע על קונצנזוס אחיד בכל הנוגע לזכויות אדם ברמה הבין לאומית, זאת בעיקר בשל השוני הגדול ברמה התרבותית, בסוגי משטר שונים, בשל אמונות דתיות ואג'נדות שונות ובשל אינטרסים שונים- אך עם זאת, כאשר ישנן מדינות שחולקות גם גבולות גיאוגרפיים סמוכים, וכאשר יש בניהם קרבה בתחומים היסטוריים, דתיים, פוליטיים ואך אידאולוגיים- אז ייתכן כי באותו תא

שטח ספציפי, ייתכנו הסכמות גדולות יותר בכל הנוגע לזכויות אדם, לפי כך ניתן להבין גם כי זה מה שיוצר לנו משטרי זכויות אדם אזוריים.

כאשר חלה התפתחות בדיני זכויות האדם ברמה הבין לאומית, הדבר הביא לקביעת נורמות וסטנדרטים מקובלים ולהקמתם של מנגנונים שכל ייעודם הוא הגנה על זכויות אדם בתחומים (אזוריים) ספציפיים.

1. כלכלה- ישנו הבדל ביכולות של כל אחד מהמשטרים לממש את הפוטנציאל של האגידות עליהם הם מצהירים ושל ההסכמים עליהם הם חותמים, זאת בשל העובדה כי העושר של כל אחד מן המשטרים נמצא ברמה אחרת- באירופה מדובר במדינות שרובן מפותחות, יש להם כלכלה מבוססת וחזקה שמאפשרת להן לפעול לטובת נושא זכויות האדם, זאת ביחס למדינות באמריקה, אשר חלקן הגדול הינן מדינות מעוטות יכולת ולא מפותחות, מה שיקשה עליהן לעמוד ברף שאותו הן מציבות מבחינת זכויות אדם, אל מול סיטואציות אחרות אותן הן צריכות לפתור, מה שמקשה על קידום זכויות האדם אצלן.
2. תרבות פוליטית- ישנו שוני בין סוגי המשטר בכל אחת מן היבשות, כאשר ברור כי מדינות דמוקרטיות מסוגלות לפתח את תחום זכויות האדם, שעומדות ביסוד הדמוקרטיה, אל מול מדינות שאינן דמוקרטיות כלל, חלקן אף טוטליטריות, שזכויות אדם לא נמצאות בסדר העדיפויות, ולעיתים קרובות השליטה שלהן הן מה שמאפשר את המשך קיומו של המשטר : באירופה ישנה מורשת דמוקרטית ליברלית, ששמה דגש על חירות וזכויות הפרט, אל מול מדינות אמריקה השונות, שחלקן הגדול אינו דמוקרטי ולא מחזיק שום מורשת דמוקרטית, מה שמקשה על מדינות אלה לקיים משטר שמקיים זכויות אדם מכל סוג שהוא.
3. מאזן כוחות- כאשר אין מאזן כוחות קשה יותר להגיע להסכמה אמיתית בין מדינות האזור, ההשלכה לכך באירופה היא שרוב המדינות שוות זו לזו ועובדות בשיתוף פעולה ובלי כפייה בשל מאזן כוחות אמיתי ויציב, לעומת אמריקה, בה ארה"ב היא הגורם הדומיננטי, אשר כופה את המדיניות שלה, שלא בהכרח מתאימה לכל מדינות האזור באמריקה.
4. אויב משותף- באירופה בזמנו התקיים הקומוניזם, שאיחד את רוב מדינות אירופה (בעיקר המערב) כנגדו, והיווה עמק שווה בין מדינות האזור להגיע להסכמים והחלטות משותפות, ביניהם גם זכויות אדם, זאת בעוד באמריקה אין אויב משותף אחד לכולם, דבר שהקשה על איחוד בין המדינות השונות באזור בכל התחומים, ביניהם גם זכויות האדם.
5. דמיון מדיני- רוב מדינות אירופה הינן דמוקרטיות ליברליות, בעוד המדינות באזור הבין אמריקאי לא כולן דמוקרטיות ליברליות וחלקן אף טוטליטריות- השונות/הדמיון בין המדינות שמרכיבות את המשטר יוצרים שוני בין שני המשטרים, זאת משום שהפער הזה מקשה על פירוש זכויות האדם על ידי המשטר כגוף אחד ומקשה עוד יותר על קיום נורמות לשימור זכויות אדם ואכיפתם במשטר הבין אמריקאי, אל מול הקלילות היחסית בה כל המצוין לעיל מתקיים במשטר האירופאי.
6. טראומה- במדינות אירופה המשטר קם בעקבות הטרואומה שיצרו שתי מלחמות העולם, ומשטר זכויות האדם בה מתקיים בעיקר בשביל למנוע עליה של דיקטטורים שונים שיובילו למלחמה נוספת, זאת בעוד באמריקה אין שום טראומה שאיחדה את המדינות לפעול למען זכויות אדם לצורך מניעה של אירוע כלשהו.
7. יעילות אכיפה- עוצמת המשטר האירופאי נובעת מרצון המדינה והאזרחים לקיים זכויות אדם בשטחן, מה שמחזק את קידום הנורמות במשטר זה, לעומת מדינות אמריקה, שם עוצמת המשטר

חלשה משום שהמשטר תלוי בהסכמה של המדינות השונות, שלא רואות עין בעין אחת עם השנייה ואין רצון של המדינות לקיים את הנורמות הנדרשות לשמירה על זכויות אדם.

8. הפרת זכויות אדם- ישנם נקודות שוני מהותיות בין הנושאים הקשורים לזכויות אדם בהן משקיעות המדינות השונות בתוך המשטרים: בבין אמריקאי אלו נושאים שמעסיקים יותר את האוכלוסייה המקומית- רציחות, היעלמויות של אנשים, השמדת ראיות (כאשר המדינות בשטחן מתבצעת ההפרה לעיתים קרובות אינה משתפת בכלל פעולה), זאת אל מול המשטר האירופאי ששם דגש רב יותר על זכויות של קבוצות שונות (ממגדר ועד דת ומוצא אתני), איכות הסביבה וכו'.
9. יחס המדינות שנמצאות במשטר- באירופה רוב המדינות לוקחות חלק פרקטי במשטר וחתומות על כלל ההסכמים, בעוד שבמשטר הבין אמריקאי, מעל חצי מהמדינות כלל לא חתומות על שום הסכם, ועל אף שהמדינות שכן חתומות על ההסכם יכולות לפעול למען זכויות אדם בשטחן של המדינות שאינן חברות במשטר- הן נמנעות מלעשות זאת על מנת לא ליצור חיכוכים משמעותיים.

לסיכום, ניתן לראות כי ישנם מעט נקודות דמיון אך המון נקודות שוני בין משטרי זכויות האדם השונים אותן סקרתי, מה שמחזק את העובדה כי אין קונצנזוס אחיד בכל הנוגע לזכויות אדם ברמה הבין לאומית, וגם כאשר מדובר במשטר אזורי, ניתן לראות כי עדיין במקומות מסויימים קשה לקיים את הנורמות בשל חוסר אחידות בין המדינות השונות בכל יבשת.

20- מה ייחודו של בית הדין הפלילי הבינ"ל (ICC) בהשוואה לבתי הדין המיוחדים לפשעי מלחמה?

תשובה: בית הדין המיוחד הראשון הוקם בשנת 1945, בתום מלחמת העולם השנייה, בנירנברג שבגרמניה ע"י בעלות הברית המנצחות. זה היה בית הדין הצבאי בינלאומי שנשפטו בו פושעי מלחמה נאצים. בית הדין השני שהוקם היה אף הוא בית דין צבאי לפושעי מלחמה והוא התמקד בפושעי מלחמה יפנים. שני בתי הדין הללו נועדו להעמיד לדין את המנהיגים ואת המבצעים של פשעים נגד האנושות ופשעי מלחמה- השמדת העם, טיהור אתני, רצח, עינויים, טרור, ביזה ושרפה ולהביא לתהליך של השכנת שלום ופיוס.

החל משנות ה-90 חלה התעוררות נוספת מצידו באכיפה משפטית, מראשית שנות ה-90 החלו לפעול בתי דין מיוחדים שהוקמו אד הוק כדי לשפוט פושעי מלחמה בעקבות אירועי רצח עם שאירוע ברחבי העולם כגון יוגוסלביה, רואנדה, סירה, טנזניה.

ביולי 2003 החל לפעול בית הדין הפלילי הבינלאומי במקום מושבו בהאג, השפעתו של בית הדין נוגעת בשלושה תחומים:

2. לבית הדין הפלילי יש סמכות לשפוט כל אדם המבצע עברות חמורות נגד האנושות ופשעי מלחמה- מנהיגים חיילים ואזרחיים פשוטים שביצעו פשעי מלחמה. באמצעות סמכות זו, בית הדין מהווה כוח ההרתעה בינלאומי וכן מהווה בסיס להיווצרותם של חוקים אוניברסאליים לעניין זכויות אדם.
3. התפתחות המשטר הבינלאומי של זכויות אדם- הקמתו של המוסד קבוע לשפיטה ולהענישה של "עברייני זכויות אדם" הוא שלב חשוב בהפיכת המשטר הבינלאומי למשטר אוכף.
4. הקמת בית הדין הבינלאומי אומנם מהווה התפתחות חשובה בהיבטים אוניברסאליים, אך מהווה פגיעה והגבלה לריבונות המדינות החברות בבית דין זה וסמכות שיפוטית "גבוהה" מהסמכות השיפוטית המקומית.

לבית הדין סמכות שיפוטית בדיון בעבירות, בתנאי שהן עומדות בשלושה תנאים מצטברים :

1. המדינה שבתחומה בוצע הפשע, אשררה את חוקת בית הדין.
 2. המדינה שהנאשם הוא אזרח שלה, אשררה את חוקת בית הדין.
 3. המדינה שבתחומה בוצע הפשע, נתנה הסכמתה להפעלת בית הדין במקרה המסוים הזה.
 4. המדינה שהנאשם הוא אזרח שלה, נתנה הסכמתה, להפעלת בית הדין במקרה המסוים הזה.
 5. מועצת הביטחון החליטה להעביר את הפשע לשפיטה בבית הדין.
- לשאלה מה החידוש בבית הדין הפלילי הבינלאומי מספר תשובות :

- עד כה הוקמו כמה בית דין מיוחדים ששפטו במקרים מיוחדים פשעים נגד האנושות ופשעי מלחמה, של הנאצים במלחת העולם השנייה ובית הדין המיוחד שדן בפשעי מלחמה ביוגוסלביה. החידוש בבית הדין הפלילי הוא גוף משפטי קבוע שתפקידו לטפל בנושאים פליליים בינלאומיים. בית הדין הקבוע יבטל את הצורך בהקמת בית דין מיוחדים בעתיד.
- חידוש נוסף של בית הדין הפלילי הבינלאומי הוא שבסמכותו לשפוט גם יחידים : אזרחים או אנשי צבא ואף ראשי שלטון. הנשפטים יישפטו כיחידים ולא כנציגי מדינותיהם וישאו באחריות אישית למעשיהם אם יימצאו אשמים.

21- מהן הסיבות להקמתו של בית הדין הפלילי הבינלאומי, ה-ICC? עם אלו קשיים ואתגרים הוא

מתמודד? מהם הישגיו של בית הדין בשנות פעילותו עד כה, ובמה הוא כשל?

בית הדין המיוחד לפשעי מלחמה הראשון הוקם ב-1945, לאחר מלחמת העולם השנייה בנירנברג בגרמניה על ידי בעלות הברית המנוצחות. בבית הדין הצבאי הבין לאומי אשר הוקם נשפטו פושעי מלחמה נאצים. בית דין נוסף הוקם בטוקיו על מנת לשפוט פושעי מלחמה יפנים. בתי הדין האלו נועדו לשפוט מנהיגים ואת מבצעייהם של פשעים נגד האנושות ופשעי מלחמה כגון השמדת עם, טיהור אתני, רצח, עינויים, ביזה ושריפה. בראשית שנות ה-90 הוקמו בתי דין כדי לשפוט פושעי מלחמה להתרחשויות ביוגוסלביה, ברואנדה ובסיריה לאון. ב-2009 נפתח בקמבודיה משפט של קאנינג גואק לב, בבית דין מיוחד שהוקם כדי לשפוט את הנאשמים ברצח שביצעו החמר רוז' בקמבודיה בשנים 1975-1979.

בית הדין הפלילי הבין לאומי החל לפעול ב-2002 בהאג. בית הדין הוקם על בסיס אמנת רומא מ-1998. במשפט הבינלאומי הפלילי מדובר על העמדה לדין ב-4 קטגוריות- פשעי מלחמה, פשעים נגד האנושות, פשעי השמדת עם ופשע התוקפנות. האמנה שבסיס בית הדין נוסחה במסגרת משא ומתן בין משלחות מדינתיות. רשימת הפשעים במסגרת אמנת רומא הינה הרחבה ביותר והיא כוללת פשעים חמורים כמו סירוס, זנות כפויה, עבדות מינית, אונס ועוד.

ייחודו של בית הדין הפלילי הבינלאומי בהשוואה לבתי הדין המיוחדים לפשעי מלחמה משליכות על אופי פעילותו :

אופן הקמת בית הדין הפלילי הבינלאומי- בית הדין הקבוע בהאג הוקם במסגרת משא ומתן בינלאומי כאשר מדינות חתמו על האמנה של בית הדין. בית הדין הוקם במסגרת הסכמה רחבה בין מעל ל-120 מדינות חתומות. המדינות החתומות מחויבות לבית הדין. לעומתו, בתי הדין המיוחדים לפשעי מלחמה אשר הוקמו בנירנברג ובטוקיו הוקמו על ידי המדינות המנוצחות, בעלות הברית. עובדה כי המדינות

המנצחות הקימו בית דין ללא זכות ערעור של הנשפטים והפוליטיזציה של ההקמה עוררו ביקורת על מעמדו של בית הדין, ועל עצם היותו בית דין בינלאומי אשר לא היה כך בעצם בפועל. בתי הדין אשר הוקמו בשנות ה-90 בראנדה וביוגוסלביה הוקמו על ידי מועצת הביטחון של האו"ם, החוקה של בתי הדין הללו נקבעה על ידי מועצת הביטחון. העובדה כי בתי הדין המיוחדים לפשעי מלחמה אשר הוקמו על ידי מועצת הביטחון או על ידי המדינות המנצחות מצביע על קיום פוליטיזציה. העובדה כי בית הדין הקבוע בהאג הוקם מכורח הסכמה ומשא ומתן תורם למידת הלגיטימיות שלו והסימבוליות שלו בעיני העולם. זאת ועוד העובדה כי בית הדין בהאג לא הוקם על ידי גוף פוליטי אחד, מציג את בית הדין כגוף ניטרלי אשר אינו קובע רק הוא בלבד את רשימת השופטים והתובעים ואינו קובע באילו מקרים כן ידונו ובאילו מקרים לא.

סמכות בתי הדין המיוחדים מול בית המשפט הקבוע בהאג - הפשעים הנידונים בבתי הדין המיוחדים שהוקמו היו תקפים אך ורק לסכסוכים אלו בין השנים המסוימות שהסכסוך התקיים. סמכותם הוגבלה לזמן ולמקום מסוים. ייחודו של בית הדין הקבוע בהאג הינו כי הוא מוסד של קבע, כלומר בית הדין בעתיד יהיה קיים בעת התרחשות של הפשעים ולא ייקום לאחר ביצוע הפשעים, כשם שבתי הדין המיוחדים הוקמו "אד הוק" לאחר ביצוע חלק ניכר מן הפשעים. בית הדין הקבוע בהאג מיוחד שכן פוטנציאל השיפוט שלו אינו מוגבל מבחינה גיאוגרפית, כל עברה בכל מקום ובכל זמן יכולה בעתיד ליפול בגדר הסמכות הפוטנציאלית של בית הדין.

פירוט הפשעים הנידונים בבתי המשפט - עצם קיום בית הדין הקבוע בהאג מכורח הסכמה בין מדינות חתומות הקל על גיבוש רשימת הפשעים אשר תדון בבית המשפט. הרשימה הינה הרשימה המתקדמת ביותר והנרחבת ביותר. באמנת רומא רשימת הפשעים התקבלה על ידי משא ומתן. לעומת זאת בתי הדין המיוחדים לפשעי מלחמה הוקמו על סמך רשימה מצומצמת של פשעים ועל כן פעילות בית הדין מכורח זה הינה מצומצמת יותר. ייחודו של בית הדין הפלילי הבינלאומי הינו שבמסגרת פעילותו ניתן לפעול למניעת פשעים חמורים נוספים ובצורה נרחבת יותר.

ייחודה של אמנת רומא ובית הדין הפלילי הבינלאומי בהשוואה לבתי הדין המיוחדים לפשעי מלחמה הינו במסגרת הבינלאומית החדשה שהוא יוצר ובסמכויות הרחבות שניתנות לו מתוקף אופן הקמתו. בית הדין הפלילי הבינלאומי מעצם היותו קבוע מחזק את יכולת המניעה וההרתעה של המערכת הבינלאומית ואת האמצעים לאכיפה של ערכי מוסר אוניברסאליים. סמכותו אשר איננה מוגבלת עוד בזמן ובמקום ומושתת על הסכמה רחבה מגבירה את רמת האפקטיביות שלו. הכשלונות שלו נראים בבירור במקומות כמו :

על פי כללי המשפט הבינלאומי הפומבי, כל המדינות שחתמו על האמנה מחויבות לה אלא אם כן החרגו עצמן ממנה. ארבע מדינות הודיעו למזכ"ל האו"ם שאינן מתכוונות להיות צד להסכם: ארצות הברית, רוסיה, סודאן וישראל. מדינות אלה אינן כפופות לכללי בית הדין הפלילי הבינלאומי. כמו כן 41 מדינות שלא חתמו על אמנת רומא מלכתחילה אינן כפופות לכללי בית הדין הפלילי הבינלאומי, שהבולטות בהן הן סין והודו.

בנוסף מועמר קדאפי מלוב במהלך מלחמת האזרחים התעלם בגלוי מהצווים ששלח בית הדין, והכישלון העיקרי שלו בר לידי ביטוי בכך שפשוט אין שום מחויבות אמיתית למלא אחר הוראותיו ופסיקותיו, זהו חלק ממנגנון ללא שיניים אמיתיות.

23- הסבירו את הטענה כי כבר הגדרתה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית משקפת מתח מנקודת מבט של זכויות האדם. תנו דוגמאות מהנושאים הבאים: נישואין/גירושין, חינוך, דיור ותעסוקה.

מדינת ישראל מוגדרת כמדינה יהודית ודמוקרטית. המטרה העומדת בבסיס הקמתה של מדינת ישראל הייתה לשמש כבית לאומי לעם היהודי, ולאפשר לו את זכותו להגדרה עצמית. בכך מהווה למעשה מדינת ישראל, תופעה יוצאת דופן במערכת הבין לאומית, והיא גוררת השלכות שונות בתחומי חיים שונים, לרבות תחום זכויות אדם. היותה של מדינת ישראל מדינה יהודית דמוקרטית בא לידי ביטוי במגילה העצמאות, חוקי יסוד וחוקים רגילים שונים. מגילת העצמאות כוללת שלושה יסודות: 1. מדינת ישראל מחויבת לדמוקרטיה 2. מדינת ישראל היא מדינה יהודית 3. המדינה תעניק שוויון זכויות מדיני וחברתי לכל אזרחיה:

"...אנו מכריזים בזאת על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל, היא מדינת ישראל." "מדינת ישראל...תהא מושתתת על יסודות החירות הצדק והשלום...תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות."

"אנו קוראים לבני העם הערבי תושבי מדינת ישראל לשמור על שלום וליטול חלקם בבניין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה ועל יסוד נציגות מתאימה בכל מוסדותיה הזמניים והקבועים."

אותה הגדרה, כפי שמשקפת במגילת העצמאות, מהווה למעשה מקור למתח מנקודת מבט של זכויות אדם. כאשר אנו עוסקים במתח זה, יש לערוך הבחנה בין זכויות אדם במדינת ישראל בגבולות 1967 לבין נושא זכויות האדם בשטחים המוחזקים, וכאן נתמקד בגבולות 1967.

בסיסו של המתח בנושא הגדרתה של מדינת ישראל כיהודית ודמוקרטית נובע ממהותה של מדינת ישראל מדינה יהודית, והעם היהודי כ"עם נבחר". מעצם היותו כזה, ישנה מחויבות לעם היהודי לדבוק בעקרונות המוסר, להוות "אור לגויים", וכעם שעבר לאורך כל שנות קיומו רדיפות וטרגדיות נוראיות, ישנה ציפייה ממנו להעניק מחויבות מיוחדת ולשים דגש רב על רגישות לעוולות ולפגיעה בזכויות אדם. קיימת ציפייה שאותה פיתחה הקהילה הבינלאומית ומהווה למעשה מוסר כפול (Double Standard), כי מדינת ישראל צריכה להיות רגישה במיוחד לנושא זכויות האדם. חשוב לציין שהקהילה הבינלאומית בעקבות תפיסה זו שמה את מדינת ישראל תחת זכוכית מגדלת ודורשת ממנה דרישות גבוהות בהרבה מאשר שהיא דורשת מעמים אחרים.

ניתן להצביע על שלוש סיבות עיקריות למתיחות ולבעיות שנוצרות בעניין זכויות אדם:

ראשית, מדינת ישראל נתונה לאורך כל שנות קיומה תחת איום ביטחוני מתמיד, ומאז היווסדה היא מתמודדת עם הכוח להבטיח את קיומה ואת בטחון תושביה, ולעיתים נוצרת דילמה בין ביטחון וקיום פיזי (לעיתים במלחמות או בהתגוננות מפני טרור), לבין הגנה וכיבוד של זכויות מסוימות. דילמה זו מהווה למעשה סתירה בין הזכות לביטחון הגוף ושלמותו, או הזכות לחיים של כלל תושבי המדינה,

לבין זכויותיהם של מעטים החשודים בטרור או בפגיעה בביטחון המדינה. דילמה זו מהווה דילמה מורכבת, אשר עולה לעיתים תכופות.

שנית, מדינת ישראל מוגדרת על ידי רוב אזרחיה היהודים ומקובלת עליהם כמדינה יהודית – עובדה אשר שמה דגש על הדת וההשתייכות הלאומית, אולם במדינה קיים מיעוט שאיננו יהודי, ועובדה זו מעלה בעיות שונות. רשמית, החוק אמנם מעניק זכויות שוות למיעוט הערבי, חוץ מהחוקים הנגזרים מעצם מדינת ישראל מדינה יהודית כמו חוק השבות וחוק האזרחות הנוגעים להגירה ולהתאזרחות, אולם בפועל, התמונה מורכבת יותר. אזרחיה הערבים של מדינת ישראל זכאים לאזרחות מכוח ישיבתם בארץ, לידתם בארץ או התאזרחותם בארץ, אולם מאז הקמת המדינה עד שנת 1966 היה בתוקף ממשל צבאי באזורים המיושבים על ידי ערבים (שכן המדינה ראתה בהם איום ביטחוני). חופש התנועה שלהם וחופש העיתונות הוגבלו, וההפרה של זכויות האדם הוצדקה תחת תירוץ של "סכנה ביטחונית".

בנוסף, דוגמא נוספת לבעייתיות עם קיום זכויות אדם ומתן זכויות שוות גם למיעוט הערבי במדינת ישראל באה לידי ביטוי בעניין הקצאה לא שווה של משאבים למגזר הערבי. נטען כי ברמה הממשלתית מוסדית קיים העדר שוויון במתן תקציבים למערכת החינוך הערבית, בעוד שמערכת החינוך היהודית זוכה לתקציבים מוגדלים ומורחבים בין אם במערכת הממלכתית או הממלכתית דתית. כמו כן, היעדר שוויון הזדמנויות בתעסוקה עבור המגזר הערבי, אשר בא לידי ביטוי כמדיניות ממוסדת או כבעיה חברתית הנובעת מסטריאוטיפים ודעות קדומות נגד המיעוט הערבי. אם כן, על אף שבפועל המדינה מצהירה על שוויון גם לאזרחיה הלא היהודים, ואף חוקק חוק יסוד חופש העיסוק, בפועל האוכלוסייה הערבית, כך נטען, איננה נהנית מזכויות האדם שמובטחות לה שכן קיימת נגד אוכלוסיה זו אפליה בשוק העבודה נגד מעסיקים יהודיים.

דוגמא נוספת למתח עם האוכלוסייה הלא היהודית הוא נושא הדיוור, שכן המדינה מספקת לאוכלוסיה הערבית הקצאה דלה של קרקעות מדינה לערבים, מבצעת תהליך מתמשך של קניית קרקעות ערביות על ידי ארגונים יהודיים לאורך כל שנות קיומה של המדינה באופן ממוסד על ידי קק"ל ומנהל מקרקעי ישראל, ולמעשה השליטה על הקרקעות בישראל שנמצאת בידי המנהל, הינה "חזקה וריכוזית מן המקובל במדינה דמוקרטית...." ולמעשה "הכללתם של הסוכנות וקק"ל, מהווה בעיה מבחינת עקרונות הדמוקרטיה, שכן היא מקבעת את אפלייתם הממוסדת של הערבים אזרחי ישראל". (יפתחאל, 2008).

שלישית, מהות האופי היהודי של מדינת ישראל קשור גם בנושא הדת, ולמעשה מדינה יהודית על פי ההגדרה הינה מדינה הנשלטת על ידי הדת היהודית, מנוהלת על פיה ובעקבות כך קיימת התייחסות שונה ליהודים וללא יהודים, ואין ספק שהסדרים רבים בישראל נקבעו בשם הרצון לשמור על האופי היהודי: אם בחינוך היהודי ולימודי התורה והתנ"ך בבית הספר, וההשקעה בחינוך היהודי הממלכתי והממלכתי דתי באופן שעולה ואינו משתווה להשקעה בחינוך הלא יהודי. אם בנושא מקומות ומוסדות ציבוריים ודיני כשרות ושמירת שבת, או באם בנושא דיני אישות. אחת הדוגמאות הבולטות היא בנושא נישואין וגירושין שכן, נישואי תערובת בין יהודים ללא יהודים אינם אפשריים במדינת ישראל מבחינה משפטית. דבר המבטא הדגשת ההבדלים בין הקבוצות ואפליה למעשה נגד האוכלוסייה הלא יהודית, ובכך נמנע שוויון אזרחי שווה בין כל האזרחים. גם אזרחי ישראל היהודים הלא אורתודוקסים, זכויותיהם נפגעות כתוצאה מהאופי היהודי – אורתודוקסי של מדינת ישראל והממסד הישראלי.

לסיכום, חשוב להכיר בעובדה שהגדרתה של מדינת ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית יוצרת מתח מנק' מבטח של זכויות האדם, הבאה לידי ביטוי בנושאים שונים, הנוגעים לאוכלוסיית המיעוט הלא יהודי בנושאים של חינוך, גירושין ונישואין, תעסוקה ודיור וקרקעות. כמו כן, לעיתים נוצר גם מתח בתוך האוכלוסייה היהודית שכן, מדינת ישראל מתפקדת בנושאים רבים על פי היהדות האורתודוקסית, מה שעלול לפגוע בשוויון האזרחי בין היהודים המחזיקים באמונה על פי האורתודוקסיה, לאלו שאינם, ובאופן זה למנוע חופש דת, חופש מדת, ולהגביר את המתח בתוך האוכלוסייה היהודית עצמה. אולם, חשוב לציין, שעל אף שקיים מתח וישנה בעייתיות מסוימת בנושאים של מדינה יהודית דמוקרטית וזכויות אדם וקיימים ליקויים שניתן לתקנם, "ישראל עומדת בצורה סבירה במבחן של שמירה על זכויות האדם... יכולה להשתבח בהישגים ניכרים בהגנה על זכויות אדם... על אף שאין לה חוקה ואין לה הסטוריה של מאבק לזכויות אדם". (גביון 1991-1992).

לבדוק 24- האם התחוללו שינויים מהותיים ביחסה של ישראל לזכויות אדם מאז הקמתה? מה היתה מגמת השינויים, ומהן סיבותיהם? בססו את תשובתכם על 3 נושאים לבחירתכם/ם. למשל: יחסה של ישראל לאמנות ולגופים בינלאומיים, זכויות פליטים ומבקשי מקלט, וזכויות נשים.

תשובה: ישראל, בדומה למדינות רבות אחרות, משמשת כחלק ממספר אמנות וארגונים בינלאומיים העוסקים בהגנה על זכויות האדם, או לפחות משמשת כתומכת בגיבוש אמנות או גופים בינלאומיים העוסקים בנושא זכויות אדם.

יחד עם זאת ניתן לראות שחל שינוי משמעותי בעמדתה של ישראל כלפי אותן אמנות ואותם גופים בינלאומיים, ניתן אף לומר כי גישתה הפכה להיות שלילית ולעתים כלל לא תואמת את הוראות האמנה או עמדות הגופים הבינלאומיים. שינוי זה ניתן לראות במספר מבחני בוחן ולהסיק מה הם הסיבות המרכזיות לשינוי העמדה, יתרונות וחסרונות של אותן עמדות.

למדינת ישראל כמדינת העם היהודי, נודעת באורח טבעי תרומה מהותית לקידום החזון להקמת הערכאה הפלילית הבינלאומית, כבר מאז משפטי נירנברג ראתה המדינה עצמה אחראית לתמוך ברעיון הקמתה של הערכאה פלילית בינלאומית קבועה לשיפוט יחידים והקפידה באמצעות מדינאיה, ובכירה משפטניה, לפעול במסגרת בינלאומית למימושו. ברוח זו פעלו עוד בראשית שנות ה-50 בוועדות השונות שהתכנסו לשם גיבוש טיוטות ראשוניות לחוקת בית הדין הפלילי הבינלאומי. טיוטות אלה הן שהיו נקודות מוצא ובסיס לחוקת בית הדין.

כבר ב-1998 מדינת ישראל הביא אינטרס מיוחד בגיבוש חוקת בית דין בינלאומי נוכח היותו של העם היהודי קורבן של פשע מהנוראים שידועים לאדם-השואה. ברור כי לעם יהודי-לניצולי שואה ולצאצאיהם והנושאים עמם בכל עת צלקות מעשי הזוועה, יש אינטרס ברור וייחודי בייסוד בית הדין שבו יישפטו מבצעי השמדת העם. כך מראשית הדרך ראתה עצמה מדינת ישראל כבעלת אחריות מוסרית למעקב אחר הקמת בית הדין הבינלאומי הפלילי, אלא שם בלקיחת חלק פעיל מתוך מטרה למנוע חסינות מפני ענישה ולהבטיח רדיפה אחר הצדק והפעולה של בית דין בלי שיהיו בו השפעות פוליטיות וזרות.

למרות כל האמור לעיל עם תום דיוני הוועידה הדיפלומטית ברומא, מדינת ישראל הצביעה נגד אימוץ חוקת בית דין הפלילי. אי החברות של ישראל בבית-הדין נובעת ממה שהיא רואה כפוליטיזציה שלו ושימוש בו כאמצעי ניגוח בישראל. לאור הכללתה של פעילות העברת האוכלוסייה ע"י מעצמה כובשת לשטח הכבוש ברשימת פשעי מלחמה שבסמכות השיפוט של בית הדין. עצם הכללת המעשה כפשע מלחמה חמור, לצד ניסוח העברה, נעשו מניעים פוליטיים תוך ניסיון להעמיד פעילות ההתנחלות בשורה אחת עם פשעי המלחמה החמורים ביותר. מדינת ישראל שתחילה תמכה ברעיון של בית דין הפלילי ובאמנתו שנרחבה בוועידת רומא ב-1998, עדיין לא אשררה את האמנה והסתפקה רק בחתימה על האמנה מבלי לאשררה, בין היתר הדגישה ישראל בהצהרתה כי היא דוחה כל ניסיון לניצול חוקה על דרך הפרשנות למטרות פוליטיות נגד אזרחיה. ניתן לציין כי מדינת ישראל לא היחידה אשר לא אשררה את האמנה ואלה הצטרפה גם ארה"ב אשר הודיע באיגרת רשמית למזכ"ל האו"ם כי היא אינה מתכוונת לאשרר את אמנת רומא ומכאן אין היא רואה את עצמה בעלת מחויבות משפטית כתוצאה מחתימתה. ארה"ב וישראל חוששות מחשיפת חייליהן ומנהיגיהן להליכים משפטיים הנובעים ממניעים פוליטיים.

עם זאת, הימנעות מהצטרפות לאמנה והמגבלות שהטיל על עצמו בית הדין עדיין אינן מספקות הגנה מוחלטת על המדינות הלא-חברות. כאמור, לצד זכות העתירה השמורה למדינה חברה ולמדינות נוספות על בסיס אד הוק, הקנתה אמנת רומא סמכות עתירה גם למועצת הביטחון של האו"ם. במסגרת זו תתאפשר תביעה גם נגד אזרח של מדינה שאינה חברה. עניין זה אין בו כדי לאיים על החברות הקבועות במועצת הביטחון שנמנעו מהצטרפות לבית הדין - ארצות הברית, סין ורוסיה - אלא על מדינות בעלות השפעה קטנה יותר בזירה הבין-לאומית, וביניהן ישראל. מטעם זה, כמו גם מסיבות נוספות, יש חשיבות להתערבות בג"צ ולשפיות של פעולות הצבא. העובדה כי הליכים משפטיים ממצים מתקיימים בישראל עשויה לפטור את חייליה וקציניה מלעמוד לדין בפורום בין-לאומי, גם על-פי כללי בית הדין הפלילי הבין-לאומי.

שינוי עמדה של מדינת ישראל כלפי אמנות וגופים בינלאומיים בא לידי ביטוי גם באי שיתוף פעולה בוועדת בדיקה ע"ש שופט גולדסטון למלחמה בעזה. ועדת גולדסטון- ועדת חקירה הבינלאומי שמינתה מועצת זכויות האדם של האו"ם לבחינת פעולות צה"ל במבצע עופרת יצוקה. מדינת ישראל לא השתתפה באופן רשמי ופעיל בתהליך הבדיקה באיחוד לאחר פרסום מסקנות הדוח בו ישראל הואשמה בהפרת החוק ההומניטארי הבינלאומי ואמנת ג'נבה וביצוע פשעי מלחמה. כתגובה משרד החוץ הישראלי הגיב בהודעה רשמית בה הוא מאשים את הוועדה בגישה מוטת וחד צדדית מלכתחילה ובהתעלמות פעילות חמאס כנגד ישראל (מתקפת רקטות). משרד החוץ טען שהמנדט שקיבלה הוועדה ועצם ההחלטה להקמתה קבעו למעשה מראש את התוצאות החקירה והעניקה לגיטימיות לארגון הטרור ומכאן ברור היה שאם מדינת ישראל הייתה משתפת פעולה עם הוועידה היא הייתה חייבת לקבל את מסקנותיה וכנראה שיתוף פעולה בוועדת גולדסטון לא היה משנה את דרך כתיבת הדוח ומסקנותיו כנגד ישראל. כנגד ניתן לטעון שאי שיתוף פעולה ושתיקה של גוף מסוים של אדם כנגד האשמות המוטלות על כתפיו עלול לחזק את האשמות המוטלות עליו שהרי ניתן אף לטעון כי אדם או גוף הבטוח בצדקתו לא נזקק לשימוש בזכות השתיקה.

שינוי עמדת ישראל כלפי אמנת אמנות וגופים בינ"ל בא לידי ביטוי גם באמנת הפליטים. מדינת ישראל הייתה בין המדינות אשר חתמו ואשררו את אמנת הפליטים דבר הבעה בבסיסה מאמירה המוסרית והעבר של העם היהודי. ששים שנה לאחר כינונה של אמנת הפליטים, ישראל שהייתה מיוזמתה

הראשיות של האמנה זו עודה נמנעת מעיגון הוראותיה בחקיקה ראשית ופועלת בניגוד לאחדים מעקרונות היסוד שלה, המחייבים בין היתר בחינה פרטנית של כל בקשה למקלט ללא תלות במדינת מוצאו של מבקש מקלט, הימנעו מהטלת עונש על מי שחוצה את גבולה של המדינה ללא היתר אם חציית גבול נעשתה בכוונה להגיש בקשה למקלט, אי החזקתו של מבקש מקלט במעצר זולת לפרק הזמן המינימאלי ההכרחי או אם נשקפת ממנו סכנה אישית והבטחת זכויותיו הסוציאליות, קל וחומר בעת שבקשתו למקלט נבחנת. חוק מסתננים שעלה על הפרק מהווה דוגמה לשינוי עמדת ישראל כלפי אמנת הפליטים שהייתה בין תומכיה הראשונות. בתחילת חודש ינואר 2012, מליאת הכנסת אישרה ברוב של 37 חברי כנסת מול 8 מתנגדים, את "חוק המסתננים" בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. על-פי החוק, מסתנן שנכנס שלא כחוק לישראל, ייעצר ויישלח למשך שלוש שנים ל"מתקן שהייה" שיוקם בגבול הדרום. החוק שאושר אינו עושה הבחנה בין מסתננים לצורכי עבודה לפליטים שנמלטו מאזורי קרבות. בעקבות חוק מסתננים רבים תקפו את ההחלטה ולהן חלק מן האמירות - כי זהו חוק דרקוני שדגל שחור מתנוסס מעליו והוא מנוגד לאמנת הפליטים הבינלאומית שישראל חתומה עליה והוא מנוגד לערכי המוסר האנושי והיהודי, אמר ח"כ דב חנין. באמנסטי אנטרנשיונל ישראל אמרו עם אישור החוק, כי "האישור מהווה כישלון של מדינת ישראל לכבד ולמלא את מחויבויותיה הבינלאומיות לנושא זכויות האדם. בעוד לישראל יש זכות להגן על גבולותיה ולהסדיר כניסתם של זרים לשטחה, זכות זו מוגבלת על-ידי החוק הבינלאומי. הצעת החוק שאושרה היום עשויה להביא להפרה של חוק זה ולפגיעה חמורה בזכויות האדם של מבקשי המקלט. אין ספק שלחוק מטרה ברורה חשובה מבחינה מדינית ביטחונית, אך הוא מעמיד את ישראל בצל של אותן מדינות אשר סגרו את שעריהם בפני הפליטים בעת השואה.

לסיכום ניתן לראות כי בכל מקרי בוחן שצינתי בתשובתי, למרות שמדינת ישראל מהווה תמיכה בכל המכרים ואף אשררה חלק מהאמנות, היא עדיין רחוקה מלפעול לפי הוראות של האמנות, ראינו שלכך סיבות ביטחוניות ואינטרסים מדיניים הקודמים להוראות של האמנות.

22- נתחו את מגמות השינוי וההמשכיות כלפי זכויות האדם במדיניות החוץ ו/או הפנים של ארה"ב, או האיחוד האירופי או ישראל. התשובה נמצאת בתוך שאלה 25.

25- ארצות הברית רואה את עצמה כ"לפיד החירות וזכויות האדם" העולמי. במה, ועד כמה נותנת ארצות הברית ביטוי ממשי לדימוי זה? התייחסו הן למדיניות הפנים והן למדיניות החוץ שלה.

ארצות הברית רואה את עצמה כמדינה שזכויות האדם הן נר לרגליה והמבטיחה את השמירה על זכויות אזרחיה, דרך שלושה מסמכים מרכזיים: הכרזת העצמאות, החוקה, ומגילת הזכויות (עשרת התיקונים הראשונים).

בניגוד לרוב המדינות, ארצות הברית נוסדה ועוצבה על ידי מגוון של תרבויות שנות, ומה שמאחד את האמריקנים הוא האמונה באידיאלים ובערכים המתבטאים בהכרזת העצמאות, בחוקה ובתיקונים לחוקה, שעיקרם: מחויבות לחירויות הפרט, והתפיסה שהממשל נועד, מעל הכול, להגן על החירויות האלה. לפי ההשקפה האמריקנית, לממשלה אין שום מטרה חשובה יותר מההגנה על זכויות אזרחיה.

הכרזת העצמאות של ארה"ב מבוססת על התפיסה כי כל משטר מושתת על הסכם בין בני החברה לבין השלטון, שבו החברה מקבלת על עצמה את מרות השלטון, בתנאי שהממשל מבטיח את הזכויות

הטבעיות של בני האדם (הזכות לחיים, לחירות, לרדיפת אושר ולקניין) אשר קודמות לממשל ולמדינה. נקודת המוצא היא-ש"כל בני האדם נולדו שווים" ולכן ההסכם חל על כולם.

הגישה האמריקנית לזכויות האדם התבססה גם בשיטה הפוליטית של ארה"ב, והחוקה ומגילת הזכויות אמורות להבטיח את חירות אזרחי ארה"ב, למנוע התנהגות שרירותית מצד השלטון ולהבטיח שיפעל בהתאם לנהלים חוקתיים קבועים תוך שמירה קפדנית על זכויות האזרח. הן עושות זאת באמצעות הפרדת רשויות ויצירת איזונים ובלמים המונעים חריגות מסמכות ושימוש לרעה בסמכויות השלטון. החוקה לא רק באה להבטיח את הזכויות הטבעיות של האדם ולהגביל את השלטון, אלא משמשת גם כ"אמנה חברתית" הנותנת תוקף לסמכות הממשל.

בין זכויות הפרט המודגשות במגילת הזכויות על התיקונים לה ניתן למצוא: החופש לדת ומדת, חופש הדיבור, העיתונות וההתאגדות, הזכות לביטחון ולהגנה מפני שלטון עריץ, הזכות לקניין והגנה עליו, והזכות להליך הוגן והזכות לחירות. אצל אזרחי ארה"ב קיימת חשיבות רבה לחירות ולחופש פעולה, והם רואים קשר בין אושרו וחירותו של הפרט לבין שגשוג הקהילה כולה מכיוון שלתפיסתם חירות מולידה יצירתיות.

לדיונים הפומביים בוועדות הקונגרס השונות חשיבות רבה בפקיח על פעולות הממשל בתחום זכויות האדם. אנשי מחלקת המדינה מציגים לקונגרס כל שנה דו"ח על מצב זכויות האדם במדינות העולם. לשם כך גם נערכים שימועים לקבלת מידע מפקידי ממשל, מנפגעים ומארגוני זכויות אדם. למרות כל אלו, הזכויות מתקיימות ברובן רק כלפי האזרחים ולא חלות על כל התושבים. כמו כן, השיטה הקפיטליסטית, הנגזרת מהתפיסה הליברלית, מביאה לפערים חברתיים עצומים. לאוכלוסייה החלשה לא מובטחים ביטוח רפואי, חינוך טוב, או פנסיה ראויה, ואלו רק מגדילים את הפערים. מיעוטים כמו השחורים, ההיספנים והאינדיאנים עדיין חווים אפליה, ובחלק ממדינות ארצות הברית עדיין קיים רשמית עונש מוות שבחלקן חל גם על ילדים (ברוב המדינות עונש המוות אינו מופעל). ראוי גם לציין שעד אמצע שנות השישים הייתה אפליית השחורים רשמית.

חלק מהפרות של זכויות האדם נחשפו על ידי ארגון Human Rights Watch – HRW¹ שמצא כי חמישה אחוזים מכלל האמריקנים ותשעה אחוזים מהאמריקנים ממוצא אפריקני אמרו שהתנסו באלימות מצד המשטרה בארצות הברית, וכן חשף את התנאים הקשים בבתי הסוהר לאסירים מסוכנים, ואת הרג המהגרים הלא חוקיים בידי משטרת הגבולות. הארגון גם ביקר את ארה"ב על מדיניות המעקבים שלה, הענישה הכבדה, האפליה הגזעית בבתי משפט, תנאי אסירים, וזכויות התושבים שאינם אזרחים.

מדיניותה של ארה"ב מאפינת לאורך השנים במאבק בין הריאליזם לאידיאליזם ותלויה רבות באידאולוגיה ממנה בא הנשיא המכהן. לאורך ההיסטוריה של ארה"ב המדיניות שילבה בין שניהם כאשר הדומיננטיות מתחלפת בין התפיסה האידיאליסטית, לתפיסה הריאליסטית.

כך גם נושא זכויות האדם מצא את מקומו במאבק שהתנהל בין שתי התפיסות שנאבקו בין המחויבות לערכים מוסריים אוניברסליים, למתן העדפה לאינטרסים הלאומיים של ארה"ב. לאורך השנים הייתה תפיסה אמריקנית שלשיטה הפוליטית שלהם, אותה הם רואים כנעלה, ישנה תקפות אוניברסלית ולכן אפשר ליישם אותה בכל העולם. תפיסה זו היוותה את ההצדקה לעיתים למדיניות הממשל האמריקני,

¹ <http://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/united-states>

שרצונו להנחילה לעמים אחרים, נתפס במשך השנים כאחד ממטרותיה של מדיניות החוץ האמריקנית. אל מול אלו עלתה גם השאלה על מידת חשיבותה של התמיכה בזכויות האדם של עמים אחרים.

למרות התקופות בהן הייתה דומיננטית הגישה הריאליסטית, מדיניות החוץ האמריקנית בחמישים השנים האחרונות היא גם דוגמא לכוחה של המסורת הליברלית האמריקנית, ועד כמה מושרש העניין בזכויות האדם של עמים אחרים, בפוליטיקה של ארצות-הברית.

ניתן למצוא דוגמאות לכך במקרים בהם שלחה ארה"ב כוחות צבא למקומות שונים בעולם לא כדי לקדם את האינטרסים שלה, אלא כדי לסייע לעמים שנזקקו לסיוע מסיבות הומניטריות ומתוך דאגה לזכויות האדם, כפי שעשתה בשנות התשעים בסומליה, ולאחרונה במזה"ת.

מנגד עלו במשך השנים לא מעט טענות נגד מדיניות זכויות האדם של ארה"ב, המערבת שיקולים אסטרטגיים במדיניותה. לדוגמא, בשל שיקולים כלכליים ואסטרטגיים, הנשיא קרטור נהג בסלחנות כלפי משטרים אוטוריטריים שהיו בעלי בריתה של ארה"ב (כדוגמת ערב הסעודית), אך החמיר עם ברית המועצות שהייתה אויבתה של ארה"ב במלחמה הקרה. הביקורת נשמעת גם היום אל מול סלחנותה של ארה"ב למדינות כמו קטאר בהם יש לה אינטרסים אסטרטגיים כמו נפט או בסיסים צבאיים. ארצות-הברית גם לא אשררה את אמנת האו"ם בדבר זכויות הילד, לא חתמה על אמנת רומא, ולא הצטרפה ל-ICC.

הבולט בגישה ריאליסטית היה קיסינג'ר שהיה לו תפקיד מרכזי בעיצוב מדיניות החוץ האמריקנית כיועץ לענייני ביטחון לאומי וכשר החוץ, בשנים 1968-1976. הוא נחשב למייצג מובהק של גישת ה"ריאליסטיק" ביחסים הבינלאומיים. התפיסה שהניעה אותו הייתה, שהחשוב מכול הוא להבטיח את האינטרסים הלאומיים של ארה"ב במסגרת סדר עולמי יציב. לתפיסתו, עניין זכויות האדם בזירה הבינלאומית צריך להתבסס על אינטרסים של ביטחון לאומי ולא על שיקולים מוסריים. הוא ראה בתפקידם של קובעי המדיניות, למצוא איזון בין הרצוי לבין המצוי, ומכאן על ארה"ב להתאים עצמה לעולם שרוב המדינות בו נשלטות בידי משטרים אוטוריטריים. קיסינג'ר סבר שמול התמיכה הכללית בעקרונות יש לראות את המציאות הפוליטית.

בין מיצגיה הבולטים של הגישה הריאליסטית היה גם הדיפלומט והוגה הדעות ג'ורג' קנן. הוא טען שהאמריקנים אינם יכולים לשפוט מרחוק את המצב, ושלתים הלחץ לשינוי המצב במדינה מסוימת, עלול להביא לחלופה גרועה יותר, ולא ארה"ב היא שתישא בתוצאות (כפי שאכן ניתן לראות בעיראק).

מאמצע שנות השבעים, ועד התפרקות ברית המועצות בראשית שנות התשעים, נושא זכויות האדם היה גורם דומיננטי במדיניות החוץ של ארה"ב, ובעיקר ביחסים שבין שתי המעצמות.

הבולט בנשיאי ארה"ב שדגלו בגישה האידיאליסטית הוא ג'ימי קרטור (1977-1981) שהעלה את נושא זכויות האדם על סדר היום הבינלאומי. גישת זכויות האדם של קרטור שאפה להיות גלובלית, כך שגם עמים אחרים ייהנו מחירות והזכויות שמהן נהנה העם האמריקני, וגם להיות הדדית, כך שתחול גם על החברה האמריקנית שאמורה לשמש דוגמה לעולם. נושא זכויות האדם היווה שיקול מרכזי במדיניות החוץ שלו, והוא הסתמך על ההכרזה האוניברסלית לזכויות האדם, ועל מגילת זכויות האדם של האו"ם כדי להצדיק התערבות בענייניהן הפנימיים של מדינות אחרות. מימשלו שאף להשתמש בדיפלומטיה האמריקנית בכל הזדמנות כדי לשפר את מצב זכויות האדם בעולם, וארה"ב התנתה מתן סיוע כלכלי וצבאי למדינות בשיפור מצב זכויות האדם אצלן. הנושא אף קיבל חיזוק בחקיקה בקונגרס של "תיקון

ג'קסון-ואניק לחוק הסחר מ 1974", שעיקרו היה איסור להעניק מעמד של מדינה מועדפת, על יתרונותיו הכלכליים, למדינה שאין לה כלכלת שוק, והאוסרת על אזרחיה להגר, או מגבילה את זכותם להגר. הדבר כוון בעיקר נגד ברה"מ וגם תרם לשינוי שחל במספר היהודים שהורשו להגר ממנה באותה התקופה. קרטל לא רק דיבר על הנושא, ובכדי לקדם את מדיניותו הוא עשה שינויים אירגוניים במבנה הממשל במאמץ להפוך את זכויות האדם לגורם משפיע בתהליך קבלת ההחלטות והביצוע בכל הדרגים. מנגד גם הוא נאלץ להתפשר, ובעוד הוא גינה את הפלישה הסובייטית לאפגניסטאן, הוא התעלם מפעולותיה של סין בטיבט. הוא היה הנשיא מאחורי החתימה על הסכם שלום בין ישראל ומצרים.

נשיאי ארצות-הברית לאחר קרטל, רייגן, בוש וקלינטון התמודדו בדרכים שונות עם הקונפליקט הקיים בין קידום זכויות האדם של עמים אחרים לדאגה לאינטרסים אסטרטגיים, מדיניים וכלכליים של ארצות-הברית.

רונלד רייגן (1981-1989) היה רפובליקני שמרן וממשלו ביקר קשות את מרכזיותן של זכויות האדם במדיניות החוץ של קרטל קודמו. העיקרון המנחה במדיניות החוץ של רייגן היה המאבק בברה"מ ובטרור הגלובלי. בעוד רייגן דיבר על הגנה של זכויות האדם כנגד הסובייטים, הוא תמך במדיניות בעלות משטרים אוטוריטריים כמו אל-סלוודור, גואטמלה ודרום אפריקה.

ג'ורג' בוש האב (1989-1993) המשיך את גישת הריאליפוליטיק, אך היה פחות שיטתי מרייגן. כדי שלא לפגוע ביחסי ארה"ב וסין, הוא הבליג על הטבח במפגינים בכיכר טיינאנמן ב 1989, אך גם הביא להתערבות צבאית הומניטרית בסומליה שהסתיים בנסיגת ארה"ב לאחר שנהרגו שם חיילים אמריקנים.

ביל קלינטון (1993-2001) הדמוקרט שם יותר דגש על נושא זכויות אדם, אך גם מדיניותו לא הייתה עקבית. ממשלו נמנע מלהתערב בג'נוסייד ברואנדה (כנראה גם בגלל כישלונה של ההתערבות בסומליה), אך התערב צבאית בקוסובו ב-1999 גם מסיבות הומניטריות, וגם מתוך מחשבה שהסכסוך ביוגוסלביה לשעבר היה עלול להתפשט למדינות אחרות בבלקן ולפגוע באינטרסים של ארה"ב. כלפי מצב זכויות האדם בסין הוא נקט ברטוריקה ביקורתית, אך לא נקט נגדה צעדים של ממש מחשש לפגיעה באינטרסים אסטרטגיים וכלכליים של ארה"ב.

ג'ורג' בוש הבן (2001-2009) החל את נשיאותו מעט לפני פיגועי ה 11 בספטמבר 2001. מתקפת הטרור הייתה אירוע טראומטי שחולל מפנה במדיניות החוץ האמריקנית והביא אותה להתמקד במאבק בטרור הגלובלי ובמקורותיו. בדצמבר 2002 הציגה ארה"ב יוזמה חדשה לדמוקרטיזציה בעולם המוסלמי שעוררה ביקורת בעולם.

מדיניות החוץ האמריקנית, שעד אז התעלמה מנושאי זכויות אדם ודמוקרטיה במדינות ערב, בחרה לקדם אותם בהנחה שדמוקרטיזציה עשויה למתן את המחאה ואת האיבה כלפי ארצות-הברית. הדוקטרינה של בוש הייתה ריאליסטית ביסודה. היא ראתה בטרור הגלובלי את האיום הגדול ביותר על ביטחונה של ארה"ב, והדגישה את העוצמה הצבאית האמריקנית כערוכה ליציבות בינלאומית.

מתקפת הטרור בספטמבר 2011, הביאה גם לגיבושה של תכנית הגנה מקיפה ובה תקנות הכוללות הגבלות על חירויות האזרח הנרחבות המעוגנות בחוקה. גם תכנית זו זכתה לביקורת, בין השאר על החדירה לפרטיות מצד הסוכנות לביטחון לאומי.

ברק אובמה (2009- היום) הביא עמו תקוות גדולות לשינוי שבחלקם התממשו. ארגון HRW גם מחמיא לממשל אובמה² על המעורבות הבינ"ל, ובעיקר על השפעתו על מועצת זכויות האדם של האו"ם להתערבות בינלאומית. יחד עם זאת ממשל אובמה המשיך להתעלם מהפרות של זכויות האדם במדינות כמו קטאר, תורכיה וערב הסעודית שבהן יש לארה"ב אינטרסים כלכליים וביטחוניים. כמו כן זכה ממשלו לביקורת על השימוש במל"טים למעקבים ולחיסול ממוקד. בשבוע שעבר אף נערכה פגישה בבית הלבן עם אנשי ארגון "שוברים שתיקה" הישראלי³.

במדיניות פנים קידם ממשל אובמה מספר נושאים כמו הטיפול במהגרים, באוכלוסיות חלשות, הניסיון לסגור את כלא גואנטמו, זכויות להט"בים וחוק הבריאות ("אובמהקר") שסימל את תפיסת עולמו. ממשלו לא הצליח לעשות חלק גדול מהשינויים שרצה, בעיקר מכיוון שניתקל בלא מעט התנגדויות מצד הקונגרס בו לא היה לו רוב. דוגמא לכך היא כי למרות ניסיונותיו של הנשיא אובמה לסגור את מחנה גואנטמו, עדיין מוחזקים בו אסירים בניגוד לחוק אמריקאי, שלפי הממשל לא חל עליו מכיוון שהוא על אדמת קובה.

למרות כל הביקורות ניתן לראות את השפעתה של ארה"ב על זכויות האדם בעולם. במשך השנים, הביאו לחצי הממשל האמריקני לשחרור אלפי אסירים בעולם, להפחתת עינויי אסירים, לנפילתם של דיקטטורות צבאיות באמריקה הלטינית ולמעבר לשלטון דמוקרטי, ולתהליך כללי של דמוקרטיזציה ביבשת.

ארה"ב הפעילה לחצים רבים על דרום אפריקה שעזר לסיים את משטר האפרטהייד. ב 1988 הקונגרס אישר חוק להענשת מדינות המגבילות את חופש הדת.

בשנת 2000 יזם הקונגרס חוק בעניין הסחר בבני אדם המחייב את מחלקת המדינה של ארה"ב לדווח לקונגרס על מצב המאבק נגד סחר בבני אדם בעולם, ומדינה המדורגת נמוך צפויה לסנקציות כלכליות מצד ארה"ב. הדבר הגביר את המודעות בעולם ובכלל זה השפיע על התנהלותה של ישראל בנושא. ניתן לראות כי הפערים בין תפיסת זכויות האדם לבין המציאות נראים גם במדיניות הפנים, וגם במדיניות החוץ של ארה"ב. הפער בין דיבורים למעשה קיים, ואינטרסים לאומיים וכלכליים עולים לעיתים קרובות על שיקולים של זכויות אדם.

למרות כל הביקורת, בהשוואה לרוב מדינות העולם, ארה"ב היא עדיין מהדוגמאות הבולטות למדינה שזכויות האדם חשובות לה, גם במדיניות הפנים, וגם במדיניות החוץ.

26-איך משפיעים תאגידים על מצב זכויות האדם בעולם? עם אילו משתי הגישות לניתוח היחסים

הבין-לאומיים (ריאליזם או ליברליזם) השפעה זו עולה בקנה אחד

גורמים בחברה האזרחית ובקהילה הבינלאומית מפנים לא פעם אצבע מאשימה כלפי תאגידים עסקיים בגין הפרה של זכויות אדם, במישרין או בעקיפין. האשמה זו אינה מכוונת דווקא לישראל – לא מעט

תאגידים רב-לאומיים נקשרו למקרים "לא מחמיאים": החל ברלף לורן, המואשם באחריות על הפרת זכויות העובדים במפעלים בדרום-מזרח אסיה המייצרים עבורו; המשך בקדבורי, שהואשמה בהפרת זכויות אדם עקב פיטורי עובדים שביקשו להתאגד בפעילות החברה במצרים; וכלה בחברות תעבורה ימית הרושמות את אוניותיהן במקלטי מס כדי להתחמק מתשלום מסים במדינות המוצא. הרשימה ארוכה ומגוונת.

-סיכונים חיצוניים: סיכונים הנובעים מתגובות של מחזיקי עניין לפעילות עם חברות המואשמות כמפרות זכויות אדם. תגובות כאלו הן, למשל, חרם מצד לקוחות, משקיעים או גורמי מימון שאינם מעוניינים לקשור את המוניטין שלהם עם חברה המפרה זכויות אדם.

-סיכונים פנימיים: סיכונים אלה כוללים את השפעות החברה על מחזיקי עניין מהותיים, שהתנהלות פוגענית של התאגיד עלולה לעלות לו בממון רב: בגין תיקון הנזקים, החזרת המצב לקדמותו ופיצוי הניזוקים. אלו כוללים, בין השאר, סיכונים סביבתיים, שימוש מופרז בכוח של מאבטחים והתעלמות מזכויות של אוכלוסיות מוחלשות. התעלמות של החברה ממכלול השפעה על זכויות האדם עלולה לעלות לה כסף רב בתיקון והשבה של המצב הקודם.

עלייתה של האחריות התאגידית מלווה בביקורת, הן מימין והן משמאל. מימין (הגישה הריאליסטית) כי תכליתם של תאגידים עסקיים היא למקסם את רווחיהם של בעלי המניות, ואין מקום לתפיסות המעודדות את מקבלי ההחלטות בחברה לקדם אינטרסים של בעלי עניין אחרים או הציבור בכללותו. מילטון פרידמן ואחרים אף הדגישו בהקשר זה כי לתאגידים אין אחריות חברתית כלשהי, מעבר למילוי הוראות החוק. משמאל (הגישה הליברלית) טוענים רבים כי מוסד האחריות החברתית אינו אלא חלק ממערך השיווק ויחסי הציבור של התאגידים, למעשה זהו ניסיון מתוחכם של תאגידים לשפר את המוניטין שלהם ולקדם את עסקיהם באמצעות פעילות וולונטרית שעלותה אינה גבוהה במיוחד. -להרחיב יותר בנוגע לעניין הריאליזם מול ליברליזם

27 - מהי אחריות תאגידית CSR, ומדוע ישנן חברות המטפחות תדמית של חובבות זכויות אדם? איך הן עושות זאת? מה אפשר להסיק מכך על מקומו של שיח זכויות האדם ביחסים הבינלאומיים?

אחריות תאגידית, באנגלית **Corporate social responsibility** היא שם כולל לשורה של כללי התנהגות של תאגיד המבקש להיחשב כארגון המתנהל כ"אזרח" הגון, המתייחס כראוי למחזיקי העניין הסובבים אותו. התנהלותם של ארגונים, בעיקר חברות עסקיות, לפי כללים של אחריות תאגידית, אינה דבר פשוט כלל ועיקר, משום שבאופן טבעי (או שלא) היא נוגדת את התנהלותו הטבעית של הארגון כמי שרוצה להגשים את מטרותיו. הגשמת המטרות הארגוניות באה, לעיתים מזומנות, על חשבון קידום מטרותיהם של אחרים – העובדים, הסביבה והציבור בכלל. סתירה טבעית זו מודגשת במיוחד בחברות עסקיות המבקשות למקסם את רווחיהן, וממילא הדבר עשוי לבוא על חשבון רווחתם של אחרים: העובדים, אשר ככל ששכרם ותנאי עבודתם יהיו טובים יותר, כך עשויה להישחק רווחיות הארגון; הלקוחות, אשר יצירת תנאים של מונופול יזכו אותם במוצר יקר יותר ואיכותי פחות; המתחרים, אשר רגליהם יידחקו שלא בצדק, משום שהתאגיד השכיל לשחד איש ממשל בעל השפעה; והסביבה האקולוגית, שתסבול מהזרמת שפכים לנחל הסמוך למפעל התעשייתי, משום שכך זול יותר להיפטר מהם.

בתחילת הדרך, ניכר היה שהתנהגות תאגידית נאותה נבעה בעיקר מתוך רצון לקדם פני רעה, לשם צמצום ביקורת, זהירות מענישה של הרגולטור, לחצים מצד פעילים חברתיים ופעילי זכויות אדם בתוך האזורים בהם החברה עובדת (בעיקר כאשר ההשקעות נעשות מול מדינות או ארגונים שמפריים זכויות אדם בצורה קבועה וברורה- מדינות ערב והנפט למשל) או חשש מתביעות בשל מעשים לא ראויים.

האחריות התאגידית נתפשה במקרים רבים כחלק מניהול הסיכונים של הארגון, בבחינת "טיפול מונע". היה זה, כאמור, שלב מתקדם יותר של הפעילות למען הקהילה, שנתפשה כרצון לעשות טוב ולהיראות טוב. אירועים מביכים מבחינתן של חברות, כמו הפיצוץ הקטלני בבופאל, אי-הרצון לפתח תרופה נגד איידס לטובת נפגעים בארצות מתפתחות, ניצול ילדים על ידי קבלני משנה של יצרניות ענקיות של ביגוד, מכירת מזון מהיר הגורם להשמנה, או חשיפת זהותם של גולשים בסין, גרמו לפגיעה קשה במוניטין של חברות גלובליות. הן נערכו לשיקומו. החברות החלו להידבר עם ממשלות ועם ארגוני המגזר השלישי ויצרו קודים של התנהגות נאותה ושל שקיפות. הן אפילו חברו למתחריהן כדי לקבוע קודים מוסכמים של התנהגות, להקטין סיכונים של ביקורת ותביעה, וגם לשפר את תדמיתן. יום מתחילים להיראות ניצניו של השלב הבא, של ראיית האחריות התאגידית כפעילות היוצרת סינרגיה עם הפעילות העסקית של הארגון, כפעילות שיכולה להניב תועלות והזדמנויות עסקיות. גישה זו חביבה במיוחד על הנהלות של ארגונים, משום שבבסיסה עומדת ההבנה החשובה כי אחריות תאגידית אינה רק מקור של הוצאה (פעילות ראויה של אחריות תאגידית עולה לא מעט כסף), אלא גם יכולה להיות מקור של הכנסה, בניהול מתאים ותוך גילויים של יצירתיות, בבחינת "מעז יצא מתוק". בעגה המקצועית שהתפתחה סביב האחריות תאגידית מכונה גישה זו "לעשות טוב (Well) על ידי עשיית טוב (Good)" – עשיית טוב לארגון על ידי עשיית טוב לסביבתו.

כדי למנוע את האפשרות לפגיעה בזכויות אדם, על התאגיד לזהות את הנושאים הרלוונטיים עבורו ולהגדיר אותם באופן יישומי וברור. כך, לדוגמה, נדרשת התמקדות בנושאים כגון אספקת אמצעי מיגון ותנאי בטיחות, מתן שכר הוגן, מניעת אפליה בתעסוקה, שיתוף קהילות שכנות, מניעת זיהום ועוד. לאחר הגדרה קונקרטית של הסוגיות השונות אפשר יהיה לנהל אותן בהתאם למדיניות שיגדיר הארגון ושתעלה בקנה אחד עם נורמות בינלאומיות. ארגון שלא יפעל כך עלול לגרום לפגיעה בזכויות אדם – במישרין, בעצם פעילותו, או בעקיפין, על ידי הפועלים בשמו ויהיו אלה שותפיו או ספקיו. האחריות לנזק בכל מקרה תוטל עליו, בצד החובה לתיקון ולטיפול בנזקים ובעוולות שייגרמו. מה שניתן להסיק מכך על השיח הבין לאומי- זכויות האדם מצחילות לתפוס את אט יותר ויותר מקום בתאגידים ובכלל, ככל הנראה בשל המודעות הגבוהה שנוצרה בקרב אוכלוסית העולם.

28 - מה מאזן ההישגים והכישלונות של היוזמות הבינלאומיות לאחריות תאגידית, ובראשם 'גלובל קומפקט'?: מהן הסיבות לכך?

יוזמת ה-UN GLOBAL COMPACT נוסדה בשנת 2000 במטרה לעזור לעסקים ברחבי העולם לשלב באסטרטגיה העסקית שלהם שורה של עקרונות אוניברסליים: תנאי עבודה, שמירה על הסביבה, שקיפות וזכויות אדם. בכך שהעסקים הללו, שמהווים מנוע מרכזי בתהליך הגלובליזציה, מקבלים את העקרונות הללו הם תורמים תרומה משמעותית לקידומן ברחבי העולם. ככל שהמערכת העולמית נהיית יותר ויותר גלובלית החברות העסקיות מבינות את הצורך לעבוד בשיתוף פעולה מול ממשלות, ארגונים בין לאומיים, ארגוני עובדים וקהילות מקומיות באזורי הפעילות שלהן. ולראיה יוזמת גלובל קומפקט משמשת גג ל-12 אלף חברות מ-145 מדינות שונות ברחבי העולם. גלובל קומפקט שמה לה למטרה להפוך את עשרת העקרונות האוניברסאליים לתווי תקן בתעשייה עולמית ובנוסף להרחיב את שיתוף הפעולה בין החברות השונות בכל הקשור לקידום רעיונות אילו. היוזמה מבקשת לחבר בין העקרונות האוניברסאליים של האו"ם ליכולות הטכנולוגיות של החברות

השונות בעולם. היוזמה זכתה ב-2008 לתמיכה מדינות ה-8G ושל אספת האו"ם המרכזית שהצהירה שהיא רואה ביוזמה כלי מרכזי להרחבת שיתוף הפעולה בין האו"ם ומוסדותיו לבין מדינות והחברות העסקיות בעולם. מדי שנה מוציא האו"ם דו"ח אשר מציג את איך ובאיזה אופן פעלו החברות השונות השותפות ליוזמה להטמיע את העקרונות הללו בתוך המודלים העסקיים שלהן. בנוסף מציג הדו"ח את העקרונות המרכזיים שמצריכים שיפור בשנים הקרובות בהתבסס על סקר רחב שנערך בקרב החברות השותפות ליוזמה. המטרה היא ליצור תמונה ברורה של הרעיונות והפיתוחים שעלו בשנה הקודמת ויכולים להיות מוטמעים בפעילותן של החברות השונות בכדי לקדם תוכנית עסקית ברת קיימא.

צריך למצוא דוגמאות, לפחות 3, להצלחות וכשלונות של היוזמות.

שאלות חשיבה :

תיאור מקרה של הפרות חמורות של זכויות אדם (למשל, סוריה, דרפור).

אילו אמצעים עומדים בפני מדינות (ו/או ארגונים ואף פרטים) המבקשות לשפר את מצב זכויות האדם במקרה לעיל?

הצבת משקיפים , הקמת בית המשפט המיוחד לפשעי מלחמה . מניעת סיוע , להתערב צבאית בהבט זה הגישה האירופאית יותר מתונה. למרות שבמסמכים של המשטר ברמה הנורמטיבית יש כל מיני הצהרות וסעיפים שמקנים למדינות אירופה סמכות להטיל סנקציות, לרוב סעיפים אלו לא מופעלים. יש מחקר מסוים בתחום שהראה שמדינות אירופה משקיעות יותר כספים במדינות שפחות מפרות זכויות. כלומר יש קשר בין השקעה לבין שיפור זכויות אדם. עם זאת אברוני טוען שיש מדיניות מענישה אך במידה מוגבלת. למשל הלחץ על דרום אפריקה. או התערבות ביוגוסלביה.

דוקטרינת המעורבות ההומניטרית - בראשית שנות ה-90 החליטו המדינות שמותר להן לפעול בכפייה נגד מדינה, כדי להגן על בני האדם בגבולותיה מפני פגיעה חמורה. דוקטרינה זו יושמה מס' פעמים אך לעיתים השיגה תוצאות מוצלחות יחסית (למשל בליבריה ובצפון עיראק), ולעיתים ההתערבות היתה מאוחרת מדי ומועטה מדי (למשל ברואנדה ובסומליה). מכאן, ש"הפעלת הדוקטרינה" מוגבלת, אם בשל אינטרסים שונים, אם בשל חוסר יכולת ואמצעים, ואם בשל הזמן הרב שלוקח לגבש הסכמה בינ"ל. טענה נוספת למימוש המצומצם של הדוקטרינה ניתנה ע"י החוקר פאלק. לטענתו, החברה הבינ"ל אינה מוכנה לשלם את המחיר של נשיאה בעול המעורבות הצבאית הקולקטיבית משתי סיבות: האחת היא השתלטות הגישה הריאליסטית על קובעי המדיניות, המגבילה את המעורבות הצבאית למצבים קיצוניים שבהם האינטרס האסטרטגי נתון בסכנה. הסיבה השניה היא הגלובליזציה שהפכה את חשיפת הפגיעות בזכויות האדם לתכופה, מה שיצר אדישות מסוימת והקהייה של המוסר.

הקמת בית הדין הפלילי הבינ"ל בהאג-icc החל לפעול ב-2003 , והקמתו מהווה ציון דרך חשוב בכמה **תחומים:**

- לבית הדין יש סמכות לשפוט כל אדם שביצע פשעים נגד האנושות ופשעי מלחמה. בית הדין לא פועל רק נגד מנהיגים אלא גם נגד אזרחים וחיללים פשוטים. אי אפשר כבר להתחבא מאחורי התירוץ של ביצוע פקודה.

- icc הוא מסגרת משפטית קבועה עם סמכויות ענישה ואכיפה גדולות. על כן הוא משמש כסמל אזהרה לכל מפר זכויות אדם פוטנציאלי שיודע שיתן את הדין על פשעיו.

- היותו מוסד קבוע מהווה שלב חשוב בהפיכת המשטר הבינ"ל למשטר אוכף.

- הקמתו פוגעת בעיקרון של ריבונות המדינה ומקנה יתרון לעיקרון של קהילה בינ"ל וערכים אוניברסליים.

למרות סמכויות הרבות ומטרות הנאורות, אנו עדים לכך שמצב זכויות האדם נשאר בכי רע. ההגבלות המוסריות לא מקבלות תוקף הלכה למעשה ורמת הציות אינה גבוהה. להלן הסיבות המרכזיות לכך:

- אין קונצנזוס לגבי קיומו של בית הדין: ישנו חשש שבית הדין יהיה מונע מאינטרסים פוליטיים ויהפוך לבית דין של המדינות המנצחות. זאת הסיבה שישראל, למשל, לא חתמה על האמנה (חוששת, בין היתר, משיפוט פוליטי לא מוסרי).² ישנן מדינות המתנגדות לו ולהרחבת סמכויותיו כיוון שרוצות להישאר המדינות החזקות והקובעות. לדוג' ארה"ב, רוסיה וסין החברות במועצת הביטחון של האו"ם ונהנות מכח רב. באמצעות השפעתן של מדינות אלו על האו"ם, עשויה להיות להן יכולת לטרפד את פעילות בית-הדין, ובכך להשפיע בכלים דיפלומטיים על פעילותו.

- סמכויות בית הדין אינן חלות על כל המדינות, אלא רק על המדינות החתומות.

- יכולת האכיפה של בית הדין תלויה בשיתוף הפעולה של המדינות החתומות על האמנה להסגרת פושעי מלחמה.

- חדירתו לתחום הריבוני של מדינה עשויה להקשות את סיום המלחמה בגלל החשש של מנהיגיה שהם ייתבעו על מעשי פשע שביצעו, לאחר הפסקת האש והסכם השלום. על מה ועל מי מסתמכות טענותייך? יש להפנות למקור אקדמי

סמכות השיפוט האוניברסלית- סמכות זו ניתנה על בסיס ההכרה בקיומם של נורמות וערכים אוניברסליים. היא קובעת שלמדינות יש סמכות שיפוט גם כמייצגות של האנושות ושל הקהילה הבינ"ל. סמכות זו שמורה לפשעים הבינ"ל החמורים ביותר כמו פשעי מלחמה, רצח עם, עינויים וכד'. יישומה של סמכות זו אינו נרחב, ורק מדינות מעטות החילו אותה בתחיקה הלאומית שלהן. בהקשר של ערכאות שיפוט, יש להזכיר גם בתי-דין ובתימ"ש נוספים שדנים בהפרת ז"א – למשל בתי-דין שהוקמו אד-הוק לשיפוט פושעי מלחמה בעקבות אירועים במדינות מסוימות. אין צורך לפרט, אלא רק להזכיר.

הקמת מוסד הנציב העליון לזכויות האדם (1993), שהגדיר את סמכות הפיקוח של האו"ם על כיבוד זכויות האדם בעולם, והפיכת הקשר בין זכויות האדם לבין שלום וביטחון בינ"ל לחלק מהמדיניות המעשית של האו"ם.

מדוע זכויות אדם הן נושא פוליטי מובהק?

כיום אדם נמצא בתוך קבוצה והוא חלק מהשלם שמכתיב את המדיניות, עצם היותו במסגרת הוא ויתר על זכויות שונות למען קבלת זכויות אחרות, ובתוך כך הוא נתון למרות ממשל זה או אחר. כי הממשל הוא זה שמחליט על האדם במדינתו, ואם מנסים לכפות על מדינה זו או אחרת להתנהל אחרת אז מי שדורש זאת רוצה שההתנהלות תהיה כמו במדינה שלו וכך להכניס את המדיניות של אותה מדינה לאחרים

מדוע אין לזכויות אדם קיום מחוץ לפוליטיקה?